

Bibliotekarz

11/12

1973
ROK XL
WARSZAWA

P₅

**CZASOPISMO WYDAWANE PRZEZ STOWARZYSZENIE BIBLIOTEKARZY POLSKICH
ORAZ BIBLIOTEKĘ PUBLICZNĄ M. ST. WARSZAWY**

TRZEŚĆ

S. Lindner. Zadania bibliotek resortu oświaty i wychowania	321
J. Cejpek. Kształtowanie i rozwój współczesnej terminologii bibliotekoznawczej (tłum. K. Podhorski)	325
J. Maj. Meble z Koszykowej — jako szansa i perspektywa (2)	338
XXXIX Sesja Rady Głównej IFLA (Grenoble 28 VIII - 1 IX 73) (J. Kołodziejska)	345
Obrady Komisji Statystyki i Standaryzacji IFLA w Lozannie (J. Maj)	349
Seminarium Międzynarodowe w Rzymie na temat budownictwa współczesnego bibliotek narodowych (3-6 IX 73) (J. Wierzbicki)	352
Międzynarodowe Stowarzyszenie bibliotek miast-metropolii (International Association of Metropolitan-City Libraries — INTAMEL) J. Wierzchucka)	355
Z teki wspomnień	
Pamięci Władysława Syrokomli (L. I. Zbralawicz, W. W. Bilewicz)	357
Wspomnienie o Janie Frankowskim (M. Hudymowa)	358
Felieton bibliograficzny	
Było sobie raz studium bibliotekarskie... (Współautorzy)	360
Przegląd piśmiennictwa	
Sprawy bibliotek i czytelnictwa w prasie (eLBe)	361
Edukacja permanentna, czyli kształcenie przez całe życie (R. Wroczyński: Edukacja permanentna. Problemy — perspektywy. Warszawa 1973. Rec.: M. Drzewiecki)	364
Seria „Książki o książce” i jej autorzy (Rec.: W. Wilbikowa)	365
Kronika krajowa i zagraniczna (L.B. oraz B.C.)	370
Z żałobnej karty	
Alfred Dołycki (E. Stańdowa)	373
Kazimiera Piotrowska (I. Nagórska)	373
Przepisy prawne (TeZar)	374

СОДЕРЖАНИЕ

— Задачи библиотек ведомства просвещения и воспитания	321
— Формирование и развитие современной терминологии библиотековедения	325
— XXXIX Сессия Главного Совета ИФЛА (Гренобль 28 VIII — 1 IX 73)	345
— Заседание Комиссии статистики и стандартизации УФЛА в Лозанне	349
— Международный Семинар в Риме по вопросам современного строительства национальных библиотек	352
— Международные Общество Библиотек в городах-метрополиях (ИНТАМЕЛЬ)	355
Обзор литературы	
Проблемы библиотек и чтения в печати	361
Внутренняя и зарубежная хроника	370
Законодательство	374

CONTENTS

— Tasks of the Education Department's Libraries	321
— Preforming and development of the contemporary terminology in the field of library science	325
— XXXIX Session of the Main Council of IFLA (Grenoble 28 VIII - 1 IX 1973)	345
— The Session of IFLA Committee on Statistics and Standards in Lausanne	349
— The International Seminar about contemporary problems of the National Libraries buildings in Roma	352
— International Association of Metropolitan-City Libraries — INTAMEL	355
Reviews of books and articles	
Problems of libraries and reading in the press	361
Domestic and foreign chronicle	370
Legal regulations	374

REDAGUJE KOMITET: T. Bruszewski, St. Jeżyński, H. Kamińska, J. Kołodziejska (redaktor), J. Maj (sekretarz redakcji), K. Podhorski, D. Ostaszewska, A. Sitarska

BIBLIOTEKARZ

CZASOPISMO POŚWIĘCONE SPRAWOM BIBLIOTEK I CZYTELNICTWA

Nr 11-12

WARSZAWA

ROK XL

STANISŁAW LINDNER
Warszawa

ZADANIA BIBLIOTEK RESORTU OŚWIATY I WYCHOWANIA

Program działania do roku 1975, Ministerstwa Oświaty i Wychowania, będący programem modernizacji szkolnictwa Polskiego, dostosowania go do nowych potrzeb rozwijającego się społeczeństwa socjalistycznego, zawiera w sobie szereg zadań, których realizacja umożliwi osiągnięcie celu głównego. Do zadań takich należą m.in.:

- wyrównywanie poziomu pracy szkół wszystkich typów;
- kształcenie, doksztalcenie i doskonalenie zawodowe nauczycieli;
- upowszechnienie kształcenia na poziomie średnim;
- modernizacja systemu zarządzania oświatą i szkolnictwem;
- stworzenie jednolitego systemu wychowania socjalistycznego.

Wykonanie tych zadań, ambitnych, trudnych i złożonych, wymaga pełnego wykorzystania potencjału sił i środków, którymi dysponuje resort oświaty i wychowania, a także uzyskania wsparcia sojusznicznych sił społecznych. Realizacji celu głównego — modernizacji szkolnictwa polskiego — możliwa jest tylko w opaciu o głęboką i wszechstronną znajomość dorobku naukowego, szczególnie z dziedziny pedagogiki i dyscyplin pokrewnych. Znajomość wyników badań naukowych, zrozumienie zależności, które zachodzą między środkami stosowanymi w procesie nauczania i wychowania, a osiąganymi efektami — powinny być powszechne u nauczycieli i innych pracowników oświatowych.

W realizacji programu działania Ministerstwa ważna rola przypada resortowej sieci bibliotecznej, powołanej specjalnie do wykonywania zadań w dziedzinie oświatowo-wychowawczej.

W skład resortowej sieci bibliotecznej — zgodnie z ustawą o bibliotekach z dnia 9 kwietnia 1968 r. — wchodzi biblioteki szkolne i pedagogiczne. Biblioteki szkolne są organicznie związane ze szkołami. Biblioteki pedagogiczne tworzą z kolei odrębną sieć biblioteczną, na którą składają się: pedagogiczna biblioteka wojewódzka, pedagogiczna biblioteka powiatowa i jako najniższe ogniwo — dział nauczycielski w bibliotece szkolnej.

Zadaniem bibliotek pedagogicznych jest gromadzenie i udostępnianie zbiorów bibliotecznych oraz udzielanie informacji bibliograficznej nauczycielom i pracownikom administracji szkolnej, szerzenie kultury pedagogicznej w społeczeństwie. Biblioteki te służą pomocą podnoszącym swe kwalifikacje nauczycielom, umożliwiają kontakt z publikacjami prezentującymi wyniki badań naukowych.

Nowe zadania związane z uruchamianiem na ogromną skalę systemu kształcenia i doskonalenia zawodowego nauczycieli powodują konieczność ścisłego powiązania bibliotek pedagogicznych z Instytutem Kształcenia Nauczycieli jako organizatorem i koordynatorem tej wielkiej akcji.

Na szczeblu okręgu szkolnego rekrutowanie nauczycieli na studia, organizacja kursów aktualizujących wiedzę nauczycieli i innymch form doskonalenia zawodowego należy do Instytutu Kształcenia Nauczycieli i Badań Oświatowych. Stąd też działalność pedagogicznych bibliotek wojewódzkich w zakresie kształcenia, dokształcania i doskonalenia nauczycieli zostaje podporządkowana właściwym terenowo Instytutom Kształcenia Nauczycieli i Badań Oświatowych.

Pedagogiczne biblioteki powiatowe będą powiązane z IKNiBO za pośrednictwem bibliotek wojewódzkich, z których również do tej pory otrzymywały wytyczne do pracy. W miastach będących siedzibą punktów konsultacyjnych dla nauczycieli studiujących, działalność pedagogicznych bibliotek powiatowych zostanie odpowiednio poszerzona, placówki te będą musiały zapewnić obsługę biblioteczną wszystkim nauczycielom korzystającym z punktu. W miastach tych biblioteki zostaną powiązane merytorycznie z punktami konsultacyjnymi.

Również działalność informacyjno-bibliograficzna bibliotek pedagogicznych, służąca przede wszystkim potrzebom dokształcających i doskonalących nauczycieli, będzie koordynowana w skali kraju przez Instytut Kształcenia Nauczycieli.

Sprawy te zostały uregulowane zarządzeniem Ministra Oświaty i Wychowania z dnia 2 lipca 1973 r. zmieniającym zarządzenie w sprawie statutów pedagogicznej biblioteki wojewódzkiej i pedagogicznej biblioteki powiatowej (*Dziennik Urzędowy MOiW* 1973 nr 11 poz. 91).

W ten sposób biblioteki pedagogiczne, pozostając samodzielными placówkami, zostaną włączone do realizacji ogromnych zadań związanych z dokształcaniem i doskonaleniem zawodowym nauczycieli. W wielu okręgach, zanim jeszcze zostały podjęte decyzje typu organizacyjnego, biblioteki przystąpiły do usprawniania swej działalności na miarę aktualnych potrzeb. Otwarto filie biblioteczne przy IKNiBO, wyposażono w aktualne pozycje pedagogiczne działy nauczycielskie w bibliotekach gminnych szkół zbiorczych, dostosowano godziny i dni udostępniania księgozbiorów do potrzeb studiujących nauczycieli.

Zadania stojące przed bibliotekami pedagogicznymi wymagać będą wielkiego nakładu pracy bibliotekarzy. Czeka ich trud dostosowania zasobów bibliecznych do potrzeb nauczycieli studiujących, wyposażenia księgozbiorów w pozycje wieloegzemplarzowe, które są lekturą wymaganą od studiujących. Rozwinięcia będzie wymagał także system wypożyczeń drogą korespondencyjną, co ułatwi studia pracującym na wsi nauczycielom.

Podnoszeniu kwalifikacji i doskonaleniu się ogółu nauczycieli towarzyszyć musi również dokształcanie się bibliotekarzy pedagogicznych. Będą oni — podobnie jak inni nauczyciele — kierowani na studia wyższe oraz studia podyplomowe. W ramach działalności IKN dla nich również będą organizowane specjalistyczne kursy doskonalące.

Nowe zadania związane z realizacją programu Ministerstwa podejmą biblioteki szkolne. Zadania tych bibliotek są ściśle związane z działalnością dydaktyczną i wychowawczą szkół.

Do najważniejszych z nich należą:

— udział w wyrównywaniu poziomu pracy dydaktyczno-wychowawczej szkół przez zapewnienie każdemu uczniowi dostępu do potrzebnych książek i czasopism;

— zaspokajanie potrzeb czytelniczych uczniów zdolnych, umożliwienie im zdobywania wiadomości wykraczających poza zakres programu nauczania, a tym samym przygotowanie ich do udziału w konkursach i olimpiadach przedmiotowych;

— wdrażanie uczniów do samokształcenia, zdobywania wiadomości przy pomocy lektury, uczenie ich korzystania z informacji bibliograficznej;

— podnoszenie poziomu kultury uczniów, przyzwyczajanie ich do lektury w czasie wolnym od zajęć obowiązkowych;

— aktualizacja wiedzy nauczycieli przez dostarczanie im książek i czasopism pedagogicznych.

Wśród bibliotek szkolnych nowym zupełnie tworem jest biblioteka gminnej szkoły zbiorczej. Stanie się ona silnym organizmem bibliotecznym, obejmującym swą działalnością wszystkie jednostki szkolne na terenie gminy. Stworzenie dobrze wyposażonej i zorganizowanej, posiadającej właściwą obsadę bibliotekarską, biblioteki w gminnej szkole zbiorczej jest jednym z warunków wykonania przez tę szkołę podstawowego zadania, dla którego została ona powołana: wyrównania dysproporcji między poziomem nauczania w szkole miejskiej i w szkole wiejskiej.

Do podstawowych zadań biblioteki zbiorczej szkoły gminnej należy: gromadzenie i udostępnianie książek i czasopism uczniom i nauczycielom;

rozwijanie w planowy sposób czytelnictwa uczniów i nauczycieli oraz kontrola stanu czytelnictwa w szkole zbiorczej i w punktach filialnych; przygotowywanie i przekazywanie kompletów książek do punktów bibliotecznych w szkolnych punktach filialnych;

prowadzenie informacji dla uczniów w zakresie tematyki objętej programem nauczania;

organizacja wypożyczeń międzybibliotecznych dla nauczycieli studiujących;

pełnienie roli ośrodka informacji pedagogicznej dla wszystkich jednostek szkolnych na terenie gminy.

W perspektywie należy przewidywać, że biblioteka gminnej szkoły zbiorczej zajmie się również szerzeniem kultury pedagogicznej wśród rodziców uczniów.

W związku z przedłużonym pobytem uczniów w szkole biblioteka, a zwłaszcza czytelnia powinna być czynna również i po zakończeniu zajęć lekcyjnych, aby umożliwić uczniom korzystanie z księgozbioru podczas odrabiania prac domowych.

Aby biblioteka gminnej szkoły zbiorczej mogła wypełniać wszystkie wyżej wymienione zadania, należy zapewnić jej odpowiednie warunki pracy, na które składają się:

— pomieszczenie umożliwiające zabezpieczenie i przyrost księgozbioru, jego pełne wykorzystanie i prawidłową organizację pracy bibliotecznej; właściwie dobrany i uzupełniany księgozbiór oraz pełny zestaw czasopism dla uczniów i nauczycieli;

— środki finansowe pozwalające na planowe uzupełnianie księgozbioru i konserwację materiałów bibliotecznych;

zatrudnianie wykwalifikowanych nauczycieli-bibliotekarzy w wymiarze odpowiadającym rzeczywistym potrzebom;
sprzęt i pomoce biblioteczne.

W szkolnych punktach filialnych tworzyć należy punkty biblioteczne ściśle powiązane z biblioteką gminnej szkoły zbiorczej. Punkty te udostępniać będą uczniom książki z kompletów wymiennych dostarczanych z gminnej szkoły zbiorczej na podobnych zasadach, jak komplety do pracowni przedmiotowych. Opiekę nad punktem bibliotecznym powierzyć należy jednemu z nauczycieli, zatrudnionemu w szkolnym punkcie filialnym, przygotowanemu do pracy bibliotecznej. Jego zadaniem będzie udostępnianie książek uczniom, opieka nad kompletami książek i prowadzenie statystyki czytelniczej.

Bibliotekarze zatrudnieni w gminnej szkole zbiorczej, oprócz normalnych obowiązków bibliotekarza szkolnego, powinni:

uzupełniać księgozbiór uwzględniając potrzeby wszystkich jednostek szkolnych wchodzących w skład gminnej szkoły zbiorczej;

przygotowywać i dostarczać do punktów bibliotecznych komplety książek;

ewidencjonować i dokonywać opracowania bibliotecznego wszystkich nabytków;

instruować opiekunów bibliotecznych;

organizować wypożyczania międzybiblioteczne książek specjalistycznych studiującym nauczycielom.

W ten sposób, tworząc silną bibliotekę szkolną w gminnej szkole zbiorczej, zapewni się zarówno uczniom tej szkoły jak i pracującym w niej nauczycielom dostęp do książek i czasopism, bez których niemożliwy jest prawidłowy proces nauczania i wychowania ani doksztalcanie i doskonalenie zawodowe nauczycieli. Słabe biblioteki szkolne w szkołach niżej zorganizowanych, zaniedbane i pozbawione przygotowanych do pracy nauczycieli-bibliotekarzy, zostaną przekształcone w punkty biblioteczne, podporządkowane bibliotece gminnej szkoły zbiorczej.

Prawidłowa organizacja pracy bibliotecznej w gminnych szkołach zbiorczych wymaga specjalnej troski ze strony terenowych władz szkolnych. Troska ta przejawiać się powinna w zapewnieniu bibliotekom szkół odpowiednich środków finansowych, warunków lokalowych i fachowego nadzoru, a także odpowiedniej do ich zwiększonych zadań obsady etatowej.

*

Należyte wywiązywanie się przez biblioteki szkolne ze spoczywających na nich zadań wymaga systematycznego doskonalenia i podnoszenia kwalifikacji bibliotekarzy. W ramach systemu doksztalcania nauczycieli, bibliotekarze szkolni mogą zdobywać wyższe wykształcenie specjalistyczne. Istnieje też możliwość doskonalenia zawodowego w ramach studiów podyplomowych i kursów dla bibliotekarzy organizowanych przez IKNiBO.

Wyrazem troski o zapewnienie bibliotekom szkolnym właściwych warunków pracy są liczne punkty dotyczące bibliotek szkolnych i bibliotekarzy zawarte w zarządzeniu Ministra Oświaty i Wychowania z dnia 2 lipca 1973 r. w sprawie przepisów wykonawczych dotyczących praw, obowiązków i uposażenia nauczycieli (*Dziennik Urzędowy MOiW* 1973 nr 12). W myśl zarządzenia, na stanowiska wizytatorów — metody-

ków przedmiotowych bibliotek szkolnych mogą być powołane osoby, które oprócz spełnienia warunków stawianych wszystkim wizytorom mają kwalifikacje przewidziane dla bibliotekarza szkolnego (§ 29). Określone też zostały kryteria oceny pracy bibliotekarza szkolnego; należą do nich: umiejętność organizowania warsztatu bibliotecznego, znajomość potrzeb czytelniczych uczniów, umiejętność prowadzenia różnych form zajęć z czytelnikami, znajomość posiadanego księgozbioru oraz potrzeb w zakresie jego uzupełniania, racjonalne gospodarowanie środkami finansowymi przeznaczonymi na zakup książek i prenumeratę czasopism (§ 11 p. 7). Wprowadzono również tytuły zawodowe: nauczyciela-bibliotekarza szkolnego i nauczyciela-dyplomowanego bibliotekarza szkolnego (§ 25).

Nauczyciele sprawujący opiekę nad biblioteką szkolną (bibliotekarze nieetatowi), zgodnie z zarządzeniem, otrzymywać będą wynagrodzenie ryczałtowe w wysokości od 100 do 800 zł (§ 122).

Rzetelna praca dobrze przygotowanych bibliotekarzy szkolnych i pedagogicznych, fachowy instruktaż i nadzór ze strony wizytorów-metodyków przedmiotowych oraz zapewnienie bibliotekom lokalowych i finansowych warunków rozwoju — oto czynniki, które umożliwiają realizację programu Ministerstwa na odcinku bibliotecznym.

JIŘÍ CEJPEK

Katedra Bibliotekoznawstwa
i Informacji Naukowej
Praha

KSZTAŁTOWANIE I ROZWÓJ WSPÓŁCZESNEJ TERMINOLOGII BIBLIOTEKOZNAWCZEJ

Poznanie dotychczasowego rozwoju i aktualnego stanu teorii i praktyki określonej dziedziny wiedzy oraz ustalenie powiązań, jakie zachodzą między tą dziedziną a dziedzinami pokrewnymi i całością wiedzy, przez którą rozumieć także należy działalność praktyczną — możliwe jest dzięki zastosowaniu różnych metod i środków. Jednym z najbardziej czułych wskaźników rozwoju i stanu badanej dziedziny jest jej terminologia, rozpatrywana jako zbiór nazw specjalnych tworzących określony system pojęciowy. *Tworzenie, ustalanie i ujednocianie terminologii fachowej jest metodą kształtowania i ugruntowywania określonej dziedziny wiedzy, a jednocześnie sposobem włączania jej do całości ludzkiej wiedzy.*

Spróbujmy na podstawie retrospekcji oraz przeglądu współczesnych tendencji rozwojowych terminologii bibliotekoznawczej w kilku rozwiniętych krajach, jak również na przykładzie międzynarodowej współpracy w dziedzinie bibliotekoznawstwa, określić charakterystyczne cechy rozwoju współczesnej jego teorii jako dziedziny nauki będącej przedmiotem badań, powiązanej z dziedzinami pokrewnymi i ogólnym rozwojem wiedzy.

Teorię bibliotekoznawstwa traktować będziemy jako naukę społeczną, która zajmuje się rozpowszechnianiem przez biblioteki informacji z zakresu różnych dziedzin wiedzy i kultury wśród najszerszych kręgów

odbiorców, wypracowującą optymalne metody organizacji i techniki zaspokajania oraz kształtowania potrzeb i zainteresowań czytelnicznych, zgodnie z ogólnymi tendencjami rozwoju społeczeństwa.

Podział rodzajowy i terytorialny

Rozwój terminologii określonej dziedziny wiedzy należy badać przede wszystkim na podstawie: a) publikowanych opracowań traktujących o poszczególnych problemach terminologicznych, b) słowników terminologicznych lub właściwych z punktu widzenia terminologii oraz c) norm z tego zakresu.

Rozwój terminologii określonej dziedziny przejawia się jednak nie tylko w opracowaniach specjalnie problematyczne tej poświęconych. Równie łatwo można go dostrzec w piśmiennictwie fachowym, a szczególnie we wszelkiego rodzaju pracach monograficznych. Rejestracja współczesnych tendencji rozwojowych terminologii bibliotekoznawczej, w całym piśmiennictwie fachowym z tego zakresu, zdecydowanie przekracza możliwości jednego człowieka.

Kryterium klasyfikacji opracowań z zakresu terminologii stanowią fazy rzeczywistego jej kształtowania. Rozpatrzmy kolejno każdą z trzech występujących faz:

1. *Faza dyskusji.* W czasie trwania tej fazy poszczególni autorzy podają w artykułach zamieszczanych w czasopismach fachowych i pracach zbiorowych (początkowo zwykle w tekście pracy, później niejednokrotnie w oddzielnych artykułach i prowadzonych przez redakcje czasopism rubrykach terminologicznych) swoje propozycje dotyczące zarówno poszczególnych terminów, jak i grup terminologicznych.

2. *Faza leksykograficzna.* Terminologia danej dziedziny jest już wykształcona do tego stopnia, że istnieje możliwość uformowania jej w system oraz opracowania i wydania słownika specjalistycznego.

Z punktu widzenia terminologii najważniejszą fazą jest uformowany słownik terminologiczny. Znaczną wartość posiadają także dla kształtowania terminologii encyklopedie fachowe (dotyczące określonej dziedziny wiedzy) oraz leksykony. Ich twórcy, w odróżnieniu od autorów ogólnych encyklopedii i słowników, starają się osiągnąć największą możliwą poprawność terminologiczną. Należy również zwrócić uwagę na fakt, że zestaw haseł w leksykonach i monotematycznych encyklopediach jest znacznie szerszy niż w słownikach terminologicznych, które eliminują z zestawu hasła imiona własne. Różny jest także w obu typach wydawnictw rodzaj stosowanego komentarza.

Opracowywanie leksykonów powinno być poprzedzone wydaniem właściwych słowników terminologicznych lub przynajmniej opierać się na terminologii już ustalonej. Dotyczy to również fachowych słowników językowych (przekładowych). W praktyce postulowaną wyżej zasadę respektuje się tylko w odosobnionych wypadkach. Encyklopedie fachowe, leksykony i słowniki językowe najczęściej opracowywane są i wydawane przed zadowalającym ustaleniem terminologii. Obniża to, ze zrozumiałych względów, ich wartość merytoryczną.

3. *Faza normalizacji.* Osiągnięcie pełnej dojrzałości terminologicznej, w określonej dziedzinie wiedzy, oznacza przejście w fazę normalizacji. Wydanie norm terminologicznych wydaje się celowe tylko wówczas, jeżeli dokonano uprzednio odpowiednich zabiegów wpływających na właści-

ciwe i racjonalne ukształtowanie nazewnictwa. Pamiętać bowiem należy, że faza normalizacji stanowi wyłącznie nadanie statusu prawnego rezultatom prac terminologicznych, które w określonej dziedzinie wiedzy prowadzono i którym państwo lub inny autorytatywny organ udziela poparcia w imię dobrze pojmowanych interesów społecznych.

Każda rozwijająca się, a więc twórcza dziedzina wiedzy, stanowi system otwarty. Kształtowanie terminologii jest, w wypadku takiej dziedziny, procesem ciągłym, odznaczającym się zmienną dynamiką. W praktyce organiczny rozwój dziedziny wywołuje ustawiczne dyskusje, które dotyczą zarówno terminów dotychczas używanych, jak i całkiem nowych, kształtujących się. Dyskusji tych nie krępują opublikowane już słowniki terminologiczne, zawierające podstawowy zasób terminów fachowych, ani ustalone normy. Przeciwnie, dyskusje te są najczęstszą bodźcem do wydania nowych, odpowiednio unowocześnionych słowników i norm terminologicznych.

W celu udokumentowania podstawowych tez zawartych w artykule warto prześledzić zasadnicze etapy dotychczasowego rozwoju oraz zaznajomić się z aktualną sytuacją dotyczącą terminologii w trzech krajach socjalistycznych (Związek Radziecki, Niemiecka Republika Demokratyczna, Czechosłowacka Republika Socjalistyczna) i trzech kapitalistycznych (Niemiecka Republika Federalna, Wielka Brytania, Stany Zjednoczone Ameryki Północnej). Należy przypuszczać, że przegląd osiągnięć różnych krajów oraz zapoznanie się z charakterem współpracy międzynarodowej umożliwią wyrobienie sobie poglądu w zakresie głównych tendencji rozwojowych terminologii bibliotekoznawczej na świecie.

Terminologia bibliotekoznawcza w wybranych krajach

Prowadzone obecnie w Związku Radzieckim prace dotyczące terminologii bibliotekoznawczej znajdują należyte oparcie w teorii terminologii, która posiada wieloletnią, bogatą tradycję rosyjskiej szkoły lingwistycznej reprezentowanej przez uczonych tej miary, jak: prof. G. O. Vinokurov, a współcześnie akademik S. A. Čaplygin i D. S. Lotte.

Prace zmierzające do wytworzenia systemu terminologii bibliotekoznawczej rozpoczęto w ZSRR przed drugą wojną światową. Prowadzono je równoległe z ustalaniem terminologii bibliograficznej i bibliologicznej. Rezultaty wstępnych badań ogłoszono dopiero po zakończeniu wojny. Z prac fundamentalnych, które umożliwiły dalszy rozwój badań, wymienić należy przede wszystkim:

Chavkina L. B.: *Slovar' bibliotečno-bibliografičeskich terminov*. Moskva 1952.

Samurin J. I.: *Slovar' knigovedčeskich terminov dlja bibliotekarej, bibliografow, rabotnikov pečati i kniżnoj trgovli*. Moskva 1958.

Simon K. R.: *Bibliografija. Osnovnyje ponjatija i terminy*. Moskva 1968.

Ten leksykograficzny kierunek rozwoju radzieckiej terminologii bibliotekoznawczej znalazł szeroki oddźwięk w dyskusjach dotyczących problematyki terminologicznej prowadzonych w szczególności na łamach czasopism *Bibliotekar'* i *Sovetskaja Bibliografija*. Dyskusje te wynikały głównie w związku z drukiem podręczników dla średnich i wyższych szkół bibliotekarskich.

Dojrzałość terminologii dotyczącej niektórych problemów bibliotekoznawstwa osiągnęła w ostatnim okresie stopień umożliwiający podjęcie prac normalizacyjnych. Nie jest więc przypadkiem, że pierwsza norma terminologiczna, jaka się z tego zakresu ukazała w Związku Radzieckim, dotyczyła bibliografii. Złożyły się na to wykonane poprzednio prace przygotowawcze, a przede wszystkim słownik Szamurina i cytowana poprzednio praca Simona. Jest to norma:

GOST 16 448. *Bibliografija. Terminy i opredelenija*. Oficjal'noe izd. 1971.

W bieżącym roku ukazała się kolejna norma, posiadająca duże znaczenie dla bibliotekarstwa:

GOST 16 447-70. *Izdanija. Osnovnyje vidy. Termina i opredelenija*. 1971.

Treść tej normy pozostaje pod silnym wpływem nowego etapu w rozwoju terminologii, który zapoczątkowany został w 1966 r., kiedy to A. I. Michajłow, A. I. Czernyj i R. S. Giljarevskij formalnie wprowadzili termin »informatyka« dla oznaczenia nowej dziedziny wiedzy wywierającej beżpośrednio widoczny wpływ na rozwój teorii bibliotekoznawstwa.

Znamienną cechą kształtowania tej nowej dziedziny wiedzy był fakt, że towarzyszyła jej intensywna działalność terminologiczna. Niebawem też pojawiły się obszerniejsze prace terminologiczne:

Terminologičeskij slovar' po naučnoj informacii. Moskwa 1966.

Głównym źródłem, które posłużyło do opracowania słownika, były materiały publikowane od 1963 r. w wydawanym przez VINITI Czasopiśmie *Referativnyj Žurnal*, część: *Naučnaja i Techničeskaja Informacija* (w 1970 r. tytuł ten zmieniono na *Informatika*), oraz inne czasopisma jak również wydawnictwa poświęcone technice informacyjnej. W pracach nad słownikiem oprócz autorów radzieckich wzięli także udział autorzy zagraniczni.

Edycja słownika była początkiem świadomie podjętych przez VINITI prac w dziedzinie terminologii informatyki. Powtórna edycja słownika w wersji wielojęzycznej wskazuje na to, że twórcy radzieckiej informatyki zmierzali do ugruntowania nowej dziedziny wiedzy również poza terytorium ZSRR, szczególnie zaś w państwach socjalistycznych.

Dalszym etapem rozwoju tej koncepcji jest pochodząca z 1969 r. inicjatywa edycji trzynastojęzycznego międzynarodowego słownika terminologicznego informatyki, opartego na słownikach wydanych dotychczas przez VINITI. Także przeniesienie komórki koordynującej prace nad słownikiem z VINITI do Międzynarodowego Centrum Informacji Naukowej i Technicznej w Moskwie wskazuje na przyjęcie odmiennych zasad i metod opracowywania słowników: słowniki radzieckie posiadające zasięg międzynarodowy zastąpione zostaną rzeczywiście międzynarodowym słownikiem informatyki.

*

Na terenie Niemiec już w XIX w. powstało kilka obszernych kompendiów obejmujących wiadomości z teorii bibliotekoznawstwa i bibliografii. Uzyskały one zasięg światowy. W wieku XX w powszechnym użyciu znajdowały się słynne bibliologiczne encyklopedie niemieckie K. Löfflera i J. Kirchnera oraz E. Milkaua i G. Leyha.

Na tym urodzajnym podłożu powstał w Niemieckiej Republice Demokratycznej słownik reprezentujący bardzo wysoki poziom fachowego opracowania:

Lexikon des Bibliothekswesens. Hrsg. von Horst Kunze und Gotthard Ruckel unter Mitarbeit von Hans Riedel und Margit Wille. Leipzig 1969.

Obecnie przygotowywana jest druga edycja tego wydawnictwa, uzupełniona dodatkowymi hasłami z dziedziny określanej dotychczas w NRD jako informacja i dokumentacja (*Information, Dokumentation*).

Prace terminologiczne z tego zakresu reprezentują odrębną grupę problemową. Rozwijały się one równolegle z opracowaniami dotyczącymi bibliotekoznawstwa i w oderwaniu od nich. Obecnie daje się zauważyć tendencja ewolucyjna w kierunku uwzględniania problematyki bibliotekoznawczej.

Należy zasygnalizować również drugą edycję pracy na temat „topografii terminologicznej dziedziny” informacji i dokumentacji (I wyd. 1966):

Schmoll G.: *Wortschatz der Information und Dokumentation*. 2. überarbeitete Aufl. Leipzig 1971.

*

Rezultatem działalności terminologicznej, na gruncie bibliotekoznawstwa czechosłowackiego, było wydanie, w okresie powojennym, dwóch słowników:

Vodičková J., Cejpek J.: *Terminologický slovník knihovnický a bibliografický*. Praha 1965.

Slovenska knihovnicka terminológia. Vykkladový slovník. Matica slovenská 1965.

Słowniki czechosłowackie należy zaliczyć do prac będących rezultatem osobistych zainteresowań autorów, nie zaś programowej działalności określonych instytucji. Instytucjonalne i kadrowe podstawy podjęcia prac terminologicznych, wspólnych dla bibliotekarstwa i informatyki, powstały dopiero na początku 1971 r. Dzięki umieszczeniu odpowiedniego tematu w państwowym programie rozwoju informatyki, możliwe będzie podjęcie kompleksowych badań dotyczących terminologii bibliotekoznawczej i informacyjnej w oparciu o zabezpieczone w planie państwowym niezbędne na ten cel środki finansowe, materiałowe i kadrowe (przewidywany jest wydatny udział językoznawców). Wynikiem takiej organizacji prac jest podjęcie badań terminologicznych w należycie szerokim zakresie. Umożliwią one przygotowanie kompletnego leksykonu informatyki oraz wydanie norm terminologicznych obejmujących także problematykę bibliotekoznawczą.

Inną cechą rozwoju tego działu prac terminologicznych prowadzonych w Czechosłowacji jest uczestnictwo we współpracy międzynarodowej. Należy więc w pierwszym rzędzie wskazać na aktywny udział grupy czechosłowackiej w pracach nad słownikiem informatyki Międzynarodowego Centrum Informacji Naukowej i Technicznej w Moskwie. Specjaliści czescy i słowaccy uczestniczą również w pracach terminologicznych międzynarodowych organizacji IFLA, FID i ISO.

*

Niemiecka Republika Federalna, podobnie jak NRD, może korzystać z dotychczasowego dorobku niemieckiej leksykografii. Aż po lata sześć-

dziesiąte interesujące nas wydawnictwa bibliotekoznawcze miały charakter fachowych encyklopedii i publikacji typu „Handbuch”. Dopiero po tym okresie zaczynają się pojawiać prace, które tworzą podwaliny normalizacji terminologii fachowej w tym zakresie.

Wymienić należy przede wszystkim:

Uhlein E.: *Terminologie der Dokumentation. Ergebnisse einer Bestandsaufnahme von Begriffen und Klärung ihrer Inhalt mit Vorschlägen für eine Fachterminologie*. Frankfurt am Main Deutsche Gesellschaft für Dokumentation 1966 64 s.

Szereg propozycji zawierających definicje pojęć z zakresu bibliotekoznawstwa i dziedzin pokrewnych ukazało się w czasopiśmie, np.:

Blum R., Totok W., Weimann K.: Entwurf einer bibliographischen Terminologie. *Zeitschrift für Bibliothekswesen und Bibliographie*. R. 12:1965 nr 5 s. 224-231.

Na szczególną uwagę zasługuje także terminologiczna rubryka dyskusyjna »Fachwörterbuch der Dokumentation« (skrót: *FaDok*) prowadzona systematycznie (od 1967 r.) w czasopiśmie *Nachrichten für Dokumentation*.

Intensywny rozwój elektronicznego przetwarzania danych wywołał w NRF publikowanie licznych i bardzo obszernych słowników jak również norm terminologicznych z zakresu cybernetyki, techniki komputerowej i techniki przetwarzania danych. W NRF, a także w niektórych innych krajach zachodnioeuropejskich, kompleks problemów dotyczących EPD nazwano informatyką. Z powodzeniem rozwiązywany jest również problem tzw. „słowników komputerowych”. Komputer umożliwia wyszukiwanie słów, dopełnianie zestawu haseł i ich klasyfikację według szerokiego zestawu znaków, korygowanie informacji zawartej w objaśnieniach, a wreszcie druk słowników. Rzeczywistość raz jeszcze potwierdza, że terminologia, jako dyscyplina naukowa, wkracza w cybernetyczną fazę swojego rozwoju.

*

Wielka Brytania, kraj bardzo dobrze rozwiniętej sieci bibliotecznej (zarówno pod względem organizacyjnym jak technicznym), posiada szereg wybitnych osiągnięć w dziedzinie terminologii bibliotekoznawczej.

Niezmierną rzadkością jest wypadek, jeśli słownik terminologiczny uzyska na przestrzeni 33 lat trzy wydania, jak to się wydarzyło z:

Harrod L. M.: *The Librarians Glossary of terms used in librarianship and the books crafts and reference book*. 3 wyd. uzup. London Deutsch 1971 784 s.

Badając treść poszczególnych wydań tego słownika (1938, 1959, 1971) można prześledzić rozwój terminologii bibliotekoznawczej w minionych trzech dziesięcioleciach. Warto jednocześnie zasygnalizować, że w 3. wydaniu słownika terminologicznego pojęcie terminu: informatyka jest niezmiernie bliskie jego potocznemu rozumieniu na gruncie czechosłowackim.

Znaczną popularność osiągnęło w Wielkiej Brytanii, a także poza jej granicami, dzieło, które w przeciwieństwie do cytowanego wyżej jest rezultatem działalności dość dużego zespołu autorskiego:

Encyclopaedia of Librarianship. Ed. by T. Landau 3 wyd. London Bowes and Bowes 1967 484 s.

W Wielkiej Brytanii powstał szereg oddzielnych słowników i encyklopedii z zakresu drukarstwa, edytorstwa i bibliofilstwa.

Brytyjskie stowarzyszenie ASLIB zapowiedziało na rok 1972 edycję słownika terminologicznego z zakresu dokumentacji.

Amerykańsko-angielska dominacja w dziedzinie rozwoju techniki komputerowej (a szczególnie dynamiczny rozwój tej techniki po 1950 r. w USA) znalazła również odbicie w terminologii. Fachowe nazewnictwo pozostaje pod wyraźnym wpływem leksyki angielskiej, która oddziałuje na inne języki poprzez przekłady, wywiera silny wpływ na kształtowanie terminologii bibliotekoznawczej oraz terminologii dyscyplin pokrewnych. W rezultacie spotykamy się obecnie w każdym rozwiniętym kraju z dwu lub kilkujęzycznymi słownikami, które powstały na gruncie przekładów terminów angielskich; słowniki te zawierają niejednokrotnie objaśnienia. Odnotować należy również inny jeszcze typ wydawnictw, które zawierają wyłącznie objaśnienia interpretujące odpowiednie terminy angielskie.

*

W Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej stowarzyszenie ALA, które w 1943 r. wydało terminologiczny słownik bibliotekoznawczy, przygotowuje nową jego edycję. Informacje dotyczące projektu słownika wskazują, że obejmie on nie tylko hasła z zakresu tradycyjnych dziedzin biblioteczno-bibliograficznych, ale także wybrane pojęcia nauki o informacji (*information science*).

*

Wydarzeniem na skalę międzynarodową było zapoczątkowanie edycji:

Encyclopaedia of Library and Information Science. Ed. by A. Kent and H. Lancaster. New York Dekker t. 1 1968.

Z projektowanych 18 tomów tej najobszerniejszej dotychczas encyklopedii obejmującej problematykę biblioteczną ukazała się dotychczas mniej więcej jedna trzecia tomów. Już sam jej tytuł wskazuje na organiczną więź dziedzin określanych w języku angielskim jako *library science* i *information science*. Wydawcy tę zbieżność uzasadniają faktem, że obok tradycyjnych bibliotek powstała w ostatnich dziesięcioleciach rozwinięta sieć dobrze wyposażonych technicznie ośrodków informacji. Encyklopedia pragnie więc programowo podkreślić ich organiczną więź. O międzynarodowych ambicjach encyklopedii świadczy i to, że w skład jej komitetu redakcyjnego wchodzi przedstawiciele kilku krajów.

W USA ukazało się ponadto szereg słowników terminologicznych lub wartościowych z punktu widzenia terminologii oraz norm terminologicznych z dziedziny komputerów (*computer science*).

W latach sześćdziesiątych powstało szereg wydawnictw, których międzynarodowe znaczenie polega na dążeniu do stopniowego kształtowania i ujednoczenia terminologii bibliotekoznawczej w skali światowej.

W związku z pierwszym międzynarodowym kongresem reprografii w 1963 r. ukazało się niewielkie, ale bardzo cenne opracowanie:

Uhlein E.: *Begriffe der Reprographie*. Deutsch, Englisch, Französisch. Frankfurt am Main Uhlein 1963 71 s.

Międzynarodowy zasięg posiada również słownik japoński, który uzyskał 5 wydań:

Uemura C.: *Dictionary of Library Science and Bibliography*. 5 wyd. Tokio National Diet Library 1967 760 s.

W wyniku współpracy dwóch międzynarodowych organizacji IFIP (International Federation for Information Processing) i ICC (International Computation Centre) powstała praca:

IFIP/ICC Vocabulary of Information Processing. Amsterdam North-Holland Publishing Company 1968 X, 207 s.

Odosobnionym rezultatem indywidualnej pracy autorskiej jest publikacja:

Pipicz Z.: *Dictionarium bibliotecarii practicum (ad usum internacionalem in XX linquis)*. Budapest Akadémiai kiadó 1969 317 s.

Słownik obejmuje zbiór różnojęzycznych znaczeń ok. 330 pojęć, z których poważną część należy zresztą do języka ogólnego, a nie do terminologii fachowej.

Rola współpracy międzynarodowej w rozwoju terminologii bibliotekoznawczej

Charakteryzując poszczególne prace, w niektórych wypadkach wskazano na ich międzynarodowe, a nawet światowe znaczenie. Ale coraz więcej opracowań powstaje jako bezpośredni rezultat międzynarodowej kooperacji albo też na gruncie czy pod patronatem organizacji międzynarodowych.

Warunki rzeczywiście sprzyjające takim przedsięwzięciom powstały dopiero po drugiej wojnie światowej. W okresie poprzednim odnotować można tylko kilka prac autorskich. (A. Moth, B. Cowles, H. Lemaître).

W 1949 r. UNESCO zapowiedziało *Vocabulaire technique du bibliothecaire Henri Lemaître'a* pod redakcją M. Godeta i P. Bourgeois. Ale jeszcze w tymże roku dalszą pracę nad słownikiem przejął A. Thompson. Pod jego też redakcją ukazał się ostatecznie znany słownik biblioteczarski UNESCO:

Vocabularium bibliothecarii. English, French, German. Begun by H. Lemaître. Revised and enlarged by Anthony Thompson. Paris UNESCO 1954 269 s.

Drugie, rozszerzone wydanie z 1966 r., które przygotował A. Thompson wspólnie z Je. I. Szamurinem (ZSRR) i D. Buonacore (Argentyna), objęło również rosyjskie i hiszpańskie ekwiwalenty terminów zawartych w słowniku.

Ta fundamentalna praca, którą okazał się słownik, spowodowała powstanie dalszych reprodukcji narodowych w językach: włoskim, tureckim, arabskim, holenderskim, słowackim, węgierskim, w językach skandynawskich itd.

Zainteresowanie UNESCO doskonaleniem terminologii bibliotekoznawczej wzbudziło inicjatywy, które zdają się świadczyć o dużych perspektywach rozwoju bibliotekarstwa w skali światowej.

Drugie wydanie słownika spowodowało dążenie do podobnego przedstawienia problematyki dokumentacyjnej lub włączenia terminów z zakresu dokumentacji do przygotowywanego 3. wydania słownika. Powstały wskutek tego komplikacje spowodowane dwoma przyczynami. Pierwsza z nich wiąże się z zagadnieniem dalszego ustalania i ujednolicania ter-

minologii w dziedzinie, która stała się częścią złożonego i burzliwego rozwoju dyscyplin naukowych, z różnych punktów widzenia zajmujących się informacją. Kiedy postanowiono, że 3. wydanie obejmie również terminologię dokumentacyjną, do współpracujących organizacji UNESCO i IFLA przystąpić musiały inne jeszcze organizacje międzynarodowe, a w szczególności FID, jako najbardziej w tym zakresie kompetentna. Chociaż FID wydała pod koniec 1964 r. roboczą wersję słownika (*Vocabularium documentationis sive supplementum ad vocabularium bibliothecarii*. The Hague FID 1964 177 s.), dalsze prace z powodu kosztów przedsięwzięcia (A. Thompson zdecydował, że w tym wydaniu terminy, w przeciwieństwie do 1. i 2. wydania *Vocabularium bibliothecarii*, będą definiowane) oraz wiele skomplikowanych względów kompetencyjnych uległy takiemu zahamowaniu, że planowane 3. wydanie słownika UNESCO do chwili obecnej się nie ukazało.

W coraz większym stopniu na rozwój terminologii bibliotekoznawczej zaczęła także oddziaływać inna jeszcze organizacja międzynarodowa, ISO (International Standard Organization), założona w 1936 r. Działająca w ramach tej organizacji komisja ISO/TC 37 opracowuje ogólne zasady terminologii naukowej dotyczące leksykografii i wydaje odpowiednie zalecenia międzynarodowe z tego zakresu.

Działalność biblioteczna wchodzi bezpośrednio w zakres prac komisji ISO/TC 46. Komisja ta zajmuje się problematyką normalizacji w dokumentacji, a wchodząca w jej skład 3-osobowa grupa robocza — normalizacją terminologii w dokumentacji. Dodać należy, że owa grupa robocza dokonuje ustaleń w zakresie terminologii dokumentacyjnej, chociaż odpowiedzialność za tę problematykę zawsze ponosiła FID.

Dla pełnego zobrazowania sytuacji dodać należy, że pod koniec lat sześćdziesiątych powstał nowy projekt słownika informatyki Międzynarodowego Centrum Informacji Naukowej i Technicznej w Moskwie.

Niezwykłą wprost uwagę poświęcono problematyce terminologii bibliotekoznawczej i z bibliotekarstwem związanej na 37. Sesji IFLA w Liverpool (1917 r.). Stwierdzono, że prace o zasięgu międzynarodowym w zakresie ujednoczenia terminologii fachowej z dziedziny bibliotekarstwa osiągnęły taki stopień rozwoju i taki zasięg, że przestały być wytworem utalentowanych i pełnych inicjatywy jednostek, a stały się obiektem zainteresowania państwowych oraz międzynarodowych organizacji i instytucji. Wszelkie prace terminologiczne wymagają obecnie działania zespołowego. Dotychczasowe doświadczenia zdają się wskazywać, że prawdopodobnie łatwiej będzie opracować słowniki terminologiczne organizując współpracę specjalistów z krajów o zbliżonych formacjach społecznych, ściślejszej więzi językowej, kulturowej lub gospodarczej czy wspólnej tradycji historycznej. Spowoduje to tworzenie słowników o charakterze regionalnym. Z kolei można będzie stopniowo poszerzać je o ekwiwalenty w tych językach posiadających zasięg światowy, które — ze względu na zakres regionalny — pierwotnie pominięto.

Odnotować należy inną jeszcze możliwość. Zgodnie z wnioskiem zgłoszonym przez O. S. Czubarjana na tejże Sesji IFLA, w ciągu dwóch lat (tj. do 1973 r.) ma zostać opracowany porównawczy słownik definicji 25-30 podstawowych terminów bibliotekoznawczych. Słownik powinien objąć terminy w jak największej liczbie języków. Definicje terminów w poszczególnych językach powinny uwzględniać znaczenie powszechnie tym terminom przypisywane na właściwym obszarze językowym.

Wnioski

Przedstawiony wyżej zwięzły zarys problematyki dotyczącej stanu i tendencji rozwojowych terminologii bibliotekoznawczej nie pretenduje do wyczerpania tematu. Zasygnalizowano w nim tylko pewne charakterystyczne zjawiska, szczególnie widoczne w krajach rozwiniętych oraz na płaszczyźnie współpracy międzynarodowej, które umożliwiają sformułowanie następujących wniosków:

1. Proces ustalania i ujednociania terminologii bibliotekoznawczej, zarówno w skali narodowej jak i międzynarodowej, który uwidacznia się coraz wyraźniej po drugiej wojnie światowej, ulega dalszemu przyspieszeniu po roku 1960. Świadczy o tym przede wszystkim wzrost liczby opracowań poświęconych problemom terminologii bibliotekoznawczej.

2. Prace dotyczące terminologii bibliotekoznawczej coraz rzadziej ograniczają się do ujmowania problematyki tej dziedziny na zasadzie wyłączości. Terminologia bibliotekoznawcza coraz częściej występuje jako element składowy terminologii dziedziny o większym zakresie. Ta „utrata samodzielności” (choć nie całkowita) daje się zaobserwować w całym bibliotekoznawstwie. Jest to o tyle naturalne, że kierunek rozwoju terminologii jako części bibliotekoznawstwa stanowi tylko odbicie procesów zachodzących w stanie samej teorii. Terminologia bibliotekoznawcza znalazła się w zasięgu działania wielu dyscyplin badawczych, które z różnych punktów widzenia analizują zachodzące w społeczeństwie procesy informacyjne. Są to przede wszystkim: ogólna wiedza o informacji (*information science*, *Informationswissenschaft* albo jak tego chce radziecki autor E. P. Semenuk — *informologia*) wraz z szybko rozwijającą się dziedziną wiedzy o komputerach (albo *informatyką* w znaczeniu używanym w niektórych krajach zachodnioeuropejskich) oraz informatyką rozumianą szeroko, w znaczeniu, w jakim jest ono stosowane w ZSRR i krajach socjalistycznych. Wskutek określonych tendencji reprezentowanych przez te dziedziny oraz rozwoju wiedzy o informacji i komunikacji, przenika do terminologii bibliotekoznawczej szereg terminów fachowych z zakresu lingwistyki, logiki, semiotyki, cybernetyki, matematyki, psychologii, socjologii itd. Powoduje to z kolei, że terminologia bibliotekoznawcza czuje się bardziej niż kiedykolwiek związana z terminologią bibliologiczną, bibliograficzną i dokumentacyjną.

3. Trudności związane z tworzeniem, ustalaniem i ujednocianiem terminologii fachowej w tych kształtujących się dopiero dziedzinach wiedzy są rezultatem dotychczasowej izolacji, w której odbywał się ich rozwój, a jednocześnie odzwierciedleniem aktualnego stanu terminologii dyscyplin, które tworzą ich elementy składowe.

a) Bibliologia tworzy swoją terminologię już od wielu stuleci, a bibliotekoznawstwo, bibliografia i dokumentacja przez lat dziesiątki. Dlatego też terminologia tych dziedzin została w dużym stopniu ugruntowana i ustalona. Obecnie w sposób zacięty bronią się one przed dostosowaniem do nowych dziedzin, które są przejawem twórczego rozwoju życia społecznego i konsekwencją rewolucji naukowo-technicznej.

b) Ocena sytuacji, jaka wytworzyła się w niektórych rozwiniętych krajach w związku z opracowywaniem słowników terminologicznych, ujawnia szczególnie szybki rozwój terminologii dotyczącej komputerów i techniki przetwarzania danych oraz ściśle związanej z nimi cybernetyki. Terminologia tej nowej dyscypliny naukowej intensywnie oddziałuje na

wszystkie dziedziny, w których komputery znajdują zastosowanie. Trwający niespełna 20 lat burzliwy rozwój terminologii tej właśnie dyscypliny naukowej jest odzwierciedleniem rozwoju komputera jako narzędzia nowoczesnej techniki. Komputery są urządzeniami bardzo kosztownymi, a jednocześnie bardzo szybko się starzeją. Produkcja ich, zarówno w krajach kapitalistycznych jak socjalistycznych, jest maksymalnie skoncentrowana. Stanowią one również pierwszorzędny artykuł eksportu i importu. Wszystko to skłania fachowców do jak najszybszego normowania terminologii w celu ułatwienia współpracy międzynarodowej. Nauka o komputerach jest nauką techniczną. Należy więc do tej grupy nauk, które — z natury rzeczy — kształtują swój zasób terminologiczny szybciej niż dyscypliny humanistyczne. Nie można jednak zapominać, że także do dyscyplin technicznych coraz częściej przenikają elementy nauk społecznych. Budzi to uzasadnioną nadzieję wytworzenia z czasem dla terminu: informatyka jednolitej definicji, która w pełni będzie respektowała przypisywane mu znaczenie wiedzy o komputerze, uwzględniając jednocześnie radzieckie stanowisko w tej sprawie.

Obecna dominacja USA oraz innych krajów angielskiego obszaru językowego w produkcji i użytkowaniu komputerów — ukształtowała warunki sprzyjające, w zasadzie, tworzeniu terminologii z zakresu nauki o komputerach. Terminologia w innych językach kształtuje się pod wpływem nazewnictwa angielskiego, a ściślej przez jego odwzorowanie. W rezultacie wyniki prac terminologicznych z tego zakresu przybierają z reguły postać norm lub obszernych słowników, których liczba szybko rośnie.

4. Całkowicie odmienna sytuacja panuje w zakresie terminologii dotyczącej nauki o informacji. Nauka o informacji, która perspektywicznie może pełnić twórczą a nawet kluczową rolę w całokształcie procesu naukowego, znajduje się dopiero w początkowej fazie rozwoju. Fluktuacjom podlegają również poszczególne elementy składowe tej dziedziny wiedzy, ogarniającej powoli ale nieodparcie m.in. bibliotekoznawstwo oraz informatykę w obu wskazanych poprzednio znaczeniach. Zrozumiałe jest przede wszystkim, że definicje nauki o informacji proponowane przez poszczególnych autorów różnią się w sposób istotny (określenie przedmiotu, ustalenie metod itd.).

5. Na gruncie państw socjalistycznych terminologia bibliotekoznawcza coraz częściej traktowana jest jako element składowy terminologii informatyki, która oficjalnie uznana została przed sześciu laty w Związku Radzieckim za dyscyplinę naukową. Ale również w tym wypadku termin informatyka posiada swoje warianty znaczeniowe¹ nie tylko w poszczególnych krajach socjalistycznych, lecz także w Związku Radzieckim. Niemniej jednak występujące powiązania są na tyle ściśle, że godne podkreślenia.

6. Doświadczenia zagraniczne i krajowe potwierdzają tezę, że każdy optymalny proces ustalania i ujednociania terminologii bibliotekoznawczej powinien przebiegać według programu „Prace terminologiczne w bibliotekoznawstwie. Model funkcjonalny — projekt” (zob. str. 336).

7. Działalność terminologiczną o zasięgu krajowym należy traktować jako określony wkład w tworzenie i ujednocianie terminologii na grun-

¹ Zob. np. artykuł Sokolov N.V., Mankevič A.I.: Informatika v perspektive. *Naučno-Tekničeskaja Informacija* ser. 2, 1971 nr 10 s. 5-9.

1. PRACE TERMINOLOGICZNE
W ZAKRESIE BIBLIOTEKOZNAWSTWA
Model funkcjonalny — projekt

zakres międzynarodowy

zakres krajowy

upowszechnienie
znaczenia
terminów
w publika-
cjach fach.

upowszechnienie
proponowa-
nych grup
terminów

publikacja
makiety
słownika

publikacja
słownika
objaśnia-
jącego

publikowa-
nie norm
termino-
logicznych

publikowa-
nie słowni-
ków wielo-
języcznych

leksykony z
zakresu biblio-
tekoznawstwa
(informatyki)

gromadzenie
terminów
biblioteko-
znawczych

obróbka
terminolo-
giczna
zebranego
materiału

ustalenie
grup
tematów

łączenie
grup
terminów
w system

makieta
objaśniaj.
słownika
terminologii
biblioteko-
znawczej

objaśniający
słownik
terminologii
biblioteko-
znawczej

opracowanie
norm ter-
minolo-
gicznych

opracowanie
słowników
wieloję-
zycznych

tezauryusy
bibliotekoznaw.

encyklopedie
bibliotekoznaw.

publikacja
wieloję-
zyczna
międzynar.
słownika
objaśniaj.

publikacja
międzynar.
norm ter-
minologicz-
nych

opracowanie
wielojęz.
międzynar.
słownika
objaśniaj.

opracowanie
międzynar.
norm ter-
minologicz-
nych

działalność normatywna prowadzona przez międzynarodowe komisje terminologiczne

działalność normatywna terminologicznych komisji fachowych

rozwój bibliotekoznawstwa jako dynamicznej dziedziny wiedzy będącej przedmiotem badań naukowych, których wyniki są upowszechniane

cie międzynarodowym. Proces odwrotny, kiedy udział w pracach terminologicznych o zasięgu międzynarodowym staje się bodźcem do podejmowania odpowiedniej działalności w kraju, jest oczywiście możliwy. Potwierdzają to zresztą dość liczne przykłady. Należy zdawać sobie sprawę, że uzyskanie w takim wypadku znaczniejszych osiągnięć nie wydaje się prawdopodobne.

Prace terminologiczne o zasięgu międzynarodowym muszą być instytucjonalnie powiązane z właściwymi organizacjami międzynarodowymi lub, co jest najbardziej korzystne, z właściwą instytucją centralną o charakterze międzynarodowym. Tutaj właśnie wyniki prac terminologicznych z zakresu bibliotekoznawstwa podlegają ocenom i są weryfikowane przez poszczególne komisje fachowe złożone z przedstawicieli reprezentujących określonych język.

Celem współpracy międzynarodowej jest także opracowywanie wielojęzycznych słowników terminologicznych definiujących lub objaśniających terminy oraz przygotowywanie i publikowanie międzynarodowych norm terminologicznych.

Międzynarodowe słowniki i normy terminologiczne oddziałują na prowadzone w poszczególnych krajach prace terminologiczne, a tym samym wytyczają kierunek rozwoju bibliotekoznawstwa.

Pod względem metodologicznym prowadzona na gruncie międzynarodowym działalność w zakresie terminologii bibliotekoznawczej powinna być oparta na ciągle aktualizowanych zaleceniach międzynarodowej organizacji ISO.

Bibliografia

Bardún J.: *Terminológia všeobecne. Stúdia*. Bratislava 1971 (powiel.).

Čubarjan O. S.: *Sur la cooperation internationale dans la domaine de la rationalisation du vocabulaire bibliothéconmique*. Referat IFLA. Liverpool 1971 (powiel.).

Diemer D.: Informationswissenschaft. Zur Begründung und zur Grundlegung eines autonomen Bereiches „Informationswissenschaften“. *Nachrichten für Dokumentation* R. 22:1971 nr 3.

Giljarevskij R. S.: Voprosy terminologii v svjazi s sostavlenijem novoj programmy Meždunarodnoj federacii po dokumentacii. W: *Doklady zasadanija issledovatel'skogo komiteta Meždunarodnoj federacii po dokumentacii. Teoretičeskije osnovy naučnoj informacii*. Moskva 24-26 II 1970. Moskva 1970.

Harmon G.: On the Evolution of Information Science. *Journal of the American Society for Information Science* 1971 nr 7-8.

Lejčik V. M.: Mesto terminologii v sisteme sovremennyh nauk. *Naučno-techničeskaja informacija* 1969 nr 8.

Rešetinskij I. I.: Sovremonnoje sostojanije bibliografičeskoj terminologii i zadači jejo standarizacii. *Sovetskaja bibliografija* 1969 nr 2.

Schick F. L.: *Methods of the Unification of International Terms used in Librarianship*. Referat IFLA. Liverpool 1971 (powiel.).

Semenjuk E. P.: K formirovaniju nauki ob informacii. *Naučnotechničeskaja informacija* 1971.

Thompson A.: *The Problem of International Library Terminology: its regulation and unification*. Referat IFLA. Liverpool 1971 (powiel.).

Przeł. z czeskiego
Kazimierz Podhorski

MEBLE Z KOSZYKOWEJ — JAKO SZANSA I PERSPEKTYWA (2)

W pierwszej części artykułu (*Bibliotekarz* nr 10) omówiłem okoliczności związane z przekształceniem opracowanego przez inż. M. Gargałę indywidualnego projektu mebli przewidzianych dla nowej części Biblioteki Publicznej m.st. Warszawy przy ul. Koszykowej w projekt zestawu mebli przewidzianych do produkcji seryjnej.

Punktem wyjścia do prac w tym zakresie było przyjęcie następujących założeń wstępnych:

1. Projekt powinien obejmować podstawowy zestaw mebli, oparty na wspólnej idei konstrukcyjnej i funkcjonalnej, przy maksymalnym ujednoczeniu elementów technologicznych i konstrukcyjnych.

2. Zestaw nie może być całkowicie uniwersalny; jego głównym adresatem (przyszłym nabywcą) będą średnie i małe biblioteki publiczne oraz inne biblioteki o charakterze uniwersalnych placówek oświatowych (z wykluczeniem bibliotek o charakterze specjalnym i bibliotek o funkcjach wielorakich).

3. Zestaw winien być tak pomyślany, aby mógł być stosowany w całości lub też aby można było kupować i stosować poszczególne jego części.

4. W skład zestawu nie wchodzi meble nie będące meblami bibliotecznymi sensu stricto, mimo iż są one stosowane w bibliotekach (krzesła, biurka, szafy biurowe i inne).

5. Zestaw jako całość pomyślany jest do wyposażenia biblioteki ogólnie dostępnej średniej wielkości (w sieci bibliotek publicznych standardem przykładowym jest przeciętna biblioteka powiatowa i miejska lub miejska w mieście wydzielonym na prawach powiatu).

Biblioteka przykładowa (standard) gromadzi, opracowuje i udostępnia księgozbiór rzędu 30-50 tys. woluminów, 25-40 tytułów czasopism, posiada niewielki zbiór materiałów bibliotecznych nieksiążkowych (płyty, taśmy magnetyczne, przezroczca, filmy zwojowe lub mikrofilmy szer. 24 mm, rzadziej filmy 8 lub 16 mm). Dysponuje podstawowym sprzętem audiowizualnym (adapter, magnetofon, rzutnik do przezroczcy, rzadziej — projektor do filmów 8/16 mm lub czytnik mikrofilmów).

Biblioteka-standard udostępnia większość lub poważną część książek w systemie samoobsługowym (tzw. wolny dostęp do półek), realizowany w tzw. „czytelni-magazynie” (czytelnia z luźno rozstawionymi regałami), „otwartym magazynie” (umieszczonym w tej samej sali co czytelnia lub w sąsiedniej) lub w formach kombinowanych. Wynika stąd konieczność, aby regały na książki łączyły walory estetyczne mebli „czytelnianych” z funkcją magazynową (wymóg dużej pojemności i elastyczności, a więc stosunkowo głębokie półki i możliwość zmiany ich pionowego rozstawu).

Biblioteka-standard pracuje z księgozbiorem ustawionym systematycznie (układ książek rzeczowy wg działów UKD), co zakłada luźne rozstawienie książek na regałach (konieczne rezerwy w każdym dziale i poddziale do 2 lub 3 stopnia podziału).

Prowadzi też co najmniej dwa rodzaje katalogów (alfabetyczny i rzeczowy) oraz zazwyczaj katalog centralny (księgozbiórów terenowych) i pomocnicze katalogi dla dzieci i młodzieży, kartoteki informacyjne (o pojemności rzędu 1-1,5 tys. kart).

Tak pomyślany zestaw mebli obejmowałby:

1. Regał na książki, jednostronny;
2. Regał na książki, dwustronny;
3. Regał pół-skrzynkowy na czasopisma bieżące (nieoprawione);
4. Stelaż wieszakowy (na mapy lub gazety i czasopisma bieżące w tzw. ramiakach indywidualnych);
5. Bloki szufladek do katalogów kartkowych o pojemności:
  - a) 6 szufladek w układzie 3×2 (poziom);
  - b) 9 szufladek (3×3);
6. Stół dla czytelników (do czytelnicy dla dorosłych)¹:
  - a) jednoosobowy;
  - b) dwuosobowy;
7. Gabloty stojące, obrotowe (pion — poziom) w wersjach:
  - a) pojedynczej;
  - b) podwójnej (z nadwieszoną na przedłużonych wspornikach bliźniaczą kasetą);
8. Informatorium — rodzaj segmentowej lady bibliotecznej;
9. Wózek biblioteczny (do książek i czasopism oprawnych);
10. Trzypojemnikowy zestaw na materiały audiowizualne.

Relacja projektu indywidualnego do projektowanego zestawu jest następująca:

1. Pozycje oznaczone liczbami: 1, 2, 3, 4 i 7 są zasadniczo przyjmowane w wersji projektu indywidualnego, z nieznacznymi zmianami i wprowadzeniem wariantów gabarytowych dla czytelników oddziałów i filii dziecięcych.
2. Pozycje 5, 6 i 8 są modyfikacją projektu indywidualnego z istotnymi zmianami gabarytów i założeń funkcjonalnych.
3. Pozycje 9 i 10 nie mają odpowiedników w projekcie indywidualnym.

Ponadto przewidziane jest opracowanie wariantu gabarytowego stołu jednoosobowego (poz. 6a) w wersji dla filii i oddziałów dziecięcych, przy czym zarazem obniżony stolik przewidziano jako podstawę do niewielkich bloków katalogowych (orientacyjnie — 36 szufladek).

Pozycje wymienione poza numeracją 1-10 należy traktować jako warianty gabarytowe mebli objętych tą numeracją.

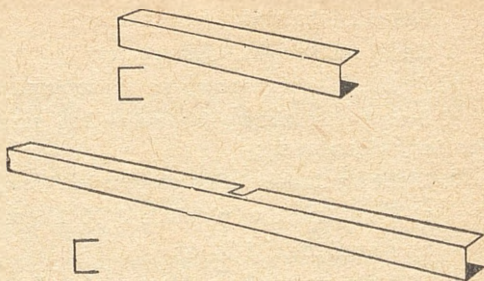
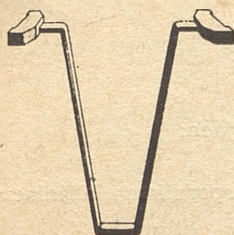
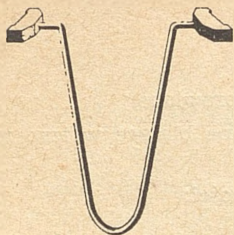
W odniesieniu do poszczególnych pozycji zestawu wprowadzono propozycje następujących zmian i uzupełnień:

1. Regał na książki — jednostronny (por. w nr 10 rys. 1a). Listwa łącząca poziome odcinki wsporników (cokołu) winna być przeniesiona na odcinki pionowe wsporników i zamocowana tak, aby przestrzeń od dolnej krawędzi do podłogi była nie mniejsza niż 12 cm. Będzie to rozwiązanie symetryczne do zastosowanego w projekcie indywidualnym w górnej części regału.

Najniższa półka (obecnie odchylona o kilkanaście stopni w stosunku do poziomu) winna być zastąpiona półką poziomą (jak pozostałe półki).

Półki należy uzupełnić osłonkami bocznymi (tzw. skrzydełkami), stałymi, związanymi z półką o wysokości czynnej ok. 18 cm i szerokości równej głębokości półki.

Należy uzupełnić konstrukcję półki (do regałów na książki) na krawędziach przedniej i tylnej o prowadnice w formie zagięć ceowych, przewidziane do moco-

Konstrukcja oporników podwieszanych i listwy mocujące przewidziane do regałów na książki (według wzoru Bomefy).

wania (przesuwnego wzdłuż półki) specjalnego rodzaju oporników podwieszanych, służących do podtrzymywania książek na półkach nie całkiem wypełnionych.

Uwagi te odnoszą się także do regału dwustronnego (rys. 1b). Obydwa regały przewidziane są też w wersji gabarytowej dla dzieci (obniżone o dwie półki).

2. Regał półskrzynkowy na czasopisma bieżące (rys. 1c). Mebel ten przewidziany został przede wszystkim jako element wyposażenia czytelnicy czasopism lub kąciaka czasopism w czytelnicy książek, albo też kąciaka czasopism w wypożyczalni, głównie do:

- eksponowania na półce licowej aktualnych numerów czasopism (tygodniki, dwutygodniki, miesięczniki i kwartalniki);
- do przechowywania numerów czasopism aktualnego rocznika, które układa się na poziomej półce nośnej (przykrywanej ruchomą półką licową).

Przewidziano następujące zmiany:

- przeniesienie listwy wiążącej przy podstawie na wsporniki pionowe (jak przy regałach na książki);
- wypełnienie „pleców” regału płytą spilśnioną lub sklejką;
- zakrycie trójkątnych przestrzeni utworzonych przez krawędź półki licowej, półki nośnej i wspornika przesłonami z blachy lub cienkiej płyty spilśnionej — twardej.

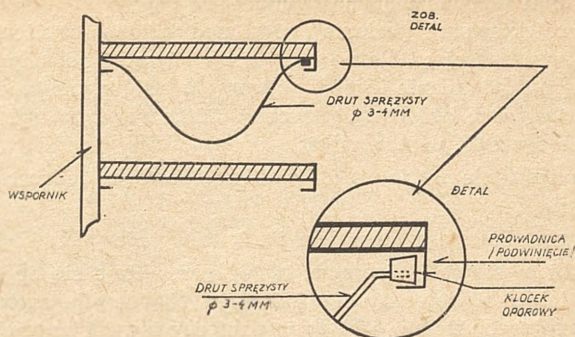
Zmiany podane mają na celu między innymi osłonięcie czasopism bieżącego rocznika przed kurzem oraz poprawienie estetyki mebla.

Ponadto zalecono powiększenie o kilka stopni kąta zbiegu półki licowej z nośną przed dobudowanie wzdłuż jej przedniej krawędzi listwy oporowej o wysokości ok. 35 mm, podnoszącej półkę licową. Listwa oporowa półki licowej (skośnej) powinna być podwinięta do 90° w stosunku do pionu i mieć wysokość nie mniejszą niż 25 mm, aby mogła skutecznie przeciwdziałać zsuwaniu się czasopism i zarazem stanowić płaszczyznę mocowania napisów informacyjnych (tytułów czasopism).

3. Stelaż wieszakowy na mapy lub gazety. Mebel ten przewidziano dla pełnienia jednej z dwóch funkcji:

- wieszaka na mapy;
- regału do wieszania gazet i czasopism mocowanych na indywidualnych stelażach ręcznych (tzw. ramiakach).

Przekrój konstrukcji wspornika.

W odniesieniu do funkcji pierwszej przewidziano skrócenie dolnych półek do ± 30 cm oraz zmianę wiązania elementów poziomych podstawy (przeniesienie listwy jak przy regałach na książki).

W drugim zastosowaniu poza zmianami podanymi wyżej zaproponowano obniżenie prętów wiszących do ± 15 cm od półki górnej i obrócenie ich prostopadle do osi regału oraz zwiększenie ich liczby do 4. Miałyby to na celu bardziej efektywne wykorzystanie przestrzeni. Półki dolne byłyby miejscem na chwilowe odłożenie gazety przez czytelnika.

4. Bloki szufladek do katalogów kartkowych. Sprzęt ten przewidziano jako pojemnik dla katalogów w czytelnicy, wypożyczalni, do działów informacyjno-bibliograficznych, a także do katalogów i kartotek wewnętrznych (nieдоступnych dla czytelników) — wszystko dla kart formatu znormalizowanego (tj. 130×75 mm). Czynna głębokość 1 szufladki — 40 cm.

Ponieważ głównym odbiorcą mają być biblioteki małe i średnie, za najbardziej celowe uznano opracowanie bloków:

- a) 3×2 (układ poziomy);
- b) 3×3 .

Jeden blok 3×2 lub 3×3 przewidziany został dla najmniejszych bibliotek (gminne, filie biblioteczne itp.) o księgozbiorach do ok. 3-5 tys. woluminów i dwóch rodzajów katalogów (alfabetyczny i rzeczowy). Dla bibliotek większych przewidziano możliwość zestawiania (montażu) mniejszych bloków w dowolne kombinacje.

Za najbardziej wskazane uznano opracowanie bloku z metalu, zaś szufladek z tworzyw sztucznych (wytłoczeki, odlewy wtryskowe) lub także metalowych.

Szufladki winny być wsparte (podwieszane) na ślizgach bocznych (nie na dennyh). Nawet w wersji drewnianej ślizgi powinny być wykonane z tworzywa sztucznego, gdyż jako bardziej gładkie i niewrażliwe na wilgoć dają większą szansę nie zacinania się szufladek w wyniku odkształceń.

Jako najlepsze zabezpieczenie kart przed wyjmowaniem uznano listwę z plexi, przykrywającą wierzch szufladki na całej głębokości, węższą po 2,5-3,0 cm po każdej stronie od szerokości szufladki, z blokadą listwy przetyczką metalową i zamkiem zatraskowym w tylnej ścianie.

5. Stół dla czytelników (jedno- i dwuosobowy, jednostronny). Mebel przewidziany został jako podstawowe wyposażenie czytelnicy książek dla dorosłych, czytelnicy czasopism dla dorosłych, ponadto w funkcji podręcznego stołu do przeglądania nowości wydawniczych i czasopism bieżących w kącikach czytelniczych przy wypożyczalniach (tylko w wersji jednoosobowej) oraz jako stół pomocniczy dla doraźnych prac personelu bibliotecznego (wersja jednoosobowa). Ponadto stół pełnogabarytowy jednoosobowy przewidziano dla mniejszych zestawów bloków katalogowych (do 36 szufladek), zaś w wersji obniżonej do większych zestawów (do 54 szufladek).

Poza tym przewidziano następujące zmiany:

— doprojektowanie poziomej półki nad blatem, obniżonej w stosunku do blatu ± 15 cm, płytszej od blatu o ok. 30 cm (licząc od strony czołowej stołu), co tworzy kasetę na odkładanie książek, otwartą z boków, zamkniętą od tyłu. Konstrukcja półki powinna być lekka (np. ażurowa). Półka powinna być elementem domontowywanym na życzenie użytkownika;

— opracowanie wariantu stołu dwuosobowego, jednostronnego, o analogicznej konstrukcji.

W przypadku stołu dla dzieci i młodzieży nie przewiduje się półki pod blatem.

6. Gabloty stojące, obrotowe. Meble przewiduje się do okresowego eksponowania materiałów bibliotecznych w salach wystawowych, czytelniach, pomieszczeniach komunikacyjnych, hallach itp., to jest między innymi w miejscach słabo strzeżonych przez personel, przy równoczesnym użytkowaniu do ekspozycji materiałów o dużej wartości (starodruki, rękopisy, dokumenty życia społecznego).

Do wersji istniejącej przewidziano poniższe zmiany i uzupełnienia:

— gablota powinna móc funkcjonować jako pojedyncza (tylko z kasetą dolną w układzie poziomym z możliwością pochylenia w zakresie 45° z blokadą w położeniach pośrednich) oraz jako podwójna, z drugą kasetą montowaną na przedłużonych (domontowanych) wspornikach;

— górna kaseca winna być montowana na wspornikach z możliwością obrotowej zmiany położenia pion — poziom, z blokadą w obydwu pozycjach;

— przeszklenie kaset szkłem organicznym lub zwykłym.

W stosunku do projektu indywidualnego zalecono obniżenie kosztu jednostkowego mebla przez

— zastąpienie aluminium płytami spilśnionymi lub sklejką (ramy kaset);

— zamykanie kaset na skuteczny zamek o małych wymiarach.

7. Informatorium — rodzaj segmentowej lady bibliotecznej. Mebel przewidziany został jako stanowisko pracy bibliotekarza w wypożyczalni „z ladą”, lub wypożyczalni z wolnym dostępem, stanowisko kontroli, rejestracji i informacji w czytelnicy (z wolnym dostępem lub z magazynem), jako uniwersalne stanowisko pracy bibliotekarza w małych bibliotekach (stanowisko udostępniania).

W związku z powyższym mebel ma zapewniać:

— swobodne i wygodne pomieszczenie kart czytelnika i kart książki;

— pomieszczenie kartotek informacyjnych;

— chwilowe odkładanie książek zwróconych przez czytelnika lub oczekujących na czytelnika (zamówionych);

— pomieszczenie na przybory do pisania i robienia notatek, w perspektywie — na umieszczanie aparatu do fotorejestracji wypożyczeń lub innej aparatury automatycznie rejestrującej wypożyczenia (współcześnie są to urządzenia o gabarytach nie przekraczających wielkości popularnego adaptera do płyt).

Podstawą zestawu jest jeden „segment bazowy”, który posiada jako elementy stałe tylko główną ramę (szkielet) konstrukcyjną i ściany boczne, ścianę tylną (od strony czytelnika) i dno. Z wierzchu „segment bazowy” jest zakrywany blatem laminowanym trzyskładowo, odkładanym w kierunku „do przodu” (tj. do czytelnika); po odłożeniu stanowi rodzaj listwy czy parapetu dystansowego do czytelnika.

Pudła na kartoteki (czytelników, wypożyczeń, terminatki, kartoteki informacyjne itd.), szufladki uniwersalne i katalogowe, szuflady większe, przegródki podzielone poziome i pionowe (wszystkie elementy z projektu indywidualnego miałyby być opracowane jako elementy wpuszczane (od góry) lub wsuwane (od strony bibliotekarza) i stanowić wymienne „kontenerowe” wypełnienie segmentu bazowego.

Dzięki takiemu rozwiązaniu mebel mógłby pełnić różnorodne funkcje w różnych bibliotekach.

Ze względu na różne wymiary elementów kartotekowych w różnych bibliotekach listwy podziałowe pojemnika kartotekowego przewidziano nie jako element stały, lecz jako wsuwane w pionowe nacięcia ścian pojemnika przegródki w odstępach co 50 mm.

8. Wózek biblioteczny służy do transportu:

- książek o formatach typowych (w pozycji pionowej);
- książek i czasopism oprawnych wielkoformatowych (w pozycji poziomej).

W związku z powyższym zaproponowano opracowanie wózka z uwzględnieniem następujących założeń:

a) *Wymiary:*

— wysokość od osi kół	75 cm
— długość w osiach kół	90 cm
— rozstaw osi	60 cm
— średnica kół ogumowanych	15 cm
— średnica kół nieogumowanych	12 cm

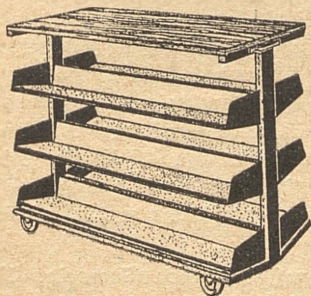
b) *Konstrukcja:*

główna konstrukcja nośna z profili takich samych jak wsporniki regałów. Identyczna perforacja i jej odstępy.

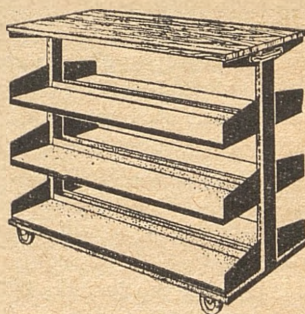
c) *Elementy transportujące:*

podstawowym elementem wypełniającym konstrukcję wózka są dostosowane gabarytowo (skrócone) półki metalowe (jak w regałach), zawieszane na perforacji (jak w regałach) po obydwu pionowych wspornikach wózka, wymiennych.

a)

b)

Przykład wózków bibliotecznych do transportu: a) książek, b) czasopism.

Półki zawieszane dwustronnie przewidziano w dwóch wersjach:

- a) pochylonej ku środkowi wózka ok. 12°;
- b) poziomej.

Nadto przewidziano półkę płaską o wymiarach 60 X 90 cm, montowaną na czopy, wpuszczane w górne otwory (przekroje) wsporników. Półka ta służy do przewożenia druków oprawnych dużych rozmiarów (czasopisma, duże atlasy, grafika). Koła ogumowane i łożyskowane w tulei gumowo-metalowej, z osią wleconą (wszystkie koła).

9. Trzypojemnikowy zestaw na materiały audiowizualne, Mebel przeznaczony do przechowywania:

- płyt gramofonowych;
- taśm magnetofonowych szpulowych i kasetowych;
- filmów i mikrofilmów 24×36 mm;
- filmów 8 i 16 mm;
- rzutników, projektorów filmowych 8 i 16 mm, magnetofonów, popularnych adapterów i podobnego sprzętu.

W tym celu przewidziano zaprojektowanie zestawu trzech pojemników (skrzyń) o wymiarach:

- długość (rozpiętość) około 100 cm
- szerokość (głębokość) około 65 cm
- wysokość około 65—70 cm.

Pojemniki winny mieć odpowiednie zaczepy na ściankach tylnych, pozwalające na łatwe zawieszanie ich na wspornikach identycznych jak wsporniki regałów. W wysokości wspornika winny mieścić się 3^{*} pojemniki. Pojemniki winny mieć trzy warianty:

- a) brak wypełnienia (pojemnik na aparaturę);
- b) pionowe listwy podziałowe montowane dowolnie (wsuwane w prowadnice nacięte na dnie i „suficie”) w odstępach o skoku co 10 cm. Przeznaczenie główne pojemnika — przechowywanie płyt i dużych krążków taśm i filmów wąskotaśmowych.
- c) szuflady w szerokości całego pojemnika (na mikrofilmy, drobny sprzęt optyczny, mikrofony, sznury przyłączeniowe itd.).

*

Tak obszernie omówienie w druku indywidualnego projektu wyjściowego i jego adaptacji do potrzeb produkcji seryjnej może wywołać naturalne pytanie o cel tej publikacji.

Postaram się uprzedzić to pytanie poniższym, krótkim wyjaśnieniem.

Omówione wyżej w skrócie studium adaptacyjne zostało — jak już wspomniałem — przygotowane z inicjatywy Ministerstwa Kultury i Sztuki. Na przełomie 1972 i 1973 roku resort czynił też intensywne zabiegi o znalezienie producenta zestawu mebli, aby wreszcie po latach dyskusji wyjść z zakłętego kręgu chałupniczego projektowania i produkcji podstawowego wyposażenia dla bibliotek. Niestety, z przyczyn, które nie sposób tu wyłuszczyć — starania te nie zostały uwieńczone powodzeniem i nic w tej chwili nie wskazuje na szybką realizację zamierzeń dotychczasową drogą.

Skądinąd wiadomo jednak, że kilka ośrodków wojewódzkich (Szczecin, Olsztyn, Kraków, Rzeszów) dysponuje możliwością uruchamiania dość poważnych potencjałów produkcyjnych do produkcji mebli i sprzętów bibliotecznych.

Pomińmy w tym miejscu sprawę walorów i braków mebli projektowanych w poszczególnych ośrodkach regionalnych. Nie w tym bowiem tkwi niemożność wypłynięcia z tą produkcją na szersze wody. Główny błąd — moim zdaniem — tkwi w tym, że każdy z producentów regionalnych stara się opanować całość asortymentu mebli potrzebnych bibliotekom i w efekcie nie może temu podołać. Wobec nieprzewycięzalnych trudności z uruchomieniem produkcji pełnego asortymentu także w skali centralnej, należy szukać — być może — innego typu rozwiązania, które w zarysach przedstawia się następująco:

1. Opierając się na istniejącym opracowaniu zestawu według projektu indywidualnego dla Głównej Biblioteki Publicznej m.st. Warszawy lub — ewentualnie — na innym, analogicznym opracowaniu, podjąć próbę ulokowania w zakładach zaj-

mujących się obecnie produkcją mebli bibliotecznych — produkcji poszczególnych elementów zestawu (mam na myśli nie tylko, że „tu regały, tam katalogi”, lecz nawet, że „tu wsporniki, tam półki, ówdzie blaty stołów” itp.).

2. Zorganizować składnicę konsygnacyjną i montownię, wyprodukowanych w różnych wytwórniach elementów, która prowadziłaby montaż i zbył gotowych mebli.

3. Zorganizować przy składnicy ośrodek informacyjno-konsultacyjny, rozpoznający przy tym rynek i określający profil i wielkość produkcji na kolejne lata.

Takiej organizacji produkcji i zbytu mebli bibliotecznych mogłoby — być może — patronować Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich, bądź Ministerstwo Kultury i Sztuki w porozumieniu z innymi zainteresowanymi resortami. Najważniejszą sprawą jest tu znalezienie finansowego gwaranta całego przedsięwzięcia, który wzięłby na siebie zapewnienie zbytu programowanej przez Składnicę produkcji różnych zakładów.

Cały ten — bardzo szkicowy pomysł — może zakrawać na fantazję. Jednakże nie jest to pomysł całkiem oryginalny. Podobne rozwiązanie funkcjonuje w krajach skandynawskich (Scandinavian Library Center), w krajach Beneluxu (przy Stowarzyszeniu dla Bibliotek Publicznych w Hadze). Rzecz wydaje się kosztowna w naszych warunkach. Gdyby jednak zsumować bezpośrednio i pośrednio koszty obecnych rozproszonych i nieskoordynowanych działań, to może okazać się, że „meble z Koszykowej” są szansą nie tylko kuszącą, ale i — wiele tańszą od sytuacji istniejącej obecnie.

XXXIX SESJA RADY GŁÓWNEJ IFLA (Grenoble 28 sierpień — 1 wrzesień 1973 r.)

Wbrew posymistycznym przewidywaniom przewodniczącego IFLA H. Liebaersa, że kolejne sesje IFLA są coraz liczniejsze i że obecna zgromadzi około 1000 osób, komputer wykazał obecność 670 osób. W porównaniu z Sesją w Budapeszcie, gdzie zgłoszono w sumie 133 referaty i komunikaty, w Grenoble było ich około 100.

Sesja odbywała się na terenie zespołu gmachów nowego Uniwersytetu w Grenoble. Umożliwiło to organizatorom przeprowadzenie obrad, zakwaterowanie i wyżywienie wszystkich uczestników w jednym miejscu. W bibliotece głównej Uniwersytetu zorganizowano wystawę i sprzedaż książek oraz najnowszego sprzętu technicznego dla bibliotek. Wedle kulturalnych informacji wydawców, zakupy były bardzo niewielkie.

Delegacji bibliotekarzy polskich przewodniczył dyrektor Biblioteki Narodowej, przewodniczący ZG SBP doc. dr hab. Witold Stankiewicz; w jej skład wchodził: dyrektor Głównej Biblioteki Komunikacji I wiceprzewodniczący ZG SBP mgr Edward Assbury, dyrektor Biblioteki Jagiellońskiej prof. dr Jan Baumgart, kierownik Instytutu Książki i Czytelnictwa dr Jadwiga Kołodziejska, dyrektor Biblioteki Szkoły Głównej Planowania i Statystyki dr Hanna Uniejewska, inż. arch. dr Jerzy Wierzbicki oraz, jak co roku, dr Irena Morsztynkiewicz na koszt własny.

Głównym tematem tegorocznej Sesji było zagadnienie *światowego systemu informacji bibliograficznej*, żywo interesujące środowiska bibliotekarskie wszystkich krajów. Niezależnie od tematu głównego, w poszcze-

gólnych sekcjach i komisjach referowano i dyskutowano nad szczegółowymi tematami. Postaramy się przeto omówić je w skrócie.

Jak zwykle, obrady plenarne zostały rozpoczęte sprawozdaniem rocznym przewodniczącego IFLA, H. Liebaersa. Zawierało ono informacje o najważniejszych imprezach, które miały miejsce w Międzynarodowym Roku Książki. Do najznaczących należały wystawy: Biblii w Bibliotece Watykańskiej, książki radzieckiej w gmachu UNESCO, rękopisów i książek drukowanych we wszystkich językach w Bibliotece Publicznej Nowego Jorku, książki w Bibliotece Narodowej w Paryżu. W kwietniu 1972 r. staraniem Ministerstwa Kultury Związku Radzieckiego odbyło się w Taszkencie seminarium poświęcone roli bibliotek publicznych w rozwoju kultury i ekonomiki, ze szczególnym uwzględnieniem krajów rozwijających się. We wrześniu 1972 r. w Moskwie odbyło się seminarium UNESCO na temat: Książki w służbie pokoju, humanizmu i postępu. Z inicjatywy IFLA odbyła się również w Wiedniu, w kwietniu 1972 r., europejska konferencja na temat międzynarodowej wymiany publikacji, a w grudniu tegoż roku w Pradze symposium na temat europejskich systemów bibliotecznych.

Na sali obrad.

Międzynarodowy Rok Książki upamiętniony będzie przez IFLA specjalnym wydawnictwem zawierającym 15 referatów wygłoszonych na sesji w Budapeszcie, które zostały przez redakcję ocenione jako najlepsze. Wśród nich znajduje się również polski referat dr Janusza Ankudowicza: *Dynamika czytelnictwa na wsi i w mieście*, który był wygłoszony w ramach Komisji Teorii i Badań Bibliotekoznawczych na 39 Sesji w Budapeszcie. Przewodniczący IFLA zaznaczył w swoim referacie, że problematyka Międzynarodowego Roku Książki będzie kontynuowana w programach IFLA.

Przewodniczący IFLA oraz sekretarz generalny M. Vijnstroom (która przedstawiła osobny referat) wiele uwagi poświęcili głównemu tematowi bieżącej Sesji, a mianowicie *uniwersalnej informacji bibliograficznej*. Nie jest to temat nowy na terenie IFLA. Systematycznie prowadzone w poszczególnych komisjach IFLA prace nad ujednoczeniem przepisów katalogowania w skali międzynarodowej, stworzeniem projektu maszynowych systemów opracowania bibliografii bieżących, ujednoczeniem statystyki bibliotecznej i określeniem dla niej międzyna-

wych standardów, tworzeniem informacji o bibliografiach narodowych — umożliwiły sformułowanie w ramach IFLA programu zmierzającego do stworzenia warunków dla rozwoju światowego systemu wymiany informacji bibliograficznej. Podjęciu tej pracy sprzyjało zainteresowanie informacją bibliograficzną UNESCO, a w jego ramach projekty formowane przez UNISIST. O projektach stworzenia światowego systemu informacji bibliograficznej postaram się poinformować szerzej na łamach *Przeglądu Bibliotecznego*.

Ze spraw bliższych czytelnikom naszego pisma wypada wymienić zawartość referatów i dyskusji w Sekcji Bibliotek Publicznych. Koncentrowały się one wokół dwóch zagadnień, a mianowicie:

1) służby informacyjnej w bibliotekach publicznych,

2) udziału poszczególnych rządów w zarządzaniu bibliotekami publicznymi.

Osobną grupę stanowiły referaty i komunikaty o organizacji bibliotek w poszczególnych krajach, wśród których wyróżniał się referat M. Guerin (Francja): *Biblioteki publiczne we Francji*.

Jednym z ważnych zagadnień współczesnego bibliotekarstwa publicznego jest rozwijanie służby informacyjnej w małych bibliotekach: filiach, małomiasteczkowych, osiedlowych, wiejskich, w których zbiory są bardzo niewielkie, a kwalifikacje pracowników niedostateczne. Sprawie tej poświęcono kilka bardzo krótkich i zwięzłych referatów, wokół których skoncentrowała się ożywiona dyskusja.

L. Paulin (Wielka Brytania) w referacie: *Służba informacyjna w bibliotekach publicznych* potraktowała małe placówki jako instytucje pośredniczące między czytelnikami a zasobnymi bibliotekami. W takim układzie głównym zadaniem pracownika małej biblioteki powinna być umiejętność kierowania czytelnika lub też uzyskiwania potrzebnych mu informacji z zasobniejszych bibliotek lub innych instytucji dysponujących odpowiednimi materiałami. Niezależnie od funkcji pośredniczących w uzyskiwaniu informacji, nawet najmniejsza biblioteka powinna mieć księgozbiór podręczny o charakterze informacyjnym i być wyposażona w telefon lub teleks. W Anglii bibliobusy są często wyposażone w radiotelefony, które ułatwiają łączność z biblioteką macierzystą. W praktyce bibliobusów kwerendy informacyjne bibliotekarz gromadzi w ciągu dnia i przygotowuje dla czytelników na dzień następny po powrocie do biblioteki macierzystej.

O tendencjach zmierzających do scentralizowania służby informacyjnej w bibliotekach publicznych w skali krajowej informował referat W. M. E. Vintges (Holandia). Funkcje takie wykonuje powołane do życia Holenderskie centrum biblioteczne, w którym opracowuje się dla wszystkich bibliotek m.in. wycinki z gazet na temat literatury holenderskiej, teatru, kina i aktualnych spraw społecznych, miesięczny przegląd niewielkich rozmiarami publikacji (broшуry partii politycznych, różnych towarzystw i stowarzyszeń), informacje o materiałach audiowizualnych (filmy, taśmy, przeźrocza), informacje o czasopiśmie w układzie przedmiotowym. Pomoc ta w niczym nie uszczupla działalności informacyjnej bibliotek regionalnych, wręcz przeciwnie — umożliwia im skoncentrowanie się specjalnie na problematyce typowej dla terenu, w którym działają.

W Sekcji Bibliotek Publicznych IFLA pod nowym kierownictwem P. J. van Swigchema (Holandia) powiał nowy duch. Referaty nie przekraczały 5 stron maszynopisu, były zwięzłe i nikt ich nie odczytywał w całości. Natomiast dyskusja była bardzo żywa i prowadzona z temperamentem. Z licznych wypowiedzi przed-

stawiciele różnych krajów wynikało niezbicie, że wobec liczbowej przewagi małych bibliotek, przeważnie słabych organizacyjnie i niedoinwestowanych finansowo, zachodzi pilna potrzeba scentralizowania służby informacyjnej w skali krajowej i traktowania małych bibliotek jako punktów pośredniczących w przepływie informacji. Ten słuszny niewątpliwie postulat wymaga jednak dokładniejszego uświadomienia sobie, czego rzeczywiście oczekuje społeczeństwo od małych bibliotek w zakresie informacji i jakie są ich możliwości, by sprostały tym potrzebom. Zagadnienie to podniosłam w dyskusji, powołując się na doświadczenia i prace badawcze polskich bibliotekarzy w tej dziedzinie.

Autor referatu: *Pomoc Centrum Bibliotekoznawstwa i Metodyki małym bibliotekom w pracy informacyjno-bibliograficznej na Węgrzech*, I. Papp (Węgry) bardzo jednoznacznie stwierdził, że małe biblioteki mogą rozwijać efektywną służbę informacyjną tylko wtedy, gdy zostaną organizacyjnie zintegrowane z całym krajowym systemem bibliotecznym. Wymagać to będzie wyposażenia małych bibliotek w telefony i urządzenia reprograficzne, stworzenia im możliwości dokonywania wysyłek pocztowych, korzystania z wypożyczeń międzybibliotecznych itp. Węgierskie Centrum Bibliotekoznawstwa i Metodyki stara się pomóc małym bibliotekom poprzez publikowanie tematycznych bibliografii zalecających i wzorcowych katalogów księgozbiorów podręcznych, wskazywanie obowiązujących zasad ich gromadzenia, systematyczne publikowanie informacji o nowościach wydawniczych itp.

Drugim, nie mniej ważnym problemem, który znalazł się w programie Sekcji Bibliotek Publicznych — była sprawa zarządzania i kontrolowania bibliotek publicznych. Doświadczenia duńskie w tej dziedzinie przekazała w referacie: *Ustawodawstwo i kontrola bibliotek publicznych* A. Bredsdorft (Dania). Wypada tu wymienić praktykę przesyłania do Państwowej Inspekcji Bibliotek planów budżetowych i sprawozdań z ich realizacji sporządzanych przez wszystkie biblioteki na terenie kraju. Umożliwia to Ministerstwu Kultury, w ramach którego działa Państwowa Inspekcja Biblioteczna, wgląd i wprowadzanie odpowiednich korekt z centralnego budżetu państwa, tam gdzie tego wymaga zaistniała sytuacja.

Przy zdecentralizowanych systemach administracyjnych, gdzie funkcjonowanie biblioteki publicznej uzależnione jest prawie całkowicie od lokalnych komórek administracyjnych, istnieje potrzeba tworzenia zespołów społecznych, które reprezentowałyby interesy biblioteki wobec władz i jednocześnie informowały ją o potrzebach środowiska, w którym ona działa. W referacie: *Zarządzanie i kontrola bibliotek publicznych w Stanach Zjednoczonych* W. G. Young (Stany Zjednoczone) omówiła szczegółowo rolę zarządów bibliotecznych, które takie właśnie funkcje pełnią. Są to ciała obieralne, kompetencje ich są znaczne. W praktyce zarząd biblioteczny powołuje i zwalnia dyrektora biblioteki, zatwierdza kierunki działania biblioteki, plany, analizuje i ocenia sprawozdania, interweniuje u władz miejscowych w sprawach budżetowych, wpływa na politykę gromadzenia zbiorów bibliotecznych, pośredniczy w kontaktach między biblioteką a różnymi organizacjami i towarzystwami społecznymi w danym środowisku.

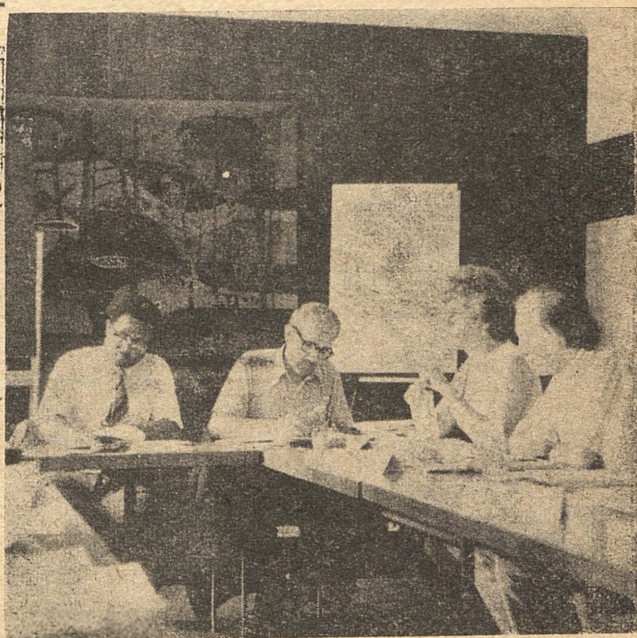
W sumie zarówno referaty jak i dyskusja uświadomiły uczestnikom, jak wiele jeszcze trzeba będzie włożyć wysiłków w doskonalenie działalności małych bibliotek publicznych w dziedzinie informacji, tak by nawet najmniejsza placówka mogła uczestniczyć w światowym systemie informacji bibliograficznej.

Jadwiga Kołodziejska

OBRADY KOMISJI STATYSTYKI I STANDARYZACJI IFLA W LOZANNIE

W dniach 22-24 sierpnia 1973 r. odbyła się w Lozannie (Szwajcaria), w sali „Jumbo” hotelu „Alpha-Palmiers”, V Międzynarodowa Konferencja Komisji Statystyki i Standaryzacji IFLA. Wzięło w niej udział 20 osób, a mianowicie (w porządku alfabetycznym): S. B. Aje (Nigeria), M. Babić (Francja, przedstawiciel UNESCO), M. Chisholm (St. Zjedn. AP), J.P. Clavel (Szwajcaria), dr D.P. Ely (St. Zjedn.), P. Gavin (Szwajcaria, gospodarz i główny organizator Konferencji), S. Green (W. Brytania), dr D. J. Hickey (St. Zjedn.), dr W. Lingenberg i dr K. W. Neubauer (Berlin Zach.), dr T. Nielsen (Dania), W. Popow (Bułgaria), dr F. L. Schick (St. Zjednoczone, Sekretarz Komisji), R. Sievannen-Allen (Finlandia), A. Thompson (W. Brytania), F. W. Torrington (W. Brytania, Przewodniczący Komisji), dr L. Urban (Węgry), i dr M. Velinský (Czechosłowacja). Polskę reprezentowali: dr Irena Morsztynkiewiczowa, która w ujęciu ogólnym omówiła stan i organizację statystyki bibliotecznej w Polsce, oraz niżej podpisany, który w referacie pt. *Informacja o pracach nad wykorzystaniem statystyki bibliotek publicznych w Polsce w latach 1971-1973* zapoznał zebranych z niektórymi praktycznymi efektami prac nad statystyką biblioteczną w Polsce, m.in. z zastosowaniem elementów nowej metodologii statystycznej w wydawanym od dwóch lat roczniku *Biblioteki publiczne w liczbach*.

Prezydium obrad. Przewodniczy delegat Nigerii, S. B. Aje. Obok — F. L. Schick, sekretarz komisji.

(Wszystkie zdjęcia w tekście tego artykułu — J. Maj)

Konferencja miała ściśle roboczy charakter. Zdecydowaną większość czasu poświęcono problematyce ustaleń i uściśleń w zakresie nomenklatury i zasad rejestracji nieksiążkowych zbiorów bibliotecznych, jak wszelkiego rodzaju zminiaturyzowane formy reprodukcji tekstów (mikrofilmy, mikrofiszki, mikrokarty itd.) oraz dawniejsze i najnowsze nośniki dźwięku i obrazu (tzw. materiały audiowizualne) i właściwe dla nich urządzenia odtwórcze.

Zagadnienia te były omawiane bardzo szczegółowo przede wszystkim przez przedstawicieli Stanów Zjednoczonych i krajów Europy zachodniej, którzy są za-

Delegacja polska: I. Morszytkiewiczowa i J. Maj — na sali obrad.

interesowani tą problematyką głównie ze względu na potrzebę przystosowania definicji i klasyfikacji zbiorów nieksiążkowych do coraz szerzej stosowanej w bibliotekarstwie i statystyce bibliotecznej — automatyzacji. Stanowisku temu sekundowali oficjalni reprezentanci IFLA i UNESCO, którzy — jak się wydaje — uważają wspomnianą problematykę za kluczowe obecnie zagadnienie dla reprezentowanych przez nich organizacji. Dominacja tej problematyki w pierwszej szczególnie fazie obrad była tak siłna, że wywołała replikę ze strony przedstawiciela Danii, dr T. Nielsena. W krótkim wystąpieniu (przygotowanym już w toku obrad) dał on wyraz wątpliwości, czy aby kierunek prac Konferencji w danym zakresie nie zagraża popadnięciem w sztukę dla sztuki, czy środki (statystyka biblioteczna) nie stają się po trosze celem samym w sobie. Nawiasem mówiąc, w kuluarach krążyło — przypisywane także dr Nielsenowi — żartobliwe stwierdzenie, że »konferencja poświęcona jest automatyzacji statystyki automatyzacji bibliotek...«

Na tym tle dość blado wypadła część obrad poświęcona drugiej części programu Konferencji, tj. zastosowaniu i wykorzystaniu statystyki bibliotecznej. Zagadnienia te podjęte były głównie w referatach przedstawicieli krajów socjalistycznych i między nimi głównie dyskutowane (w znacznym stopniu poza salą obrad). W toku samych obrad zbyt mało uwagi poświęcono — moim zdaniem — zmodyfikowanym propozycjom definicji jednostek statystycznych z zakresu

Grupa uczestników konferencji podczas zwiedzania Biblioteki Kantonalnej i Uniwersyteckiej.

tw. usług bibliotecznych, zgłoszonym przez dr M. Velinský'ego z Czechosłowacji. Propozycje te stanowią interesujący punkt wyjścia do podjęcia w skali międzynarodowej prób względnie precyzyjnego określenia kosztów działania bibliotek, a tym samym do prób optymalizacji ich działalności. Są to zagadnienia ogromnie złożone i wątpliwe, czy dałyby się wyczerpać, nawet gdyby poświęcić im w całości podobną konferencję.

Ożywiona dyskusja nad referatem Mirko Velinsky'ego.

Z jeszcze mniejszym oddźwiękiem ogółu uczestników spotkała się kontrowersyjna, ale interesująca rozprawa teoretyczna dr L. Urbana (Węgry), proponująca zupełnie nowe podejście do statystycznych metod pomiaru „gęstości” sieci bibliotecznej.

Jest oczywiste, że zagadnienia statystycznej rejestracji nowych form działania wielkich bibliotek oraz stosowanych przez nie środków technicznych nie powinny umknąć z pola widzenia Komisji Statystyki i Standaryzacji IFLA. Jednakże dość wyraźne naruszenie proporcji pomiędzy tą — fascynująco nową — a „tradycyjną” problematyką statystyczno-biblioteczną odczułem jako zjawisko niepokojące. Odczucie to było zresztą wspólne wszystkim delegatom krajów socjalistycznych i znalazło najpełniejszy wyraz w wystąpieniach dyskusyjnych M. Velinský'ego, w których podkreślał on z całym naciskiem, że głównym zadaniem Komisji Statystyki IFLA winno być rozwijanie i szybkie finalizowanie prac nad ujednoczeniem w skali międzynarodowej tych elementów statystyki bibliotecznej, które pozwolą na efektywniejsze zużywanie środków przeznaczonych na działalność bibliotek i ułatwią rozszerzenie społecznego kręgu oddziaływania książki bibliotecznej.

Solidaryzując się z tym stanowiskiem można dodać, że takie podejście do zagadnienia może przynieść jako efekt dodatkowy szerszą współpracę międzynarodową, niż to jest obecnie (w toku Konferencji podano informację, że spośród 128 kra-

jów do tego zobowiązanych, tylko 26 — w tym Polska — nadesłało do IFLA dane przewidziane tzw. *Zaleceniem UNESCO*).

Stworzenie warunków pełnej porównywalności danych w międzynarodowej statystyce bibliotecznej mogłoby wyrzucić — sędzę — większe skutki, niż uchwalony w czasie Konferencji apel o (cytuje) »przynaglanie członków IFLA do zachęcenia ich rządów do wprowadzania w życie *Zalecenia UNESCO* i w miarę możliwości regularnego gromadzenia danych statystycznych w odstępach trzyletnich, zgodnie z cyklem wydawania *Przeglądu Statystycznego UNESCO*«.

Do niektórych szczegółowych zagadnień omawianych na Konferencji wypadnie wrócić w następnych numerach *Bibliotekarza*. Obecnie, na zakończenie, pragnę stwierdzić, że organizacja tej Konferencji może stanowić bezbłędny wzór w tym zakresie. Dzięki energii i sprawności p. Pierre Gavina i jego współpracowników — obrady i sprawy z nimi związane przebiegały z regularnością przysłowiowego szwajcarskiego zegarka. Osobne słowa uznania należą się organizatorom za możliwość zwiedzenia Biblioteki Kantonalnej i Uniwersyteckiej w Lozannie a także za zorganizowanie krótkiego, lecz ciekawego objazdu autokarem samego miasta, stolicy kantonu Vaud.

Jerzy Maj

SEMINARIUM MIĘDZYNARODOWE W RZYMIE NA TEMAT BUDOWNICTWA WSPÓŁCZESNEGO BIBLIOTEK NARODOWYCH 3—6 IX 1973

Inicjatorem Seminarium była Komisja budownictwa bibliotek IFLA. Komitet organizacyjny składał się z 9 osób: B. Aschero (Włochy), J. Bleton (Francja), M. Carrara (Włochy), J. P. Clavel (Szwajcaria), L. De Felice (Włochy), G. de Gregori (Włochy), R. Pagetti (Włochy), M. Sciascia (Włochy), J. Wierzbicki (Polska). Obradom odbywającym się w Pałacu Braschi przewodniczył H. Liebaers (Belgia). Seminarium zostało sfinansowane z budżetu Ministerstwa Oświecenia Publicznego Włoch oraz z dotacji UNESCO i IFLA. Seminarium towarzyszyła wystawa ostatnio zrealizowanych bibliotek narodowych (28 bibliotek z całego świata) przygotowana przez A. Thompsona (Wielka Brytania).

W seminarium wzięli udział w przeważającej większości bibliotekarze, głównie dyrektorzy bibliotek narodowych z całego świata. Było też kilku architektów specjalizujących się w budownictwie bibliotecznym, razem około 70 osób.

Okna sali obrad wychodziły na przepiękny Plac Navona, szczęśliwie całkowicie zamknięty dla ruchu kołowego, cichy i spokojny.

W przeddzień otwarcia Zjazdu miało miejsce zwiedzenie nowego gmachu Biblioteki Narodowej w Rzymie, której projekt jest wynikiem konkursu z 1958 r. Przygotowanie dokumentacji i realizacja trwały bardzo długo. Biblioteka nie jest jeszcze całkowicie wykończona. Brak podłóg w niektórych pomieszczeniach i wyposażenia ruchomego w ogromnym dziale udostępniania zbiorów.

Założenie jest wybitnie trójdzielne: kilkukondygnacyjne skrzydło dla personelu Biblioteki; wielki magazyn książek bardzo wydłużony, o 11 kondygnacjach, ustawiony do skrzydła biurowego pod kątem prostym i parterowa zabudowa udostępniania zbiorów zajmująca ogromną powierzchnię.

W tym ostatnim dziale odnajdujemy reminiscencje obrazu rzymskiego sprzed 2000 lat. W dziale tym bowiem występuje ponad 10 wewnętrznych ogródków — *patio*. Założenie imponuje rozmachem. Nie można jednak bezkrytycznie akceptować spraw następujących.

1. Występuje przerost powierzchni komunikacyjnej. Hall główny wejściowy, który zajmuje cały parter bloku załogi, liczy 2400 m². Na krańcach tego hallu zlokalizowano audytorium i salę wystaw. Rozmieszczenie tych dwóch sal jest funkcjonalnie znakomite, ale jakim kosztem! 2400 m² to równowartość tysiąca miejsc dla czytelników. Ten hall pozostanie na zawsze galerią martwą.

Analogiczna sytuacja występuje w kondygnacjach położonych nad hallem wejściowym, gdzie mieszczą się pracownice personelu. Skrzydło ma aż 24 m szerokości. Wewnętrzny trakt o szerokości 12 m to tylko korytarze, klatki schodowe, zespoły sanitarne i świetliki zaczynające się od poziomu I piętra. Te świetliki są niepotrzebne, bo korytarze i zespoły sanitarne mogą być doświetlane sztucznie.

W dziale udostępniania przechodzi wewnętrzna ulica o szerokości początkowo 15 m, potem 12 m. Piętnaście metrów to odpowiednik jezdni o pięciu pasmach ruchu.

2. *Flexibility* występuje w minimalnym zakresie. Dział udostępniania, który powinien być jednak elastyczny, jest bardzo usztywniony przez powtarzające się sukcesywnie *patia*.

3. Biblioteka jest zbytnio przeszklona. Magazyn książek jest dwustronnie wyposażony w okna. Ogromne przeszklenia występują w czytelniach. Przewyciężyć nadmierne promieniowanie słońca nie będzie łatwo.

Wykonawstwo stoi na bardzo wysokim poziomie, dobór materiałów wykończeniowych, wykładzin etc. jest szczęśliwy i trafny. Wielka szkoda, że po tylu latach obiekt nie jest jeszcze całkowicie skończony. Na razie wprowadziła się część personelu i przeniesiono nieznaczna ilość książek. Opróżnianie starych magazynów, bardzo przeciążonych w obecnej siedzibie Biblioteki Narodowej w Collegio Romano, odbywa się bardzo powoli, gwałtowne opróżnienie magazynów mogłoby bowiem spowodować groźne pęknięcia starych murów.

*

Podczas Seminarium wygłoszono 8 referatów. Dyskusja była wyczerpująca, interesująca i wszechstronna. Wnioski z Seminarium są następujące:

1. Nie wytworzył się typ współczesnej biblioteki narodowej, tak jak istnieje już współczesna biblioteka uniwersytecka z wolnym dostępem do zbiorów. Program biblioteki narodowej jest wciąż dyskusyjny, a jej funkcja jest złożona. H. Liebaers dowodzi, że w Bibliotece Króla Alberta w Brukseli 90% zbiorów to książki martwe, które należy wywieźć za miasto, a w dalszej przyszłości nie da się ich nawet utrzymać i zachować. Jak trudno w takiej sytuacji uzyskać program realny, ekonomiczny dostosowany do istniejących potrzeb czytelnika, miasta, narodu!

2. Dużo bibliotek narodowych w świecie zajmuje wciąż jeszcze stare siedziby, które są modernizowane i w miarę istniejących możliwości powiększane. Taką politykę prowadzi np. Bibliothéque Nationale w Paryżu, budując obok nowy budynek dla zbiorów muzycznych i realizując już od lat 40 nowe magazyny w Wersalu. Terenu w sercu Paryża, który użytkują od 300 lat, nie zamierzają opuszczać i w tym celu przeprowadza bezprecedensowe roboty modernizacyjne. Podobnie postępuje Biblioteka Królewska w Kopenhadze.

3. W nowych gmachach dyrekcje i użytkownicy nie zawsze czują się dobrze. Biblioteka Króla Alberta w Brukseli była projektowana i realizowana zbyt długo. W chwili otwarcia nie odpowiadała już współczesnym wymogom. Biblioteka Narodowa w Ottawie została połączona z archiwami i obecnie, w kilka lat po otwarciu biblioteki, zapadła decyzja przeniesienia archiwum do osobnego budynku. Pociągnie to za sobą przeprowadzenie bardzo wnikliwych i kosztownych adaptacji i przeró-

bek. Generalnie okres realizacji wszystkich bibliotek narodowych był zbyt wydłużony. Zabezpieczenie środków finansowych na wykończenie i wyposażenie jest zagadnieniem największej wagi.

4. W nowych projektach dominuje zasada planu zwartego. Na pięć przedstawionych projektów (Islandia, Kanada, Nigeria, Polska, USA) tylko Biblioteka Narodowa w Warszawie posiada rzut rozproszony. Cztery pozostałe projekty są wybitnie zwarte, w dyskusji podkreślano konieczność zwartości całego układu, aby zapewnić najekonomiczniejsze rozwiązania i najkrótsze połączenia.

Zwracano uwagę na pracę personelu, na najkrótsze drogi między poszczególnymi oddziałami. Omawiano zagadnienie utrzymania budynku po zakończeniu inwestycji, gdy architekt opuści już teren budowy i dyrekcja pozostanie sama, oko w oko z nowym obiektem. Zagadnienie sprzątania, mycia okien w budynku zbyt rozczłonkowanym i przeszklonym rodzi stałe trudności przerastające możliwości danej jednostki.

O sprawach tych mówiono bardzo wiele po obejrzeniu nowej Biblioteki Narodowej w Rzymie.

5. Do jednego z najciekawszych projektów należy zaliczyć National Science Library, Canada. Projekt bardzo zwarty, posiada centralnie umieszczony zespół wejściowy, stosunkowo niewielki hall komunikacyjny i w środku ciężkości budynku zlokalizowany zespół komunikacji wertykalnej. Rzut przedstawia wydłużony sześciobok. Układ horyzontalny posiada dużą *flexibility*. Parę niższych poziomów zajmuje załoga i bardzo rozbudowany dział udostępniania. Ostatnich parę kondygnacji zajmują zbiory. Biblioteka Narodowa w Reykawiku jest zaprojektowana jako zwarty budynek o układzie horyzontalnym. Posiada tylko trzy kondygnacje. Zespół wejściowy umieszczony z boku osiągnie położenie centralne w przyszłości, po perspektywicznej rozbudowie gmachu. Projekt bardzo funkcjonalny, ekonomiczny, uzyskał wysoką ocenę.

6. Zagadnienie *flexibility* w bibliotekach narodowych było omawiane szeroko. Przeważała opinia, że w dziale udostępniania należy zapewnić maksymalną *flexibility*. Ten właśnie warunek spełniają projekty, o których mowa w punkcie 5. Natomiast szereg obiektów już zrealizowanych nie daje tej swobody.

7. Lokalizacja ma znaczenie kapitalne. Położenie centralne w pobliżu ośrodków dyspozycyjnych i uniwersytetów jest lokalizacją najlepszą. O ile biblioteka narodowa posiadać ma program maksymalny, to takie położenie jest usprawiedliwione i konieczne. Jeżeli natomiast jej rola byłaby zredukowana do gromadzenia i przechowywania egzemplarza obowiązkowego, to położenie peryferyjne byłoby możliwe. Wyrażono nawet skrajny pogląd, że biblioteka narodowa mogłaby się znaleźć poza miastem, jak to ma miejsce z wielkimi domami towarowymi. Oczywiście taka sytuacja w Polsce nie byłaby do przyjęcia.

8. Przyszła rozbudowa to problem specjalnie trudny. W dogodnych okolicznościach, gdy istnieje rezerwa terenu, jak np. w przypadku Biblioteki Narodowej w Reykawiku, rozbudowa ta została z góry zapewniona. Inne biblioteki są projektowane na wyrost. Ich powierzchnia nie jest jeszcze w pełni wyzyskana. Istnieją potencjalne możliwości przyszłego rozwoju. Gdy te rezerwy nie istnieją, zdobywa się nową powierzchnię przechodząc tam, gdzie można, na magazynowanie zwarte. A gdy i tych możliwości nie staje — *exodus* za miasto do magazynów pomocniczych. Tak czyni obecnie Biblioteka Lenina w Moskwie, budując za miastem magazyn na 10 000 000 tomów z kilkoma małymi czytelniami dla naukowców i poszukiwaczy. Można wreszcie w budynku zrealizowanym na wyrost przyjąć współużytkowników. Tak uczyniła Biblioteka Narodowa w Bernie jeszcze w okresie międzywojennym.

9. Zabezpieczenie przeciwogniowe. Jednomyślny był pogląd, że woda jest większym wrogiem książki od ognia. A więc wszystkie inne zabezpieczenia, ale nie woda. Podkreślano, że wielki otwarty plan bez ścian wewnętrznych utrudnia stworzenie warunków bezpieczeństwa przeciwogniowego. Niezawodnie tak jest. Niemniej z otwartych planów zrezygnować nie możemy, gdyż tylko one dają pełną swobodę w zagospodarowaniu poszczególnych powierzchni planu w miarę zmieniających się potrzeb i okoliczności.

10. Działania wojenne. Najcenniejsze zbiory w bibliotekach narodowych powinny mieć pełne zabezpieczenie w przypadku zbrojnego konfliktu. Można to uzyskać przy pomocy schronu, jak to uczyniła Biblioteka Uniwersytecka w Bazylei, która posiada nad schronem płytę żelazobetonową grubości 2,5 m. Mogą to być również grotty, nieczynne już kopalnie adaptowane odpowiednio do tego celu.

Referaty i trzydniowa dyskusja zostały nagrane na taśmie. Akta tego międzynarodowego seminarium będą opracowane i wydane w formie książkowej, analogicznie jak to miało miejsce przed dwoma laty w Lozannie.

Po zamknięciu obrad, dnia następnego odbyło się jeszcze zwiedzanie Biblioteki Watykańskiej. Biblioteka, zajmująca historyczny pałac, obecnie zostanie powiększona: stare wozownie papieskie adaptowano na magazyny książek. Ten nowy magazyn, wydłużony, posiada dwa piętra. Biblioteka, która reprezentuje kierunki humanistyczne, liczy obecnie około 1 000 000 tomów.

W Rzymie pozostałem parę dni dłużej, gdyż uzyskałem zaproszenie z Iranu do wzięcia udziału w naradzie nad programem nowej wielkiej Biblioteki Królewskiej w Teheranie. Obrady, które trwały dwa dni i toczyły się również w Pałacu Braschi, były niezmiernie interesujące. Grupa złożona z kilkunastu specjalistów analizowała przedstawiony program, na razie jeszcze zwięzły i szkieletowy.

Jerzy Wierzbicki

**MIĘDZYNARODOWE STOWARZYSZENIE BIBLIOTEK
MIAST—METROPOLII
(INTERNATIONAL ASSOCIATION OF METROPOLITAN — CITY
LIBRARIES — INTAMEL)**

Wśród 33 międzynarodowych organizacji bibliotek kilka zasługuje na szczególną uwagę. Obok tak znanych jak IFLA (International Federation of Library Association), FID (International Federation for Documentation), AIL (Association of International Libraries) — należy wymienić Międzynarodowe Stowarzyszenie Bibliotek Miast-metropolii (INTAMEL).

Jest ono międzynarodową organizacją bibliotek publicznych dużych metropolii, w której ramach bibliotekarze różnych krajów i kontynentów znajdują wspólne forum dla kontaktów osobistych, wymiany poglądów i doświadczeń, praktyk i planów badawczych. INTAMEL współdziała ściśle z IFLA i w Sekcji Bibliotek Publicznych tworzy podsekcję z własnymi władzami, tj. Komitetem Wykonawczym z siedzibą w Liverpoolu.

INTAMEL powstało w marcu 1968 r. Skupia obecnie 90 członków — bibliotek z 30 krajów. Zasadniczym kryterium przystąpienia do INTAMEL jest liczba

mieszkańców miasta obsługiwanych przez daną bibliotekę, nie mniejszą niż 400 000. Pomysł stworzenia tej organizacji powstał w 1966 r. w Pradze, a wyłoniony wówczas Komitet spotkał się na Sesji IFLA w Toronto w 1967 r. Na pierwszym walnym posiedzeniu INTAMEL w Liverpool 25 marca 1968 r. został zatwierdzony statut i warunki funkcjonowania jako Podsekcji IFLA. W zebraniu tym wzięli udział przedstawiciele Bułgarii, Czechosłowacji, Francji, Ghany, Kanady, NRF, USA, i Wielkiej Brytanii, a biblioteki publiczne z innych 10 miast-metropolii zgłosiły swój akces korespondencyjnie. Komitet Wykonawczy INTAMEL odbywa swe posiedzenia przy okazji corocznych Sesji IFLA, natomiast zebrania wszystkich członków odbywają się corocznie w różnych miastach.

Zasadnicze cele INTAMEL określone są następująco:

- popieranie międzynarodowej współpracy bibliotek publicznych miast powyżej 400 000 ludności,
- rozwój wymiany książek, bibliotekarzy, wystaw i innych informacji,
- działalność jako podsekcji IFLA.

Już pierwsze lata działalności INTAMEL potwierdziły potrzebę jej istnienia. Wymiana bibliotekarzy, książek, informacji i wystaw rozwinęła się od pierwszego roku działalności. W 1967 r. opracowano i przedstawiono koncepcję 3-letniego planu badań naukowych, który realizują obecnie Komitety Robocze (grupy badawcze). Wyniki tych prac przedstawiane są następnie na dorocznych Konferencjach Komitetu Wykonawczego, które odbyły się kolejno w Liverpoolu (1968), Tokio (1969), Baltimore (1971), Rzymie i Mediolanie (1972), Delhi i Kalkucie (1973). Konferencja w 1974 r. odbędzie się w Hamburgu, a w 1975 r. — w Ghanie.

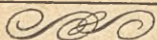
Na konferencji w 1971 r. (Baltimore) dokonano przeglądu realizacji programu badań INTAMEL, z którego przygotowano już 19 tematów, takich jak: wykorzystanie literatury narodowej w dużych bibliotekach publicznych, pomoce wizualne, stosunki z przemysłem, statystyka, szkolenie kadr, budownictwo biblioteczne i jego planowanie, zbiory specjalne, automatyzacja bibliotek. Konferencja w Baltimore zatwierdziła szereg opracowań do druku.

Na posiedzeniu Komitetu Wykonawczego w Mediolanie-Rzymie w 1972 r. zatwierdzono drugi trzyletni program badawczy, obejmujący przede wszystkim zagadnienia bibliotek publicznych w krajach rozwijających się oraz tzw. Deklarację Rzymską. wzywającą władze (miejskie) wszystkich miast-metropolii, rządy i władze regionalne wszystkich krajów do rozwijania i popierania systemu bibliotek publicznych. Na konferencji w Delhi (1973 r.) wyznaczono konsultantów do pracy nad rozwojem bibliotek w krajach rozwijających się, zapewnieniem funduszy na ten cel, ustaleniem priorytetu w badaniach dla potrzeb metropolii Afryki Zachodniej, Azji Południowej, Środkowego Wschodu i Ameryki Łacińskiej. Na konferencji w Lagos ustalono, że pierwsza pomoc dla tych obszarów skoncentruje się w Afryce Zachodniej — w Ghanie i Lagos.

Innym zakresem działalności INTAMEL jest jej Ośrodek Informacji i Dokumentacji w Liverpool, który gromadzi kopie publikacji poszczególnych bibliotek publicznych. Działa on pod auspicjami Miejskiej Biblioteki Publicznej w Liverpool. INTAMEL ma też już na swym koncie szereg własnych wydawnictw o charakterze organizacyjnym jak np.: *Sprawozdania roczne przewodniczącego grup roboczych*, *Wiadomości* (wydawnictwo nieregularne), *Spis członków INTAMEL* itp.

Członkowie INTAMEL przygotowują następną konferencję i zebranie grup roboczych, które odbędą się w Hamburgu i Berlinie w czerwcu 1974 r. Należy oczekiwać, że będzie to kolejny krok w rozwoju współpracy bibliotek publicznych w skali międzynarodowej.

J. Wierzchucka

PAMIĘCI WŁADYSŁAWA SYROKOMLI

W Dziale rzadkich książek i rękopisów Biblioteki Akademii Nauk Białoruskiej Socjalistycznej Republiki Radzieckiej w Mińsku została otwarta wystawa literatury poświęconej 150 rocznicy urodzin znanego polskiego poety, Władysława Kondratowicza-Syrokomli.

Utalentowany poeta, autor wielu gawęd ludowych i poematów historycznych, publicysta, dramaturg, tłumacz, historyk literatury polskiej i działacz społeczny — Syrokomla urodził się na Białorusi, gdzie spędził większą część swego życia i powiązał wiele utworów literackich z narodem Białorusi i jego folklorem.

W Oddziale rzadkich książek i rękopisów są zebrane i przechowywane wydania utworów Syrokomli, a także literatura o poecie.

Na wystawie umieszczono ponad 200 eksponatów. Są to wydania i wznowienia dzieł poetyckich Syrokomli. Około 30 wyszło drukiem za życia poety, na niektórych książkach są autografy, dedykacje, ekslibrisy jego osobistej biblioteki.

Ekspozycję otwiera III tom *Starożytnej Polski* Michała Balińskiego (Warszawa 1846), gdzie umieszczona została pierwsza praca literacka Syrokomli — szkic historyczny o Nieświeżu. Materiały do tej pracy zbierał poeta, kiedy mieszkał w tym mieście od roku 1840 do 1844.

Najciekawsze są wydania gawęd, poematów historycznych i opisów podróży, nasycone faktami z historii Białorusi, opisami życia ludu białoruskiego; pierwszy i drugi numer czasopisma *Teka Wileńska* z 1857 r., gdzie został wydrukowany historyczno-krajoznawczy zarys o Mińsku.

Na szczególną uwagę zasługuje *Lirnik wioskowy*, zawierający cztery pieśni Stanisława Moniuszki do słów W. Syrokomli, wydany w Wilnie przez Józefa Zawadzkiego, z dedykacją i podpisami poety i jego przyjaciół: „Nuta z wionlonczeli gdy po sercach nam płynie...”

Duży rozdział wystawy jest poświęcony literaturze o życiu i twórczości poety. Są tu dziewiętnastowieczne i współczesne monografie, szkice i artykuły, wydane w Polsce i w Związku Radzieckim. Specjalny rozdział stanowią prace białoruskich naukowców — S. Aleksandrowicza, A. Maldzisa, S. Majchrowicza, W. Marchela, K. Cwirki i innych. Obok są tłumaczenia utworów poety na język białoruski pióra Janka Kupały, J. Luczyny, W. Dubowki, M. Łuzanina.

W 1912 r. w specjalnym numerze tygodnika *Litwa i Ruś*, poświęconym pamięci Syrokomli, po raz pierwszy był wydrukowany wiersz Janki Kupały *Lirnik wioskowy*. Egzemplarz tego tygodnika jest opatrzony autografem i ekslibrisem znanego działacza białoruskiej kultury, B. Epimacha-Szypiły.

Wystawa poświęcona pamięci Władysława Syrokomli jest wyrazem głębokiego szacunku i skromnym hołdem ku czci znakomitego poety, wielkiego humanisty, wiernego i oddanego przyjaciela ludu białoruskiego i jego kultury.

Lidia Iwanowa Zbralewicz

Walentyna Wiaczestawowna Bilewicz

WSPOMNIENIE O JANIE FRANKOWSKIM

W 1904 r., w gimnazjum w Siedlcach, w imieniu zrzeszonych w tajnych kółkach studentów na apelu szkolnym wystąpił z petycją do dyrekcji szkoły 18-letni uczeń tej szkoły, Jan Frankowski — żądając nauczania wszystkich przedmiotów w szkole w języku polskim. Był on również w latach 1904-1907 jednym z organizatorów strajków szkolnych prowadzonych w szkołach siedleckich, żądających prowadzenia wykładów w języku polskim.

Po wielu latach za ofiarną pracę w obronie polskości szkoły, nauczyciel gimnazjum Jan Frankowski otrzymuje w 1930 r. zaszczytne odznaczenie państwowe: Krzyż Niepodległości. Studia kończy w Lozannie, gdzie zostaje wysłany ze względu na poważne schorzenia płuc.

»Z wybuchem I wojny światowej — pisze w swoich pamiętnikach Jan Frankowski — wyczerpały się moje zasoby pieniężne i drogą okreśną przez Bosfor i Morze Czarne dotarłem do Odessy w tym czasie, gdy Warszawa została zdobyta przez wojska niemieckie. Zmusiło mnie to do przymusowej włóczęgi po Rosji. Czepiałem się różnych zawodów, guwenera, dziennikarza, pracownika różnych komitetów opiekuńczych i w ten sposób przez Kijów, Charków, Moskwę dotarłem do Petersburga. Pracując jako tłumacz przy urzędzie pocztowym przeżyłem w stolicy ówczesnej Rosji cały burzliwy okres dwóch rewolucji, gdy Petersburg stał się kolejno Piotrogradem i Leningradem, zatracając w końcu stołeczny charakter na rzecz Moskwy«.

Po powrocie do kraju pracuje jako nauczyciel w szkołach średnich i, jak twierdzi w swoich wspomnieniach: »Dwie pasje nurtowały w moim życiu: krajoznawstwo i bibliofilstwo«.

Rok 1939 zastaje go w Warszawie. Tam też spędza lata okupacji, bierze udział w organizowaniu tajnego nauczania, nie pozostaje bierny w okresie walk w Powstaniu Warszawskim.

Zawsze czynny, wnikliwy, żądny wiedzy, głęboko kochający przyrodę, prawy i odważny w swoich wypowiedziach — postanawia wyjechać z rodziną na Ziemię Odzyskaną.

»Wybrałem Szczecin, znany mi z wycieczki w 1926 r.«. Na zgłoszenie do pracy 60-letniego człowieka władze szczecińskie odpowiedziały odmownie. To go nie zraża i w 1946 r. przyjeżdża do Kołobrzegu, gdzie obejmuje stanowisko pracownika w Starostwie z siedzibą w Karlinie.

W związku z brakiem nauczycieli podejmuje również pracę w szkolnictwie, ucząc geografii i języków obcych. Organizuje szkolnictwo, przystępuje do organizowania bibliotek publicznych, odgrzebuje z rumowisk zburzonych domów cenne eksponaty: obrazy, rzeźby, broń z myślą zorganizowania muzeum regionalnego, gromadzi cenne księgozbiory w języku niemieckim, organizuje pierwsze oddziały Towarzystwa Historycznego i Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego.

»Pragnąłem poznać dawne dzieje tych prastarych ziem słowiańskich. Wykorzystałem stosunki służbowe, by zgromadzić z wybranych ksiązek wśród domów niemieckich dzieła dotyczące Pomorza. Zebrałem w ten sposób podwójną ilość starych druków niemieckich, omawiających przeszłość słowiańską i długoletni okres niemczenia tych ziem przez niemiecką kolonizację«.

W 1949 r. zostaje mianowany kierownikiem Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Kołobrzegu, a w 1950 r. obejmuje stanowisko bibliografa w Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej w Koszalinie z siedzibą w Białogardzie. »U schyłku mego życia musiałem zmienić swój dotychczasowy zawód: z pracownika administracyjno-samorządowego stałem się bibliotekarzem [...] W przeciągu roku szkolnego 1952/53 byłem w stałych podróżach, wiele czasu spędzając w wagonach

kolejowych, nieopalaných hotelach, autobusach, na furmankach, a nawet na wędrownkach pieszych, gdy zawiodły środki lokomocji [...]« — a ma wówczas autor pamiętnika lat 67.

Wyczerpujące dojazdy z Kołobrzegu do Białogardu, a potem do Koszalina i stałe podróże służbowe wpłynęły na to, że w 1956 r. powraca do pracy w Powiatowej i Miejskiej Bibliotece Publicznej w Kołobrzegu, gdzie pracuje nieprzerwanie do ostatnich dni, tj. do marca 1972 r. (w niepełnym wymiarze godzin).

»Odzyskałem równowagę duchową, spokój i możliwość poświęcenia się umiłowanym pracom amatorskim w dziedzinie historii i krajoznawstwa«. Tak po odejściu na emeryturę pisał w swoich pamiętnikach zasłużony bibliotekarz i nieprzeciętny działacz społeczny, Jan Frankowski.

W okresie lat młodości, a potem już w wieku dojrzałym przemierzał z plecakiem dalekie drogi, dróżki i ścieżyny polne wszystkich niemal regionów Polski po to, ażeby później w licznych artykułach, publikacjach i przewodnikach sławić piękno i urok polskiej krainy.

Spod jego pióra wychodzi pierwszy w 1949 r. *Przewodnik po Kołobrzegu*, który w parę lat później zostaje wznowiony w znacznie większym nakładzie i wzbogacony o szersze opracowanie materiałów. Z wędrowek po Podlasiu w 1960 r. czytelnicy otrzymują pięknie wydany i bogato ilustrowany dwutomowy przewodnik.

»[...] latem 1954 r. podczas ogólnokrajowego rajdu pieszego PTTK od Łeby do Szczecina przemaszerowałem 150 km morską szlakiem [...]« — notuje w swym pamiętniku 70-letni uczestnik rajdu.

Zgromadzone przez niego eksponaty stanowiły załączek obecnego Muzeum Oręża Polskiego. Otacza opieką zabytkowe budowle w mieście, starając się o ich zabezpieczenie i odbudowę. Wiele czasu poświęca upowszechnianiu czytelnictwa i doskonaleniu kadry bibliotecznej. Jest pierwszym przewodniczącym Zarządu Okręgu Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich w Koszalinie.

Za wieloletnią pełną oddania pracę zawodową i społeczną otrzymuje liczne odznaki honorowe i odznaczenia państwowe, takie jak: Złoty Krzyż Zasługi, a w 79 rocznicę urodzin — Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski.

Kochali i szanowali go wszyscy. Ci, których tuż po wojnie uczył w szkole wpa­jając w ich umysły głębokie przekonanie o konieczności nabywania rzetelnej wiedzy, ucząc umiłowania prastarej polskiej ziemi, szacunku do pracy, dla człowieka, szlachetności i odwagi słusznych wypowiedzi, i ci, którym podawał książkę wskazując zawartą w niej mądrość i piękno ojczystego języka, i ci wreszcie, z którymi spotykał się na licznych zebraniach i z którymi przemierzał szlaki morską wybrzeża.

Godnie mieszkańcy Kołobrzegu — przedstawiciele władz powiatowych i wojewódzkich, bibliotekarze i czytelnicy uczcili Jego jubileusz osiemdziesięciolecia.

W dniu 19 marca 1972 r. przyjaciele i współpracownicy odprowadzili kochanego Dziadka na miejsce wiecznego spoczynku.

Od 20 marca 1973 r. na kołobrzeskim cmentarzu w Zieleniewie tuż obok szeregu mogił — pomników poległych w walce o Kołobrzeg żołnierzy — bieleje marmurowa płyta, a na niej z daleka widoczny napis: »Janowi Frankowskiemu mieszkańcy Kołobrzegu i Bibliotekarze«. I znów przyjaciele, znajomi, młodzież w głębokiej zadumie oddali hołd pamięci tego niezwykłego i niestrudzonego w pracy człowieka.

W Powiatowej i Miejskiej Bibliotece Publicznej w Kołobrzegu Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich zorganizowało chwilę wspomnień o Janie Frankowskim, przyjacielu ludzi, miłośniku książki, bibliofilu. Pozostał w ich pamięci zawsze uśmiechnięty, zawsze odważny w wypowiedziach, prawy i szlachetny.

BYŁO SOBIE RAZ STUDIUM BIBLIOTEKARSKIE ...

W pewnym fabrycznym mieście było sobie raz studium bibliotekarskie. Przyjmowało pod swoją opiekę młodzież miejscową, a do bardzo skromnego akademika — także chętnych ze wszystkich stron kraju. Przychodziły tu głównie załężnione panienki, które nie zdobyły się na odwagę, aby zapukać do wrót wyższej uczelni, lub tacy, którzy pukali tam bez skutku. I co by się nie wymyśliło krytycznego o tym czy innym wykładowcy, jak by nie wybrzydzać na program i nie utyskiwać na warunki lokalowe, po dwóch latach opuszczały mury zakładu kadry dojrzałe, przygotowane do nowej roli, oblatane w tym i w owym, ośmielone, ostuchane i obyte. Prowincjuszki bardzo szybko podciągały się do poziomu wielkomięjskiego życia, częściej bywały w operze, kinie i teatrze, zaglądały do studenckich klubów, zwiedzały muzea, chodziły na ciekawe wystawy. Zgodnie z programem nauczania, poznały dobrze wielkomięjską sieć biblioteczną, praktykowały w warsztatach księżnic miejskich, a podstawowe ćwiczenia odbywały w Bibliotece Uniwersyteckiej. Ale co najważniejsze, związane mocno z realiami zawodu — wiedziały dobrze, czego się tam mogą spodziewać. Dla absolwentów studium biblioteka była naturalnym miejscem ich dalszego rozwoju i zapewnionej przyszłości, gdzie na równi z innymi fachowymi bibliotekarzami czekają ich ostrogi starszego bibliotekarza, a co zdolniejszym, w krótkim czasie, poprzez zaoczne magisteria otwierała się droga do dalszych awansów.

Tak więc studium, jak chyba żadna inna szkoła, przygotowywało młodzież, która nieomal w stu procentach podejmowała potem pracę w wybranym (jakże często przypadkiem!) zawodzie i najczęściej w nim na stałe pozostawała.

Nic więc dziwnego, że wszystkie biblioteki tego miasta wprost biły się o każdy nowy rocznik absolwentów, zapewniając sobie pracowników na długo przed końcem roku, bo to i coś umie, i chce pracować, przyjmując codzienność zawodową bez bolesciwych min niejednej „pani magister”, z łaski tylko w bibliotekarstwie zaczepionej, w oczekiwaniu na owe „coś lepszego”.

Aż oto pewnego razu rozeszła się hiobowa wieść, że łódzkie Państwowe Studium Kulturalno-Oświatowe i Bibliotekarskie ulegnie likwidacji. Poruszyło to mocno lokalne środowisko kulturalne i zawodowe. Natychmiast poszły gdzie trzeba sążniste odwołania i protesty, powoływano się na bezsporne osiągnięcia szkoły, na ogromne zapotrzebowanie na tego typu personel, na ogólnie znaną trudną sytuację kadrową bibliotek, które nie są w stanie ani wykształcić, ani utrzymać w zawodzie fali maturzystów — i jak zwykle (sposób to uniwersalny i łatwy w użyciu) przyznano interwentom oczywistą rację. Rozeszły się nawet pogłoski, że będzie to jedynie chwilowe wstrzymanie rekrutacji, uzależnione od spraw lokalowych.

Kiedy więc po wystąpieniu na Ogólnopolskim Zjeździe Delegatów SBP jeszcze raz opinią władz resortowych uspokojono wzburzone umysły, należało się spodziewać wszystkiego najlepszego, czyli ostatecznego zakończenia sprawy. I rzeczywiście. Studium, które od 1961 roku wypuściło 10 roczników absolwentów, wydało wiosną 1973 roku swoje ostatnie dyplomy i mimo ogromnego naporu chętnych zniknęło z życia kulturalnego miasta.

Jest rzeczą charakterystyczną, że w całej tej sprawie nie było nigdy mowy o tym, że studium łódzkie było nie na poziomie, że nie spełniało swych zadań czy miało jakieś inne poważne mankamenty. Jediną sprawą, o którą chodziło naprawdę, była nigdy nie wyjaśniona środowisku decyzja, na podstawie której studium musiało zostać zlikwidowane.

Pisząc podzwonne zasłużonej instytucji chcielibyśmy jednocześnie podjąć polemikę z realizatorami koncepcji zakładania tego typu zakładów szkoleniowych na prowincji, niestudnie używając przy tym terminu „przeniesienie”. Stoimy na stanowisku, że lokalizując tego typu szkoły w małych środowiskach prowincjonalnych wyrządza się ogromną krzywdę młodej kadrze naszego zawodu. Studium usytuowane w mieście posiada naturalne zaplecze w postaci odpowiednio rozwiniętych warsztatów bibliotecznych różnego typu, posiada możliwość zatrudnienia wśród kadry pedagogicznej najwybitniejszych specjalistów zawodu, może sobie pozwolić nierzadko na samodzielnych pracowników naukowych, posiada zespół podstawowych instytucji kulturalnych i oświatowych, koniecznych dla właściwego realizowania programów szkolnych. Tego niestety nie da się niczym zastąpić, ani stworzyć „ad hoc” w innych ośrodkach, a zespół tych warunków jest niezbędnie konieczny właśnie dla tej młodzieży, która przychodzi do uczelni z prowincji i tam po zdobyciu zawodu powróci.

WSPÓŁAUTORZY

PRZEGLĄD piśmiennictwa

SPRAWY BIBLIOTEK I CZYTELNICHTWA W PRASIE

Biblioteki u progu nowego roku działalności kulturalnej. Wyobrażenia o bibliotekach gminnych a rzeczywistość. Kłopoty lokalowe w Białej Podlaskiej. Poblematyka badawcza Instytutu Książki i Czytelnictwa. O międzynarodowej numeracji książek,

Centralna inauguracja Roku Działalności Kulturalnej 1973/74 odbyła się w dniu 22 września 1973 r. w Szczecinie. W dniu inauguracji otwarto w województwie szczecińskim kilka nowych placówek kulturalno-oświatowych. Nowe pomieszczenia otrzymały: Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna w Stargardzie Szczecińskim, Powiatowy Dom Kultury w Łobzie, Gminny Ośrodek Kultury w Pełczycach.

Założenia programowe nowego roku działalności kulturalnej znalazły swój wyraz w artykule ministra Kultury i Sztuki, Stanisława Wrońskiego: „Kształtowanie ludzkiej aktywności” (*Trybuna Ludu* nr 265). Dla umocnienia zasady spójnego współdziałania kierunków rozwoju kultury, wytwarzania dóbr kultury i ich powszechnego udostępniania — inaugurację nowego sezonu pracy kulturalnej połączono z otwarciem sezonu artystycznego. Minister Stanisław Wroński w swoim artykule wskazał na potrzebę integracji w kulturze na wszystkich szczeblach, a zwłaszcza na poziomie gminy i powiatu. Stąd przywiązuje się dużą wagę do propozycji utworzenia w każdej gminie gminnego ośrodka kultury.

Minister Stanisław Wroński stwierdził, że ostatnie dwa lata charakteryzuje zwiększone tempo rozwoju bazy w kulturze. W roku 1973 oddano do użytku szereg nowych obiektów: bibliotek, gminnych ośrodków kultury, domów kultury. W produkcji wydawniczej książek nastąpi w 1974 roku wzrost ilościowy o 115 procent w stosunku do planu 1973 r. Minister Stanisław Wroński podkreśla, że zaspokojone zostaną przede wszystkim potrzeby w zakresie podręczników szkolnych, akademickich, lektur szkolnych, literatury partyjnej, społeczno-politycznej i nauk społecznych, literatury naukowej, popularnonaukowej, encyklopedycznej i słownikowej. Wzrasta już w dużym stopniu ilość wznowień z zakresu beletrystyki i książek dla dzieci i młodzieży; wzbogacona została różnorodność form edytorskich

W dalszej części artykułu minister S. Wroński przedstawił główny kierunek działalności teatrów, instytucji muzycznych, współczesnej plastyki i muzeów, stwierdzając w zakończeniu, że o pomyślnym wypełnieniu zadań decydować będzie nie tylko sieć instytucji i baza materialna kultury, ale przede wszystkim postawa i aktywność twórców kultury, stowarzyszeń społeczno-kulturalnych, ogromnej rzeszy działaczy i pracowników kultury, rad narodowych, związków zawodowych, organizacji młodzieżowych i społecznych.

W tym samym numerze *Trybuny Ludu* Wojciech Kiciński w felietonie „Jutro kultury zaczyna się dziś” prezentuje m. in. PiMBP w Stargardzie Szczecińskim oraz PiMBP w Goleniowie.

W związku z inauguracją nowego roku działalności kulturalnej *Dziennik Ludowy* (w numerze 227) zamieścił wywiad z wiceministrem Kultury i Sztuki Józefem Fajkowskim. Wywiad — zatytułowany „Wiejska kultura wychodzi z opłotków” — przeprowadził redaktor Julian Pelc. W wywiadzie tym wiceminister Józef Fajkowski przedstawił zamierzenia resortu w dziedzinie budowy gminnych ośrodków kultury, programu kształcenia kadr oraz upowszechniania czytelnictwa. Czytelnictwo jest i pozostanie jeszcze długo na wsi jednym z podstawowych instrumentów upowszechniania wiedzy i kultury — stwierdził wiceminister J. Fajkowski, zapewniając jednocześnie, że będziemy dokładać sił, aby nie tylko przybywało bibliotek wiejskich i punktów bibliotecznych, ale także aby księgozbiory w tych placówkach były atrakcyjne i pozbawione przysłówiowych „cegieł”.

O przyszłości bibliotek wiejskich decyduje w dużym stopniu ich stan obecny, miejsce w nowej strukturze administracji wiejskiej. Na problem ten zwraca uwagę Halina Przedborska w artykule „Biblioteki gminne. Zmiana szyldu i co dalej?” (*Dziennik Ludowy* nr 209).

Na wstępie autorka artykułu zaprezentowała opinie bibliotekarzy na temat powoływanych bibliotek gminnych. Prawie wszyscy bibliotekarze uważali, że biblioteka gminna powinna być placówką wyżej zorganizowaną niż dawna biblioteka gromadzka (powinna posiadać przynajmniej 2-izbowy lokal, nowoczesne wyposażenie, minimum dwóch etatowych bibliotekarzy). Opinie wypowiedziane w przededniu utworzenia bibliotek gminnych H. Przedborska zestawia z aktualnym stanem bibliotek wiejskich powiatu siedleckiego. Spośród 10 gminnych bibliotek tego powiatu, tylko 3 placówki otrzymały pomieszczenia lepsze od dotychczasowych. Niektóre biblioteki gminne mają lokale zdecydowanie złe. Według opinii dyrektora PBP w Siedlcach, sprawa odpowiednich lokali dla bibliotek wiejskich zależy przede wszystkim od dobrej woli naczelnika gminy. Znacznie poprawiła się natomiast sytuacja finansowa bibliotek. Dotyczy to w szczególności środków na zakup książek. Największe jednak trudności bibliotek wiejskich sprowadzają się do problemów kadrowych. Za mało jest obecnie pełnozatrudnionych pracowników. Do spraw niezwykle ważnych należy podwyższanie kwalifikacji obecnie zatrudnionych bibliotekarzy.

Z nowym rokiem działalności kulturalnej otrzymało nowe pomieszczenia wiele bibliotek, o czym szeroko informowała prasa i inne środki masowego przekazu. Aby nie wpaść w stan euforii, w tym samym czasie otrzymaliśmy wizytówki bibliotek, borykających się z wyjątkowo trudnymi lokalami. Za przykład może tu posłużyć artykuł Wojciecha Jankowernego „W piwnicznej izbie” (*Tygodnik Kulturalny* nr 38). Artykuł ten jest dość szczegółowym reportażem z Białej Podlaskiej, a głównym tematem tego reportażu jest katastrofalna sytuacja lokalowa Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Białej Podlaskiej.

W. Jankowerny prześledził kolejne etapy walki biblioteki powiatowej o uzyskanie nowego pomieszczenia. Sytuacja lokalowa biblioteki w Białej Podlaskiej jest tym bardziej przykra i trudna, że nie stanowi wyjątku, a przeciwnie — odzwierciedla powszechne tu bolączki wszystkich placówek kulturalnych — stwierdza W. Jankowerny.

Decyzją inspektora pracy Związków Zawodowych Pracowników Kultury i Sztuki z dnia 31 grudnia 1972 r. została zamknięta Powiatowa i Miejska Biblioteka Publiczna w Białej Podlaskiej — i dopiero ta decyzja zwróciła uwagę miejscowych władz na wieloletnie zaniedbania w dziedzinie kultury. W. Jankowerny kończy artykuł postulatem rychłej budowy nowego gmachu dla PiMBP w Białej Podlaskiej — większe zainteresowanie tą sprawą powinny przejawiać również władze wojewódzkie i Ministerstwo Kultury i Sztuki.

Odchodząc od przyziemnych kłopotów bibliotek, zwróćmy uwagę na niektóre problemy teoretyczne z zakresu bibliotekarstwa i czytelnictwa — za pośrednictwem artykułu Jadwigi Kołodziejskiej „Książka w rękę czytelnika” (*Przegląd Księgarski i Wydawniczy* nr 17). Autorka zapoznaje z dotychczasową problematyką badawczą Instytutu Książki i Czytelnictwa oraz z prowadzonymi aktualnie badaniami.

W badaniach Instytutu na czoło wysuwały się następujące tematy: zainteresowania czytelnicze młodzieży wiejskiej, mieszkańców małych miast, mieszkańców miejscowości szybko uprzemysławianych, kobiet w środowiskach robotniczych oraz inteligencji w miastach powiatowych. W roku 1972 podjęte zostały badania na temat czytelnictwa piśmiennictwa technicznego. Dorobkiem Instytutu są systematyczne badania zakupów nowości wydawniczych dla bibliotek publicznych.

W końcowej części artykułu J. Kołodziejska informuje o formach współpracy Instytutu Książki i Czytelnictwa z ośrodkami zagranicznymi.

W tym samym numerze *Przeglądu Księgarskiego i Wydawniczego* opublikowany został artykuł Kazimierza Podhorskiego „Kiedy międzynarodowa numeracja obejmie książki polskie?”. W artykule tym omówiona została idea numerowania książek, doświadczenia w tej dziedzinie za granicą oraz perspektywy wprowadzenia numeracji naszych wydawnictw. W bibliotekach numer książki znajduje zastosowanie w obrocie wewnętrznym, przed nadaniem książce numeru inwentarza, w systemie wypożyczeń międzybibliotecznych oraz innych procesach informacyjnych, takich jak przekazywanie informacji do katalogów centralnych, analizowanie wykorzystania zbiorów itp. W naszym kraju podjęto już prace organizacyjne i programowe w zakresie numeracji książek. Ośrodek koordynujący całość prac z tym związanych zlokalizowany został w Zjednoczeniu Księgarstwa.

EDUKACJA PERMANENTNA, CZYLI KSZTAŁCENIE PRZEZ CAŁE ŻYCIE

Wroczyński Ryszard: *Edukacja permanentna. Problemy — perspektywy*. Warszawa 1973. PWN 8° ss. 298.

Ukazanie się pracy Ryszarda Wroczyńskiego zbiega się w czasie z zakończeniem prac nad raportem o stanie oświaty w Polsce, którym przewodził prof. dr Jan Szczepański. Prace te znalazły wyraz w publikacji, wydanej tymczasowo w formie wyciągu z całości, pt.: *Założenia i tezy raportu o stanie oświaty*¹.

O publikacji tej wspominam celowo, gdyż posiada wiele punktów wspólnych ze wspomnianą wyżej pracą R. Wroczyńskiego, która — jak pisze sam autor — jest »rezultatem wieloletnich studiów nad drogami oświaty i myśli pedagogicznej w XIX i XX stuleciu oraz nad współczesnym uwarunkowaniem procesów wychowawczych i oświatowych...« (s. 5).

Autora interesuje przede wszystkim zagadnienie permanencji oświaty, a zwłaszcza »czynniki przeobrażeń warunkujących konieczność i drogi rozwojowe oświaty permanentnej oraz ich konsekwencje dla systemu oświaty i wychowania i dla zadań wychowania...« (s. 6).

W rozdziale I autor przedstawia, w aspekcie historycznym, problematykę oświaty pozaszkolnej, kładąc nacisk na zagadnienia powszechności oświaty i oświaty dorosłych. Problematykę tę doprowadza do współczesności, a nawet wykorzystując naukowe studia prognostyczne (realizowane w ramach Polskiej Akademii Nauk) snuje obraz zadań, jakie czekają na nas w tej dziedzinie do roku 2000 (rozd. II i III).

Rozdział IV „Ekspansja wychowania” zawiera wyjaśnienie podstawowych pojęć używanych w omawianej pracy, a mianowicie: wychowania paralelnego (*l'éducation parallèle*) oraz edukacji permanentnej (*l'éducation permanente, life-long education*). Są to pojęcia, które weszły już na stałe do teaurusu współczesnej pedagogiki.

Jak pisze Autor, »winniśmy już dziś przewidywać wszystkie konsekwencje tworzącej się nowej rzeczywistości wychowawczej, w której utrwać się będzie i wzmacniać — obok szkoły — tor wychowania równoległy do [...] ogniw drabiny szkolnej. Na oznaczenie tego toru wychowania używa się coraz częściej terminu — wychowanie paralelne [...]« (s. 98).

Obok nurtu wychowania poza szkołą istnieje »potrzeba ciągłego podnoszenia i doskonalenia ludzkich kwalifikacji oraz rozwijania i modyfikacji własnej osobowości w następstwie przeobrażeń w społeczeństwie, kulturze, ekonomice [...]« (s. 103). Sytuację tę, która zarysowała się ostro w wyniku rewolucji naukowo-technicznej, określa się mianem edukacji permanentnej, kształcenia permanentnego, kształcenia ustawicznego, kształcenia przez całe życie.

Problematyka ta ma także swoje odbicie we wspomnianym już przeze mnie *Raporcie*¹, który w części pt. „Kształcenie ustawiczne” głosi, że »proponuje się szeroką rozbudowę kształcenia ustawicznego, obejmującego wszystkich zatrudnionych w gospodarce narodowej przez cały okres ich aktywności zawodowej [...]« (s. 63).

Oczywiście, kształcenie permanentne wiąże się z licznymi zagadnieniami, z których najważniejsze to: modyfikacja istniejącego systemu oświatowo-wychowawczego, rewizja struktury treści nauczania, unowocześnienie metod nauczania, rola szkół wyższych w kształceniu ustawicznym, zmiany w tzw. kształceniu ogólnym i zawodowym, które są przedmiotem rozważań rozdz. V i VI.

Rozdział VII „Kariera środków masowego przekazu” (do których Autor chyba niesłusznie włącza książkę) najbardziej powinien zainteresować bibliotekarzy. Poru-

¹ *Założenia i tezy raportu o stanie oświaty*. Warszawa 1973.

szone tu problemy: rewolucji książki², książki w procesie upowszechniania kultury, książki w służbie nauki, funkcji współczesnej prasy, nowych technik przekazu (zwłaszcza radia i telewizji) — całkowicie utwierdzają nas w przekonaniu, że »biblioteki stwarzające możliwość pogłębiania i utrwalania wpływu szkolnictwa, jako kontynuacja i podstawa samokształcenia oraz ważny czynnik kształcenia ustawicznego — zachowają długo jeszcze swoją ważność [...]« (s. 80).

Trzeba przyznać, że Autor docenia rolę bibliotek zarówno w wychowaniu paralelnym (pozaszkolnym), jak i w edukacji permanentnej (ciągłej). Słusznie podkreśla duże znaczenie dla rozwoju oświaty pozaszkolnej pierwszej ustawy bibliotecznej w świecie (Anglia 1850).

W ostatnich rozdziałach pracy (VIII i IX) R. Wroczyński rozpatruje zagadnienie kształcenia permanentnego w Polsce, przeprowadzając analizę istniejącego modelu światowego, i na tej podstawie próbuje zarysować prognozę opisywanych zjawisk u progu nowego tysiąclecia Polski.

Wydawnictwo zamykają obszernie streszczenia w języku francuskim i rosyjskim oraz indeks nazwisk.

Marcin Drzewiecki

SERIA „KSIĄŻKI O KSIĄŻCE” I JEJ AUTORZY

Zakład Narodowy im. Ossolińskich Zarządzeniem Prezesa Rady Ministrów z czerwca 1953 r. wszedł w ramy organizacyjne Polskiej Akademii Nauk. Ten patronat PAN spowodował zmianę dotychczasowej struktury zakładu. W jego obrębie powstały dwie samodzielne instytucje: Biblioteka PAN i Wydawnictwo PAN. To ostatnie miało być w pewnym sensie kontynuacją pionu wydawniczego Zakładu Narodowego im. Ossolińskich.

Tak więc od 1953 r. Wydawnictwo PAN przejęło poważną część planu wydawniczego Akademii, podlegając merytorycznie Wydziałowi I Nauk Społecznych. Plany wydawnicze nowo zorganizowanej „oficyny” układają się w dwie grupy. Do pierwszej wchodzi wydawnictwa Wydziału I Nauk Społecznych, centralne wydawnictwa Akademii oraz prace towarzystw naukowych. Na drugą grupę składają się plany wydawnicze własne Zakładu, a więc edytorstwo związane z regionem (Wrocław, Śląsk) oraz zespoły publikacji związanych z problematyką książki.

Ten właśnie ostatni kierunek działalności jest przedmiotem naszego zainteresowania. Wiedza o książce, ewolucje jej postaci, znaczenie dla kultury, wreszcie krzewienie miłośnictwa książki — to stare tradycje Ossolineum, sięgające początków jego działalności wydawniczej.

Prace edytorskie w tym zakresie prowadzi w Wydawnictwie Redakcja Bibliologii, Bibliografii i Encyklopedii. Jest to miejsce, skąd wyszła *Encyklopedia wiedzy o książce*, gdzie redaguje się dalsze tego typu wydawnictwa. Tu przygotowuje się *Współczesną encyklopedię bibliotekarstwa polskiego*. Tu również powstał *Słownik pracowników książki*, a od lat wielu tworzy się seryjną publikację pt. *Książka w Dawnej Kulturze Polskiej*. Stąd wyszło pięknie wydane dzieło Svenda Dahla *Dzieje książki*, tłumaczone po raz pierwszy na język polski.

Nieco wcześniej niż w odstępach rocznych z Redakcji wychodzą piękne tomi-ki popularnonaukowej serii o nazwie „Książki o Książce”. W kolegium redakcyj-

² Termin zaczerpnięty przez autora z pracy R. Escarpit; *Rewolucja książki*. Warszawa 1969.

nym tego cyklu biorą udział: Alodia Kawecka-Gryczowa, Juliusz Wiktor Gomulicki, Jan Trzynadlowski, Bronisław Kicowski.

Wydawnictwo informuje, że w przygotowaniu są trzy kolejne pozycje tej serii: *Działalność wydawnicza Ossolineum w latach 1918-1939* W. Kocyba-Kamińskiej, *Eklibrisy — kartki z dziejów miłości do książki* S.J. Gruczyńskiego, *Biblioteka a świat współczesny* J. Kołodziejskiej.

W latach 1960-1972 Ossolineum wydało w omawianej serii 15 pozycji. Nakłady wahały się od 3000 do 7000 egzemplarzy. Książki mają zawsze ładną i miłą szatę graficzną, dobry papier, ilustracje jedno- i wielobarwne oraz bibliografię przedmiotu. Układ treści jasny i czytelny, a szczegółowe spisy treści dobrze rejestrują tematy. Niektórym książkom przydałyby się indeksy nazwisk.

Ministerstwo Oświaty zatwierdziło kilka z tych publikacji do bibliotek szkół licealnych, zakładów kształcenia nauczycieli i techników, bądź do bibliotek szkolnych techników księgarskich, poligraficznych oraz liceów sztuk i technik plastycznych. Ta forma akceptowania książki przyczyniła się niewątpliwie do spopularyzowania serii i świadczy dowodnie o jej wartościach merytorycznych.

Jakkolwiek wiemy, że w ciągu tych kilkunastu lat tomiki serii bywały i są czytane, omówimy tutaj wszystkie książki w dużym skrócie, chcemy bowiem, aby przemówiły do czytelnika jako całość, a także jako zespół tematów.

Z publikacji wydanej przez dwie autorki: Annę Świderek i Marię Nowicką: *Książka się rozwija* (1970) omówimy kilka fragmentów. Będą to tylko sygnały dla tych wszystkich, którzy chcieliby prześledzić narodziny książki w świecie grecko-rzymskim.

Nie miałyby książka łatwych narodzin, gdyby nie roślina rodem z Egiptu, zwana papirusem. «Bez karty papirusowej trudno wyobrazić sobie ludzką cywilizację, a tym bardziej historię». Tym cytatem z Pliniusza rozpoczynają autorki historię książki antycznej.

Doniosłe dla historii książki odkrycie miało miejsce w Grecji w miejscowości Derveni w 1962 r. Przy odsłanianiu starożytnych grobów archeologowie odnaleźli zwęglony zwój papirusowy. Jest to pierwszy zwój znaleziony w greckiej ziemi i ma pochodzić z IV wieku p.n.e. Zwój derveński jest najstarszą książką grecką, nie należy jednak zapominać, że twórcami zwoju papirusowego są Egipcjanie.

Przyjdzie czas, kiedy nastąpi zmierzch zwoju; narodzi się kodeks. Książka kręgu kultury grecko-rzymskiej ostatecznie przybierze tę postać, która z niewielkimi zmianami zachowała się do dnia dzisiejszego.

Historia bibliotek starożytnych zaczyna się w Aleksandrii Ptolemeuszów. Wspaniałym rozdziałem historii książki antycznej jest Muzeum i Wielka Biblioteka Aleksandryjska. Muzeum było ośrodkiem nauk ścisłych, Biblioteka była takimże ośrodkiem dla filologii. Wiadomo, że ogromne jej zbiory uporządkował, podzielił na grupy i skatalogował wielki poeta na dworzec Ptolemeusza II — Kallimach. Gigantyczny ten katalog nosił tytuł: „Tablice tych, którzy wstawili się w jakiegokolwiek dziedzinie literatury”.

Pół wieku młodsza od aleksandryjskiej była biblioteka w Pergamonie, założona przez Aitalosa I w połowie III w. p.n.e. Uczynom tej biblioteki zawdzięczamy pierwsze dzieła z zakresu bibliotekoznawstwa. W I w. p.n.e. Artemon z Kassandrei napisał traktat o zbieraniu książek i organizacji bibliotek.

Praca Józefa Bielańskiego: *Książka w świecie islamu* (1961) stanowi piękny egzotyczny akcent serii. Autor początkowo wprowadza czytelnika w historię święta islamu, a więc od Chin i Indii na wschodzie po Atlantyk i Pireneje na zachodzie, w historii kultury arabsko-muzułmańskiej, którą cechuje odrębność i oryginalność. Następnie omawia książkę islamu, stanowiącą dość niezwykły owoc tej kultury. Jest ona sama w sobie dziełem artystycznym.

Prawie do XVIII w. książką w islamie jest po prostu rękopis, który w każdym kraju wielkiego imperium muzułmańskiego ma nieco odrębne cechy. Mówi się więc o **rękopisach** arabskich, perskich, tureckich i indyjskich, należących do kultury powstałej na podłożu religii

Mahometa. Z rękopiśmienną książką islamu wiąże się kaligrafia, co oznacza arabsko-muzułmańskie pismo artystyczne. Kaligrafia była sztuką szlachetną, a kaligrafowie, tworzący coś na kształt cechu, uważani byli za artystów książki. Kaligrafia stanowiła ważny element rękopisu podobnie jak miniatura, bez której nie można sobie wyobrazić książki orientalnej. Artystycznie wykonana okładzina (drewniane deseczki, skóra, bogate inkrustacje) podnosiła urodę książki.

Jak przechowywano książki orientalne? Świątynie islamu — meczety, szczególnie te z nich, które zakładano w dużych miastach imperium muzułmańskiego, spełniały rolę uniwersytetów powszechnych. Pierwotnie studiowano w nich prawo, religię, filologię i filozofię. Przy meczetach, pełniących funkcję szkół, gromadzono książki. W ten sposób powstało w świecie islamu wiele bibliotek. »Książki są ogrodami uczonych« — głosi stara sentencja arabska.

Wiek IX do XI, okres największego rozkwitu kultury i nauki arabskiej i muzułmańskiej, dał światu najstojniejsze akademie oraz biblioteki. „Dom Mądrości” w Bagdadzie (zał. w 830 r.) był akademią, która skupiła największych uczonych Orientu, a wielka biblioteka, należąca do tej akademii, była miejscem pracy tych uczonych. W „Domu Mądrości”, podobnie jak w słynnym „Domu Wiedzy” w Kairze, studiowano nauki znane jako arabskie: teologię, prawo religijne, filologię, ale również nauki świeckie, jak; astronomię, chemię, medycynę. Biblioteka „Domu Wiedzy” była otwarta dla wszystkich! »Poszukujcie wiedzy od kolebki do grobu« — to jeszcze jedna sentencja tego czasu.

Przytoczyłam za autorem kilka fragmentów jego bogatej i niezwykle wartościowej pracy. Jest ona przeznaczona dla wszystkich czytelników, interesujących się historią kultur, a tym bardziej jest dostępna, że napisana prosto i jasno.

Józef Bielański jest znanym orientalistą, członkiem Instytutu Orientalistycznego Uniwersytetu Warszawskiego, autorem licznych prac z zakresu orientalistyki.

Historii edytorstwa i księgarstwa poświęcone są prace monograficzne Radosława Cybulskiego, Andrzeja Skrzypczaka i Andrzeja Kłossowskiego.

Radosław Cybulski, znany badacz zagadnień księgarstwa współczesnego, dał nam tym razem bardzo interesujące studium historyczne o księgarstwie polskim XIX w. Jego praca: *Józef Zawadzki, księgarz, drukarz i wydawca* (1972) to ważny odcinek dziewiętnastowiecznej historii naszej kultury.

Józef Zawadzki (1781-1838) był księgarzem, typografem wileńskim i zasłużonym edytorem; był on świetnym nowoczesnym organizatorem, miał powiązania z Uniwersytetem Wileńskim — jako jego drukarz i księgarz. Tak się złożyło, że historia jego oficyny wydawniczej znajduje się w blaskach nauki i kultury, których wspaniałym ogniskiem była wileńska uczelnia.

Pierwszą powojenną monografię warszawskiej dziewiętnastowiecznej księgarńi napisał Andrzej Skrzypczak: *Sonnenwaldowie — księgarze i wydawcy Warszawy* (1969). Historia trzech pokoleń warszawskich księgarzy, 1832-1905, wyszła z katedry Bibliotekoznawstwa Uniwersytetu Warszawskiego (Obecnie Instytut Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej).

W Instytucie Bibliotekoznawstwa i Informacji Naukowej Uniwersytetu Warszawskiego niemało uwagi i zainteresowania poświęcono sprawie historii księgarskich warszawianów XIX i XX w. Zbierano i opracowywano bibliografie dziewiętnastowiecznych księgarń, wydawców, powstawały próby monografii. *Sonnenwaldowie* są pierwszą pracą drukowaną.

Andrzej Kłossowski od wielu lat zajmuje się badaniem historii księgarstwa polskiego na obczyźnie od powstania listopadowego. W szczególności zainteresował go Władysław Mickiewicz, czołowa i centralna postać Wielkiej Emigracji, pisarz, działacz społeczny, polityk, księgarz i wydawca. Praca Kłossowskiego: *Ambasador książki polskiej w Paryżu — Władysław Mickiewicz* (1971) jest monografią życia i działalności wydawniczej syna poety.

Praca Andrzeja Kłossowskiego zawiera dużą ilość cennego materiału historycznego. Jakże trudno było zmieścić w tej niewielkiej monografii pracowite i długie życie syna Adama, życie

powiązane niezliczoną ilością spraw, wątków, kontaktów z emigracją, a przy tym postaci tak kontrowersyjnej.

Stanisław Strumh-Wojtkiewicz napisał książkę, której już tam tytuł zawiera duży ładunek emocjonalny: *Książka szła za emigrantem* (1963). Zamiarem pisarza było ukazanie postępowej i rewolucyjnej roli, jaką na przestrzeni kilku stuleci odgrywała polska książka na obczyźnie. Miała ona przekazywać myśli radykalne, nowe, wskazywać drogi rozwoju społecznego, pobudzać, wiązać z ojczyzną, krzepić.

Gawędy biblioteczne dali nam Zbysław Arct i Ludwik Gocel.

Dziwne historie książki (1969) Zbysława Arcta to rodzaj antologii. Autor podaje szereg tekstów wybranych z różnych publikacji.

Kryterium wyboru? Osobliwe sprawy, niesamowite zdarzenia i dziwne przypadki — panorama pięknej, ale nieraz i gorzkiej historii książki wśród ludzi. A przecież są to historie prawdziwe. Autor powiada nam, że zawsze warto poznać rozległy margines osobliwości losów książki, wtedy bowiem jej oficjalna historia stanie się bardziej ludzka i bogatsza w treści humanistyczne. Ma nadzieję, że czytelnik wprowadzony w taki sposób w świat książek będzie kontynuował tę wędrówkę z upodobaniem.

Kilkudziesięcioletnia praca z książką, fragmenty wspomnień własnych oraz innych księgarzy i bibliofilów złożyły się na następną książkę. Zbysława Arcta *Gawędy o księgarzach* (1972). Celem jej jest pokazanie księgarzy oraz księgarń w działaniu na co dzień.

»Książeczka nie jest usystematyzowana« — mówi autor — »tematy przeplatają się, wspomnienia o jednym fakcie przywodzą na myśl inne, skojarzenia działają silniej niż logika«.

Nikt lepiej nie określiłby szczególnego klimatu tej wdzięcznej gawędy, która porywa czytelnika w świat zdarzeń i ludzi dni wczorajszych i, wbrew porządkowi rzeczy, równocześnie w czas powojennej odbudowy oraz głębokich i trudnych przeobrażeń księgarstwa polskiego. Arct, przeplatając opowiadanie z anegdotą, cytując wiersze okolicznościowe — żartobliwie i z uśmiechem powiedział nam przecież wiele o bogatej tradycji księgarstwa polskiego, o jego społecznej i patriotycznej postawie, o rodach księgarskich i ich udziale w rozwoju kultury narodowej.

Wnuk Michała Arcta, księgarza, wydawcy i współautora słowników, syn Marii Buyno-Arctowej, autorki licznych powieści dla dzieci i młodzieży — Zbysław Arct musi być »obciążony dziedzicznie miłością do książki«, jak powiedział o nim jeden z recenzentów. Cztery księgarskie pokolenia Arctów, a więc — prawie 140 lat pracy z książką — to tradycja, wiedza, doświadczenie, miłośnictwo, kultura humanistyczna.

Przypadki Jej Królewskiej Mości Książki (1963) Ludwika Gocla, bibliofila i kolekcjonera jest to opowiadanie o bardzo różnych sprawach i osobliwościach książki poczynając od drukarni czasu Gutenberga aż po tajne drukarnie z okresu okupacji hitlerowskiej. Ludwik Gocel, historyk powstania listopadowego, znawca i zbieracz druków Wielkiej Emigracji, w którego zbiorach znajdują się cenne warsawiana, honorowy kustosz Muzeum Historii m. st. Warszawy, bibliofil o wielkiej erudycji i doświadczeniu — był postacią pomnikową w polskim ruchu bibliofilskim.

Obydwie prace Elżbiety Skierkowskiej poświęcone są zdobnictwu książki. Studium: *Wyspiański — artysta książki* (1960, wyd. 2 1970) ma zasadniczo charakter bibliologiczny, niemniej jednak należy także do literatury pięknej i historii sztuki.

Autorka omawia druki wczesnego okresu Młodej Polski i na ich tle kształtuje postać Stanisława Wyspiańskiego — artysty książki. Wyspiański wywarł decydujący wpływ na zdobnictwo książki, więcej, na ewolucję architektoniki książki. Czytamy: »Książka zasługuje na miano pięknej, gdy stanowi harmonijnie skomponowaną całość. O harmonijności tej decyduje

układ zasadniczych elementów: czcionki, kolumny druku, ornamenty, ilustracje». To już kanon tworzenia książki jako dzieła sztuki.

Drugą pracą Elżbiety Skierkowskiej jest: *Współczesna ilustracja książki* (1969).

Autorka zajmuje się wyłącznie ilustracją książki literackiej, w której ilustrator »jest twórcą nowych dzieł sztuki« w przeciwieństwie do ilustracji książki naukowej, w której ilustrator jest dokumentalistą. Od artysty wymaga się subtelnej zharmonizowania ilustracji z treścią książki. Musi on współpracować z autorem, wnikać w koncepcję utworu, wydobyć jego walory wewnętrzne.

Książka E. Skierkowskiej zawiera trzy grupy szkiców biograficznych trzech pokoleń artystów. Tradycja i współczesność, lata międzywojenne, Polska Ludowa — to hasła trzech grup i trzech pokoleń. Książka zawiera nazwiska 55 najwybitniejszych polskich artystów — ilustratorów; 98 ilustracji dokumentuje ich udział w kształtowaniu książki pięknej.

Księgarstwo w społeczeństwie współczesnym (1970) Radosława Cybulskiego powstało w wyniku kilkuletniej pracy badawczej w bezpośrednim kontakcie z księgarstwem i ruchem księgarskim. Książkę poprzedziło kilka publikowanych studiów z zakresu księgarstwa, objętych planem naukowym Instytutu Książki i Czytelnictwa Biblioteki Narodowej, z którym jako specjalista tego zagadnienia, był związany.

Autor określa miejsce książki we współczesnym świecie; jest ona środkiem kształtowania świadomości i rozszerzania wiedzy. Chce także określić i prześledzić drogę książki do czytelnika. Praca R. Cybulskiego wykracza więc poza problemy środowiskowe, ukazuje księgarstwo jako jedno z ogniw przekazywania dóbr kulturalnych. Studium swoje określa autor jako »wprowadzenie do księgarstwa«.

Przeznaczona dla pracowników księgarskich, bibliotecznych, instytucji oświatowo-kulturalnych, dla publicystów. Jest pierwszą pracą popularnonaukową o księgarstwie. Przy zachowaniu struktury książki naukowej uformowana przystępnie, posiada swoje walory stylu, może więc służyć z dużym powodzeniem i pożytkiem wszystkim, komu barwny świat książki jest bliski.

Seria nasza prezentuje także prace dotyczące poligrafii. Klasyczną pracą z tej dziedziny jest *Poligrafia książki* Jana Kuglina (1964; wyd. 2 popr. i rozszerz. 1968).

Adam Wysocki dał zarys wiedzy praktycznej o nowej technologii w drukarstwie: *Mała Poligrafia* (1965).

Jan Kuglin pojmował poligrafię jako naukę rozległą, obejmującą zagadnienia produkcji w różnorodnych technikach, historię i rozwój tych technik oraz estetykę druku. Doceniał dynamiczny postęp techniczny w drukarstwie światowym, jaki dokonał się w ostatnich latach, zdawał sobie sprawę dość wcześnie, że drukarstwo członkowe ustąpi miejsca układom i formom uzyskiwanym drogą fotograficzną.

Adam Wysocki w cytowanej wyżej pracy zajmuje się nową technologią w drukarstwie. Mała poligrafia, ta nowa technika poligraficzna, której rozwój przypada na połowę XX wieku, oparta jest na zminiaturyzowanym sprzęcie, który służy do składu i druku niskonakładowych książek, druków akcydensowych itp. Szybki rozwój małej poligrafii, techniki bardzo ruchliwej i ekonomicznej, wiąże się ze wzrostem publikacji naukowych wydawanych w niskich nakładach. Mała poligrafia, podobnie jak się to dzieje w poligrafii klasycznej, ma trzy podstawowe fazy: skład i sporządzenie formy drukarskiej, druk i oprawę. Rozwiązuje ona węzłowe zagadnienia skrócenia czasu produkcji oraz potaniaenia jej kosztów, co jest niemałej wagi osiągnięciem w gospodarce narodowej.

Oddzielne miejsce zajmuje publikacja Andrzeja Wyczańskiego: *Mikrofilm nowa postać książki* (1960; wyd. 2 — 1972).

Praca mówi o książce przyszłości, która przybrawszy postać mikrofilmu rozwiąże dwa problemy od razu: oto zahamowany zostanie wzrost bibliotek-gigantów i nastanie era łatwej wymiany i wypożyczania w skali światowej książek-mikrofilmów. Jest rzeczą niewątpliwą, że szybkie udostępnienie materiałów dla celów naukowych przemawia za taką wizją książki. Pozostaje jednak wiele, bardzo wiele zagadnień kontrowersyjnych. Na pewno żadna z wielkich bibliotek, owych bibliotek-gigantów, nie zbierze wszystkich druków produkcji światowej i chyba nie musi nawet tego czynić. Jakaż więc miałyby być książka przyszłości? Czy jakies

warianty typu obecnego? Czy inne, pojemne, praktyczne i ekonomiczne, o to bowiem idzie, elektronowe książki-filmy? Książka-mikrofilm czy książka tradycyjna zmikrofilmowana, bardziej operatywna dla wypożyczania międzynarodowego? Przy okazji warto zwrócić uwagę na mikrofilm jako „książkę zastępczą” nie tylko dlatego, że jest bardziej operatywny. Jako taki oddaje wielkie usługi podczas prac badawczych nad dokumentami, które stanowią pomniki kultury, mają charakter unikalny i muszą być starannie chronione.

Kończymy przegląd publikacji serii „Książki o Książce”. Jak ocenić inicjatywę Ossolineum podjętą u początku lat sześćdziesiątych i realizację tego zamysłu po dwunastu latach? Seria o historii i o miłośnictwie książki, bo tak o niej mówić trzeba, studia, monografie, gawędy — to w sumie duże osiągnięcie. Te książki niewielkiego formatu, starannie wydane, mogą przyczynić się nie tylko do spopularyzowania historii książki, a więc poszczególnych epok i środowisk, ale mogą także w niemałym stopniu przyczynić się do stworzenia więzi między człowiekiem a nią, książką, tym »najdziwniejszym zjawiskiem świata«.

Waleria Wilbikowa

kronika

krajowa i zagraniczna

CENTRALNA INAUGURACJA ROKU DZIAŁALNOŚCI KULTURALNEJ 1973/74

W dniu 22 września 1973 r. odbyła się w Szczecinie centralna inauguracja Roku Działalności Kulturalnej 1973/74. Na program inauguracji złożyły się m. in.:

- posiedzenie Centralnej Komisji Koordynacyjnej do spraw upowszechniania kultury (na którym omówiono program kształcenia kadr pracowników upowszechniania kultury);
- otwarcie Gminnego Ośrodka Kultury w Pełczycach;
- otwarcie wiejskich placówek kultury w gminie Wolin;
- otwarcie Powiatowego Domu Kultury w Łobzie;
- otwarcie Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Stargardzie Szczecińskim.

W centralnej inauguracji Roku Działalności Kulturalnej udział wzięli: kierownik Wydziału Kultury KC PZPR — Jerzy Kwiatek, minister Kultury i Sztuki — Stanisław Wroński, wiceminister Kultury i Sztuki — Józef Fajkowski oraz przedstawiciele Centralnej Komisji Koordynacyjnej do spraw upowszechniania kultury. Ze strony gospodarzy w inauguracji uczestniczyli przedstawiciele władz politycznych i administracyjnych województwa szczecińskiego z I sekretarzem KW PZPR w Szczecinie, Januszem Brychem.

OTWARCIE NOWEGO GMACHU WiMBP w KOSZALINIE i UROCZYSTE NADANIE JEJ IMIENIA JOACHIMA LELEWELA

Plenum KW PZPR w Koszalinie obradowało w dniu 12 września 1973 r. nad stanem kultury w województwie i programem jej rozwoju do 1980 r. W plenum uczestniczyli: kierownik Wydziału Kultury KC PZPR — Jerzy Kwiatek oraz minister Kultury i Sztuki — Stanisław Wroński, który dokonał oficjalnego otwarcia nowego gmachu Wojewódzkiej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Koszalinie.

W dniu 29 września 1973 r. zorganizowana została sesja popularnonaukowa z okazji nadania WiMBP imienia Joachima Lelewela.

Program sesji obejmował: uroczyste nadanie im. Joachima Lelewela Wojewódzkiej i Miejskiej Bibliotece Publicznej w Koszalinie oraz odsłonięcie pamiątkowej tablicy; referaty: mgr A. Majora „Wojewódzka i Miejska Biblioteka Publiczna w Koszalinie w latach 1950-1973”, prof. dr H. Więckowskiej „Twórczość Joachima Lelewela na tle epoki”, doc. dr J. Korpały „Joachim Lelewel jako bibliograf i bibliotekarz”, dr J. Dybowskiego „Joachim Lelewel przywódca demokracji polskiej”. Po referatach Teatr Propozycji „Dialog” w Koszalinie wystąpił ze spektaklem pt. „Joachim Lelewel”.

NAGRODY „TRYBUNY LUDU” Z OKAZJI DOROCZNEGO ŚWIĘTA GAZETY

Komitet Nagród „Trybuny Ludu” na posiedzeniu w dniu 3 września 1973 r. postanowił przyznać następujące nagrody w trzech działach:

I. Za upowszechnianie marksizmu-leninizmu i polityki PZPR:

dwie nagrody zespołowe:

Śląski Instytut Naukowy w Katowicach,

Zespół autorów podręcznika do szkolenia partyjnego „Wiedza o Partii”;

dwie równorzędne nagrody indywidualne:

prof. dr Zdzisław Cackowski,

prof. dr Władysław Markiewicz.

II. Za inicjatywy społeczne przyznano dwie nagrody zespołowe i trzy nagrody indywidualne.

III. Za rozwój czytelnictwa „Trybuny Ludu” i współpracę z redakcją przyznano jedną nagrodę zespołową i cztery indywidualne.

XVI DNI KSIĄŻKI I PRASY TECHNICZNEJ

W dniu 8 października 1973 r. wiceprezes Rady Ministrów Franciszek Kałim dokonał otwarcia XVI Dni Książki i Prasy Technicznej. Centralna inauguracja XVI Dni połączona była z otwarciem wystawy wydawnictw technicznych w Auli Politechniki Warszawskiej.

OTWARCIE NOWYCH OBIEKTÓW DLA POWIATOWYCH I MIEJSKICH BIBLIOTEK PUBLICZNYCH W OBORNIKACH I KONINIE

W dniu 21 września 1973 r. nastąpiło otwarcie nowego obiektu dla Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Obornikach. Uroczystość otwarcia obiektu połączona była z inauguracją Roku Kulturalnego w województwie poznańskim.

W dniu 6 października 1973 r. odbyło się uroczyste otwarcie obiektu Powiatowej i Miejskiej Biblioteki Publicznej w Koninie.

NAGRODY „MIESIĘCZNIKA LITERACKIEGO”

Sąd Konkursowy Nagród *Miesięcznika Literackiego* przyznał w roku 1973 nagrody: Mieczysławowi Porębskiemu za książkę *Ikonosfera*, Jerzemu Topolskiemu za książkę *Świat bez historii* oraz Zbigniewowi Osińskiemu za książkę *Teatr Dionizosa*.

NAGRODA „ORLE PIÓRO 1973”

W wyniku plebiscytu ogłoszonego przez redakcję tygodnika *Płomyk*, laureatem nagrody „Orle Pióro 1973” został Tadeusz Różewicz.

WYSTAWA NIEMIECKIEGO MUZEUM KSIĄŻKI I PISMA

Biblioteka Narodowa w Warszawie zorganizowała w salach Pałacu Rzeczypospolitej wystawę prezentującą zbiory Niemieckiego Muzeum Książki i Pisma Deutsche Bücherei w Lipsku. Ekspozycja otwarta została w dniu 10 października 1973 r.

JUBILEUSZOWA WYSTAWA W CENTRALNEJ BIBLIOTECE WOJSKOWEJ

W przededniu uroczystych obchodów 30-lecia Ludowego Wojska Polskiego otwarta została w Centralnej Bibliotece Wojskowej w Warszawie jubileuszowa wystawa poświęcona dziejom LWP. Wprowadzenie do wystawy stanowił zbiór wydawnictw bibliograficznych, wspomnień i pamiętników dowódców, korespondentów wojennych, uczestników walk, a następnie zaprezentowano pierwsze druki ulotne z lat 1944-1945. Zasadniczą część wystawy stanowiły eksponaty dotyczące organizowania się i działalności bojowej I i II Armii Wojska Polskiego.

WYSTAWA ph. „POLSKA POEZJA POWOJENNA” W BIBLIOTECE m.st. WARSZAWY

Na rozpoczęcie nowego Roku Działalności Kulturalnej 1973/74 otwarta została w nowym gmachu Biblioteki Publicznej m.st. Warszawy (przy ul. Koszykowej 26/28) wystawa pt. „Polska poezja powojenna”. Na wystawie zgromadzono pierwsze, wydane po wojnie w Lublinie, tomy poezji Przybosia i Broniewskiego oraz wydania najnowsze wybitnych polskich poetów.

L.B.

AUTOMATYZACJA W BIBLIOTEKACH AMERYKAŃSKICH

4 wielkie biblioteki amerykańskie: nowojorska Public Library, biblioteki uniwersyteckie Columbia, Harvard i Cambridge oraz Yale zajmują się organizacją wspólnego systemu informacji o danych bibliograficznych. System ten powinien umożliwić uzyskanie informacji o wszystkich nowych nabytkach każdej spośród 4 bibliotek oraz stanowić podstawę dla wy-

dawania publikacji bibliograficznych. Chodzi również o bardziej racjonalne gromadzenie zbiorów oraz o lepsze wykorzystanie zbiorów posiadanych. Przewiduje się, że nowy system zacznie funkcjonować w ciągu najbliższych 5 lat.

Library Journal 1972 s. 2792.

POTRZEBY W ZAKRESIE INFORMACJI I ZAINTERESOWANIA CZYTELNICZE PRACOWNIKÓW NAUKOWYCH

W czerwcu 1972 r. Ośrodek Informacji Naukowej Bułgarskiej Akademii Nauk, Biblioteka Uniwersytecka w Sofii i Centralna Biblioteka Akademii Medycznej „Georgi Dymitrow” zorganizowały wspólnie sesję poświęconą tematowi: „Potrzeby w zakresie informacji i zainteresowania czytelnicze pracowników naukowych”. Omówiono m.in. badania socjologiczne ukazujące rolę naukowej biblioteki fachowej jako podstawy badań naukowych. Poruszono też problematykę polityki gromadzenia zbiorów i ewentualnych zmian, spowodowanych przez nowe środki przekazywania informacji, jak również zagadnienia specyfiki pracy bibliograficznej i działalności informacyjnej w bibliotece naukowej oraz wzajemnego stosunku bibliotek i ośrodków informacji.

Bibliotekar 1972 nr 11 s. 47-48.

AUTOMATYZACJA PRACY NAD KATALOGAMI

W Bibliothèque Cantonale et Universitaire w Lozannie rozpoczęto, po przeprowadzeniu badań jeszcze w 1970 r., automatyzację tworzenia katalogów. Przede wszystkim opracowuje się maszynowo nowe nabytki. Po przystosowaniu wydrukowane karty zostaną tymczasowo włączone do istniejących już katalogów. Równocześnie drukuje się automatycznie katalogi książkowe, które w przyszłości zastąpią całkowicie katalogi kartkowe. Pierwsze rezultaty są zadowalające.

Nachrichten 1972 s. 243.

AUTOMATYZACJA PRAC AKCESYJNYCH

W bawarskiej Bibliotece Państwowej w Monachium kontrola rachunków i statystyka nabytków będą w r. 1973 wykonywane automatycznie. Odpowiednie dane będą przekazywane do urzędnika zbiorczego. Zostanie także zmieniona organizacja pracy personelu działu nabytków. Powstaną zespoły pracowników, które będą wykonywały wszystkie czynności związane z akcesją. Dotychczas przevažnie pracownik zajmował się tylko jakimś etapem akcesji.

Zeitschrift für Bibliothekswesen u. Bibliographie 1973 s. 135.

NOWY SYSTEM KOMPUTEROWY NA UNIWERSYTECIE W PENSYLVANII

Na Uniwersytecie w Pensylwanii (Philadelphia) wprowadzono nowy system komputerowy, odpowiedni dla bibliotek, których zbiory przekraczają 2,5 mln wol. System ten umożliwił udoskonalenie i rozszerzenie usług oferowanych przez bibliotekę czytelnikowi. Umożliwia np. identyfikację kart zagubionych i automatyczne wypisywanie wskazówek, gdzie można znaleźć poszukiwaną pozycję. Również wypożyczanie książek zostało zautomatyzowane.

College and Research Libraries News 1972 s. 262-264.

NOWA USTAWA O EGZEMPLARZU OBOWIĄZKOWYM W SERBII

31 grudnia 1971 r. weszła w życie nowa ustawa o egzemplarzu obowiązkowym na terenie Serbii. Jugosłowiański Instytut Bibliograficzny otrzymywać będzie 1 egzemplarz, a Serbska Biblioteka Narodowa w Belgradzie — 9, z czego zatrzyma 2; resztę prześle centralnym bibliotekom innych republik i okręgów autonomicznych, dla których również przygotowuje się nową ustawę w tym zakresie.

Bibliotekar 1972 s. 126-129.

NOWY STATUT CENTRALNEGO INSTYTUTU INFORMACJI I DOKUMENTACJI NRD

Centralny Instytut Informacji i Dokumentacji NRD otrzymał nowy statut na mocy rozporządzenia Ministerstwa Nauki i Techniki NRD z dn. 25 VII 1972. Dokument ten czyni Instytut organizacją państwową odpowiedzialną za stworzenie i rozwinięcie systemu informacji naukowo-technicznej. Instytut koordynuje i kontroluje działalność instytucji zajmujących się informacją — sam zaś podlega Ministerstwu Nauki i Techniki. Jego głównym zadaniem jest włączenie systemu informacji NRD w system międzynarodowy i koordynacja współpracy z organizacjami międzynarodowymi.

GBL DDR 1972 Teil 2 nr 50 s. 565-566.

B.C.

ALFRED DOŁŻYCKI

W dniu 12 lipca 1973 r. zmarł starszy magazynier Biblioteki Uniwersyteckiej we Wrocławiu Alfred Dołżycki, zasłużony pracownik książki, który blisko czterdzieści lat życia przepracował w bibliotekach uniwersyteckich. Urodzony 20 kwietnia 1908 r. w Gródku Jagiellońskim, po ukończeniu szkoły powszechnej uczył się zawodu introligatorskiego, uczęszczając równocześnie do szkoły dokształcającej. Introligatorski dyplom czeladniczy oraz świadectwo ukończenia Publicznej Dokształcającej Szkoły Zawodowej im. św. Marii Magdaleny we Lwowie otrzymał w 1930 r.

Pracę w Lwowskiej Bibliotece Uniwersyteckiej rozpoczął 1 lutego 1931 r. i pełnił ją do chwili powołania Go do służby wojskowej, do września 1944 r. Po prawie dwuletniej przerwie zgłosił się w czerwcu 1946 r. ponownie do pracy w Bibliotece Uniwersyteckiej we Wrocławiu i tam od 1 lipca 1946 r. sprawował funkcję magazyniera do końca grudnia 1970 r., do czasu odejścia, z powodu złego stanu zdrowia, na emeryturę. Za swoją sumienną i wzorową postawę obywatelską Zmarły był odznaczony Srebrnym Krzyżem Zasługi, Medalem Dziesięciolecia i Odznaką Piętnastolecia PRL.

Alfred Dołżycki należał do grupy b. lwowskich magazynierów, w której skład wchodził, obecnie już nieżyjący: Jan Wageman, Rudolf Zielonka, Wojciech Belniak (uczestnik walk spod Monte Cassino), Michał Fernezy, Walerian Szmuc — osób związanych prawie całym swoim życiem z pracą w bibliotekach i księgarniach. Dobre przygotowanie fachowe, duża praktyka zawodowa oraz wrażliwość na wartość i piękno książki czyniły z nich rzetelnych, oddanych Bibliotece pracowników. Ich obowiązkowość, sumienność i życzliwość, jaką okazywali czytelnikom, była wzorem dla młodszych kolegów.

Elżbieta Stańdowa

KAZIMIERA PIOTROWSKA

12 maja 1973 roku zmarła w Łodzi Kol. Kazimiera Piotrowska, jedna z najstarszych pracownic Miejskiej Biblioteki Publicznej im. Ludwika Waryńskiego i jeden z najdawniejszych członków Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich Okręgu Łódź-miasto.

Urodzona 29 maja 1896 r. w Zgierzu ukończyła 4 klasy Polskiego Gimnazjum Z. Pętkowskiej w Łodzi. Wyjechawszy z rodziną w czasie pierwszej wojny światowej do Rosji, uczęszczała na kurs pedagogiczno-ochroniarski zorganizowany w Moskwie przez Centralny Komitet Obywatelski. Po jego ukończeniu otrzymała 1 I 1916 r. posadę nauczycielki w szkole polskiej dla dzieci uchodźców w miejscowości Wasilsursk nad Wołgą, gdzie zajmowała się również biblioteką dziecięcą i wykladała na kursach dla dorosłych. Po półrocznym tam pobycie zaczęła pracować jako nauczycielka polskiej szkoły i ochronki Piotrogrodzkiego Towarzystwa Ofiarom Wojny w Lipiecku, który opuściła w lipcu 1918 roku.

Powróciwszy w tymże roku do Polski, podjęła 1 VIII 1919 r. pracę w nauczycielskiej księgarni „Odrodzenie” w Łodzi, a po jej likwidacji w Łódzkim Oddziale „Naszej Księgarni”. W obu księgarniach zajmowała się specjalnie działem pedagogicznym i literaturą dziecięcą. Do Miejskiej Biblioteki Publicznej przeszła 1 IV 1922 r. Początkowo była zatrudniona jako młodsza bibliotekarka w I i II Miejskiej Wypożyczalni Książek dla Dzieci i Młodzieży, a od czerwca 1925 r. jako kierowniczka w I Miejskiej Wypożyczalni Książek dla Dzieci i na tym stanowisku pozostawała do stycznia 1940 r.

Wrodzone uzdolnienia pedagogiczne, takt, pogoda i umiejętność postępowania z dziećmi stały się podstawą jej sukcesów w pracy z młodocianym czytelnikiem. W latach 1936-1939 rozwinęła zwłaszcza różne formy pracy w ramach działalności Koła Przyjaciół Bibliotek.

W czasie II wojny światowej, ukrywając się przed wywiezieniem do Niemiec w środowisku robotniczym lub pracując jako sprzątaczką w fabryce, prowadziła w Łodzi tajne nauczanie dzieci.

Po wyswobodzeniu zgłosiła się do Miejskiej Biblioteki Publicznej już 26 stycznia 1945 r. Początkowo pracowała jako bibliotekarz, a po uznaniu kwalifikacji przez Ministerstwo Kultury i Sztuki — jako starszy bibliotekarz.

Od początku 1950 r. sprawowała funkcję kierownika Działu Zbiorów. Jej wkład w odbudowę Biblioteki był bardzo poważny. Jako członek PPS, a następnie PPR i PZPR, brała czynny udział w życiu społecznym placówki. Przez cały okres międzywojenny i w pierwszych latach po wyzwoleniu należała do najczynniejszych członków związku, a później Stowarzyszenia Bibliotekarzy Polskich, pełniąc różne funkcje w Zarządzie: skarbnika, gospodarza, sekretarza, przewodniczącej Komisji Rewizyjnej. Wykładała też na kursach Stowarzyszenia. Po przejściu na emeryturę w 1961 r., przez 2 lata pracowała jeszcze na 1/2 etatu w MBP.

Odnaczona została Srebrnym Krzyżem Zasługi i Medalem X-lecia PRL.

Izabela Nagórska

PRZEPISY § prawne

A. PRZEPISY OGÓLNE

FINANSE

Uchwała Nr 210 Rady Ministrów z dnia 24 sierpnia 1973 r. w sprawie głównych księgowych i dyplomowanych biegłych księgowych oraz badania i zatwierdzania rocznych sprawozdań finansowych państwowych jednostek organizacyjnych. Mon. Pol. nr 37, poz. 226.

Uchwała m. in. określa szczegółowo zadania i obowiązki głównych księgowych w przedsiębiorstwach, zjednoczeniach i w samodzielnych jednostkach bilansujących oraz w zakładach budżetowych.

NACZELNA ORGANIZACJA TECHNICZNA

Uchwała Nr 219 Rady Ministrów z dnia 12 września 1973 r. zmieniająca uchwałę w sprawie udziału Naczelnej Organizacji Technicznej oraz zrzeszonych w niej stowarzyszeń naukowo-technicznych w intensyfikacji gospodarki i rozwijaniu nowej techniki. Mon. Pol. nr 39, poz. 235.

Uchwała m. in.: 1) upoważnia NOT i jej oddziały wojewódzkie do fundowania nagród za wybitne osiągnięcia w dziedzinie techniki, w tym także za „popularyzację postępu tech-

niki, samokształcenia i czytelnictwa technicznego"; 2) zaleca NOT rozwijanie współpracy międzynarodowej z organizacjami o charakterze naukowo-technicznym; 3) uprawnia NOT do prowadzenia działalności wydawniczej w zakresie czasopism technicznych oraz ich rozpowszechniania; 4) uprawnia NOT i zrzeszone w niej stowarzyszenia techniczne do prowadzenia działalności gospodarczej i szkoleniowej. Uchwała uznaje budowę domów technika w ośrodkach większych skupisk inżynierów i techników za konieczną dla rozwoju działalności NOT.

NAUCZYCIELE I NAUCZYCIELE AKADEMICKY

Uchwała Nr 146 Rady Ministrów z dnia 20 czerwca 1973 r. w sprawie korzystania przez nauczycieli i nauczycieli akademickich oraz ich współmałżonków z ulgi taryfowej przy przejazdach kolejami. Mon. Pol. nr 27, poz. 171.

Nauczycielom i nauczycielom akademickim, objętym przepisami Karty praw i obowiązków nauczyciela, zatrudnionym w wymiarze nie niższym niż 50% obowiązkowego wymiaru godzin pracy — przysługuje ulga taryfowa w wysokości 50% przy przejazdach koleją. Ulga ta przysługuje także nauczycielom i nauczycielom akademickim, którzy przeszli na emeryturę lub rentę inwalidzką. Współmałżonkowie uprawnionych do ulgi mają również prawo do tej ulgi.

PRZYWÓZ MATERIAŁU PEDAGOGICZNEGO Z ZAGRANICY

Oświadczenie Rządowe z dnia 9 lutego 1973 r. w sprawie ratyfikacji przez Polską Rzeczpospolitą Ludową Konwencji celnej dotyczącej czasowego przywozu materiału pedagogicznego, sporządzonej w Brukseli dnia 8 czerwca 1970 r. Dz. U. nr 7, poz. 49.

Tekst konwencji (w jęz. polskim i angielskim) opublikowano w odrębnym zeszycie Dziennika Ustaw stanowiącym załącznik do numeru 7. W tekście Konwencji podano definicję określenia „materiał pedagogiczny”, który oznacza „każdy materiał używany dla celów nauczania lub szkolenia zawodowego, a w szczególności modele, przyrządy, aparaturę, maszyny i ich części składowe”. W załączonym do Konwencji przykładowym wykazie materiału pedagogicznego wymieniono m.in. w grupie materiałów specjalnych: materiał bibliograficzny i audiowizualny dla bibliotek, biblioteki ruchome.

STOPNIE I TYTUŁY NAUKOWE

Obwieszczenie Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 10 lipca 1973 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy z dnia 31 marca 1965 r. o stopniach naukowych i tytułach naukowych. Dz. U. nr 32, poz. 192.

SZKOLNICTWO WYŻSZE

Obwieszczenie Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 10 lipca 1973 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy z dnia 5 listopada 1958 r. o szkolnictwie wyższym. Dz. U. nr 32, poz. 191.

Obwieszczenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 24 lipca 1973 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy z dnia 31 marca 1965 r. o wyższym szkolnictwie wojskowym. Dz. U. nr 32, poz. 190.

WYKAZY OBOWIĄZUJĄCYCH AKTÓW PRAWNYCH

Obwieszczenie Ministra Finansów z dnia 11 września 1973 r. w sprawie wykazu obowiązujących resortowych aktów prawnych ogłoszonych w Monitorze Polskim. Mon. Pol. nr 40, poz. 243.

Wykaz obejmuje 243 akty prawne obowiązujące w dniu 1 sierpnia 1973 r.

Obwieszczenie Ministra Górnictwa i Energetyki z dnia 15 sierpnia 1973 r. w sprawie wykazu obowiązujących resortowych aktów prawnych ogłoszonych w Monitorze Polskim. Mon. Pol. nr 38, poz. 233.

Wykaz obejmuje 42 akty prawne obowiązujące w dniu 1 sierpnia 1973 r.

Obwieszczenie Ministra Obrony Narodowej z dnia 12 czerwca 1973 r. w sprawie wykazu obowiązujących resortowych aktów prawnych ogłoszonych w Monitorze Polskim. Mon. Pol. nr 29, poz. 185.

Wykaz obejmuje 32 akty prawne obowiązujące w dniu 1 czerwca 1973 r.

Obwieszczenie Ministra Pracy, Płac i Spraw Socjalnych z dnia 25 lipca 1973 r. w sprawie wykazu obowiązujących resortowych aktów prawnych ogłoszonych w Monitorze Polskim. Mon. Pol. nr 34, poz. 208.

Wykaz obejmuje 56 aktów prawnych obowiązujących w dniu 1 lipca 1973 r.

Obwieszczenie Ministra Przemysłu Ciężkiego z dnia 18 lipca 1973 r. w sprawie wykazu obowiązujących resortowych aktów prawnych ogłoszonych w Monitorze Polskim. Mon. Pol. nr 33, poz. 204.

Wykaz obejmuje 11 aktów prawnych obowiązujących w dniu 31 grudnia 1972 r.

Obwieszczenie Prezesa Centralnego Urzędu Geologii z dnia 7 lipca 1973 r. w sprawie wykazu obowiązujących resortowych aktów prawnych ogłoszonych w Monitorze Polskim. Mon. Pol. nr 32, poz. 199.

Wykaz obejmuje 12 aktów prawnych obowiązujących w dniu 1 lutego 1973 r.

Obwieszczenie Ministra Handlu Wewnętrznego i Usług z dnia 28 lutego 1973 r. w sprawie wykazu obowiązujących resortowych aktów prawnych ogłoszonych w resortowych dziennikach urzędowych i nie ogłoszonych w tych dziennikach. Dz. Urz. Min. Handlu Wewn. i Usług. nr 10, poz. 43.

Wykaz obejmuje 729 aktów prawnych obowiązujących w dniu 28 lutego 1973 r.

Obwieszczenie Nr 17 Ministra Przemysłu Spożywczego i Skupu z dnia 23 lutego 1973 r. w sprawie wykazu ogólnie obowiązujących resortowych aktów prawnych ogłoszonych w Dzienniku Urzędowym Ministerstwa Przemysłu Spożywczego i Skupu oraz nie ogłoszonych. Dz. Urz. Min. Przem. Spoż. i Skupu nr 4, poz. 8 i nr 7, poz. 24.

ZATRUDNIENIE

Zarządzenie Nr 29 Ministra Pracy, Płac i Spraw Socjalnych z dnia 30 maja 1973 r. w sprawie zasad współdziałania wydziałów i referatów zatrudnienia prezydiów rad narodowych z upoważnionymi zakładami pracy w zakresie przyjmowania do pracy. Dz. Urz. Min. Pracy, Płac i Spraw Socjaln. nr 3, poz. 3.

Zarządzenie Nr 31 Ministra Pracy, Płac i Spraw Socjalnych z dnia 8 czerwca 1973 r. w sprawie wpisów w pracowniczych legitymacjach ubezpieczeniowych o sposobie rozwiązania stosunku pracy oraz trybu postępowania w razie zagubienia legitymacji ubezpieczeniowej. Dz. Urz. Min. Pracy, Płac i Spraw Socjaln. nr 3, poz. 4.

Wytyczne Nr 39 Ministra Pracy, Płac i Spraw Socjalnych z dnia 18 lipca 1973 r. w sprawie zatrudnienia kobiet w niepełnym wymiarze czasu pracy. Dz. Urz. Min. Pracy, Płac i Spraw Socjaln. nr 5, poz. 9.

Wytyczne zalecają zatrudnienie kobiet w niepełnym wymiarze czasu pracy, także w wymiarze wyższym niż 1/2 etatu oraz wskazują na różne możliwości: ustalania dni pracy kobiet w tygodniu; i zróżnicowania godzin, rozpoczynania i kończenia pracy pracy w ciągu dnia.

B. PRZEPISY BIBLIOTECZNE

INFORMACJA NAUKOWA, TECHNICZNA I EKONOMICZNA

Zarządzenie Nr 43 Ministra Przemysłu Spożywczego i Skupu z dnia 25 maja 1973 r. w sprawie organizacji, rozwoju i zasad działania ośrodków informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej w resorcie przemysłu spożywczego i skupu. Dz. Urz. Min. Przem. Spożyczew. i Skupu nr 5, poz. 15.

Załączone do zarządzenia wytyczne określają: zasady tworzenia, łączenia, dokonywania zmian i likwidacji ośrodków inte. (zakładowych, międzyzakładowych i branżowych) oraz zakresy działania tych ośrodków.

Zarządzenie Ministra Komunikacji Nr 111 z dnia 30 czerwca 1973 r. w sprawie rozwoju, organizacji, zadań i działalności ośrodków informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej w resorcie komunikacji oraz w sprawie wykorzystywania informacji. Dz. Urz. Min. Komunikacji nr 22, poz. 182.

Zarządzenie określa obowiązki kierowników jednostek organizacyjnych w których działają ointe. Załączone do zarządzenia wytyczne określają: 1) zakres i metody prowadzenia działalności informacyjnej, 2) sieć ośrodków inte w resorcie, 3) zadania i zakres działania ośrodków branżowych, działowych, zakładowych i międzyzakładowych oraz punktów informacji. Zarządzenie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia (tj. 1 sierpnia 1973 r.) równocześnie

B I B L I O T E K A R Z

CZASOPISMO POŚWIĘCONE SPRAWOM BIBLIOTEK I CZYTELNICTWA

WYDAWANE PRZEZ

STOWARZYSZENIE BIBLIOTEKARZY POLSKICH

oraz

BIBLIOTEKĘ PUBLICZNAJ m.st. WARSZAWY

ROCZNIK XL

1973

WARSZAWA

SPIS TREŚCI ROCZNIKA XL
(1973)

OGÓLNE PROBLEMY BIBLIOTEKARSKIE, KULTURALNE I SPOŁECZNE

	nr	str.
<i>Belniak A.</i> : Dni Oświaty, Książki i Prasy	5	129
<i>Cejpek J.</i> : Kształtowanie i rozwój współczesnej terminologii biblioteczno-znawczej (tłum. <i>K. Podhorski</i>)	11/12	325
<i>Filipkowski M.</i> : 500 rocznica urodzin Mikołaja Kopernika w bibliotekach powiatu braniewskiego	6	176
<i>Gaca-Dąbrowska Z.</i> : Żywe tradycje Komisji Edukacji Narodowej w bibliotekarstwie współczesnym	10	289
<i>Pawlikowska E.</i> : Państwowa Rada Biblioteczna	1	12
<i>Wilbikowa W.</i> : Międzynarodowy Rok Książki	10	296

HISTORIA BIBLIOTEKARSTWA I KSIĄŻKI POLSKIEJ

<i>Gutry M.</i> : Rozwój bibliotek dla dzieci w Polsce na przestrzeni półwiecza	7/8	197
<i>Nagórska I.</i> : 50 lat działalności publicznych bibliotek dziecięcych w Łodzi (wyciąg z referatu jubileuszowego)	7/8	210
<i>Wróblewski J.</i> : Działalność Towarzystwa Czytelni Ludowych w Poznaniu na rzecz ofiar wojny (1914-1918)	4	110

KSIĘGOZBIORY BIBLIOTECZNE. CZYTELNICTWO I PROBLEMY JEGO
UPOWSZECHNIANIA

<i>Biliński L.</i> : Problem selekcji beletrystyki w bibliotekach publicznych	10	298
<i>Czapla E.</i> : Z badań nad zainteresowaniami czytelnickimi dzieci w wieku 12-15 lat	7/8	235
<i>Drzewiecki M.</i> : Materiały audiowizualne w zbiorach bibliotecznych. Próba charakterystyki i klasyfikacji	2	44
Informacja IKiCz o realizacji w 1972 r. wskaźnika zakupu książek do bibliotek publicznych	2	III okł.
<i>Kołodziejska J.</i> : Książka w życiu żołnierzy Ludowego Wojska Polskiego	7/8	193
<i>Siniarska-Czaplicka J.</i> : Badania zasobów czasopism technicznych i ich wykorzystania w środowisku łódzkim	6	179
<i>Zmigrodzki Z.</i> : Międzynarodowe Targi Książki jako źródło informacji wydawniczych	9	266

SŁUŻBA INFORMACYJNA W BIBLIOTEKACH. BIBLIOGRAFIA.
DOKUMENTACJA

<i>Adamiec W.</i> : Informacja o książce dla czytelnika (Notatki z Sesji)	2	37
<i>Basińska M.</i> : Z doświadczeń warsztatu informacyjnego	10	310
<i>Daszkowski J.</i> : Weryfikacja opisu bibliograficznego	3	73
<i>Michalewska A.</i> : Z problematyki badania potrzeb użytkowników informacji naukowej w literaturze polskiej	5	131

BUDOWNICTWO I WYPOSAŻENIE BIBLIOTEK

<i>Czerni J.</i> : Automatyczny mikropowielacz do kart katalogowych Mini-Graph 120	9	261
<i>Maj J.</i> : Meble z Biblioteki na Koszykowej — jako szansa i perspektywa . . . . . (1) ..... nr 14 s. 301, (2) nr 11/12 s. 338		
<i>Maj J.</i> : Nowy budynek Miejskiej Biblioteki Publicznej w Bielsku Białej	4	102

Modernizujemy nasze biblioteki [od Redakcji]	9	261
<i>Piszczyk Z.</i> : Międzynarodowe Targi Techniczne w Poznaniu 10-19 VI 1973	9	265

PRACOWNICY BIBLIOTECZNI. KWALIFIKACJE. KSZTAŁCENIE

<i>Gawroński A.</i> : Gabinety metodyczne czy ... izby pamiątek?	6	173
<i>Szajko U.</i> : Na temat kursu konserwacji — refleksje	2	52

SIECI BIBLIOTECZNE I BIBLIOTEKARSTWO W POLSCE

<i>Białkowska B.</i> : Perspektywy i zadania bibliotecznej obsługi dzieci i młodzieży	7/8	213
<i>Burakowski J.</i> : W nurcie racjonalizacji działania bibliotek	5	139
<i>Kowalczyk L.</i> : Biblioteki gminne — centralizacja czy decentralizacja?	6	161
<i>Lindner S.</i> : Zadania bibliotek resortu oświaty i wychowania	11/12	321
<i>Maj J.</i> : Kilka wyjaśnień i nieco przekory	6	169
<i>Nadolna Z.</i> : Ogólnopolska narada wojewódzkich instruktorów czytelnictwa dziecięcego poświęcona 50-leciu bibliotek dla dzieci w Polsce	7/8	197
<i>Przemieniecki D.</i> : Biblioteka gminna dziś i jutro	9	257
<i>Szocki J.</i> : Czytelnie naukowe w bibliotekach publicznych (Na przykładzie Dolnego Śląska)	2	48
<i>Słężona D.</i> : Z działalności Biblioteki Naukowej Głównego Instytutu Górniczego w Katowicach	3	79
<i>Wojciechowski J.</i> : Biblioteki w gminach	6	165
<i>Wojnar M.</i> : Biblioteki publiczne Dolnego Śląska a biblioterapia	10	308
<i>Wojnar M.</i> : Biblioteki szpitalne na Dolnym Śląsku	2	50

BIBLIOTEKARSTWO ZAGRANICZNE. WSPÓŁPRACA MIĘDZYKRAJOWA

<i>Ganiczka I.</i> : Biblioteczna obsługa dzieci w Związku Radzieckim (Skrót referatu) (tłum. <i>B. Białkowska</i>)	7/8	216
<i>Kołodziejska J.</i> : 38 Sesja Rady Głównej IFLA w Budapeszcie 26 VIII - 2 IX 1972	2	33
<i>Kołodziejska J.</i> : 39 Sesja Rady Głównej IFLA w Grenoble 28 VIII - 1 IX 1973	11/12	345
<i>Kołodziejska J.</i> : Międzynarodowe Sympozjum o Europejskich systemach bibliotecznych. Praha 27 XI - 2 XII 1972	5	155
<i>Kołodziejska J.</i> : Spotkanie redaktorów czasopism bibliotekarskich krajów socjalistycznych w Sofii	3	82
<i>Maj J.</i> : Obrady Komisji Statystyki i Standaryzacji IFLA w Lozannie	11/12	349
<i>Mešša E.</i> : Przygotowanie bibliotekarzy do pracy z dziećmi i młodzieżą na Słowacji (tłum. <i>A. Danecka</i>)	7/8	224
<i>Pavlova D.</i> : Praca z książką wśród dzieci i młodzieży w miejskiej bibliotece w Pradze (skrót) (tłum. <i>A. Danecka</i>)	7/8	221
<i>Rudomino M. I.</i> : 50-lecie Wszechzwiązkowej Państwowej Biblioteki Piśmiennictwa Zagranicznego (tłum. <i>J. Ankudowicz</i>)	3	65
<i>Sierow W. W.</i> : Radzieckie biblioteki w nowym planie pięcioletnim (tłum. <i>J. Ankudowicz</i>)	1	15
<i>Vargha B.</i> : Przyszłość literatury dla dzieci (Doświadczenia węgierskie) (tłum. <i>J. Ankudowicz</i>)	7/8	228
<i>Wierzbicki J.</i> : Seminarium Międzynarodowe w Rzymie nt. budownictwa współczesnego bibliotek narodowych 3-6 IX 1973	11/12	352
<i>Wierzbicka J.</i> : Międzynarodowe Stowarzyszenie Bibliotek Miast-metropolii	11/12	355
<i>Wołosz J.</i> : VI narada centralnych ośrodków bibliotekoznawczych i naukowo-metodycznych krajów socjalistycznych	4	97

Wytczewa A.: O pracy naukowo-badawczej Biblioteki Narodowej im. Cyryla i Metodego w Bułgarii (Funkcje kierownicze, organizacja, kadry naukowe, tematyka) (tłum. H. Kalita)	2	40
--	---	----

Z ŻYCIA SBP

Dunin J.: Głos w dyskusji o SBP	5	152
Gawroński A.: Udział młodych w pracach SBP	5	147
Kelles-Krauz J.: Cele ogólne i najbliższe zadania SBP	5	143
Od Redakcji . . . . . nr 1, s. 1; nr 5, s. 143		
Piotrowska Z.: Kilka uwag na temat SBP	5	150
Skwarnicka Z.: Młodzi w Stowarzyszeniu	5	149
Stowarzyszenie Bibliotekarzy Polskich	1	2
Tomczyk D.: Nowy program działania SBP	5	153
Wolny R.: Rola SBP (przedruk fragmentu artykułu zamieszczonego w <i>Gazecie Pomorskiej</i> nr 243 z dn. 12 X 1972)	1	11
Wróblewski J.: Stawka na młodzież (przedruk fragmentów artykułu zamieszczonego w <i>Gazecie Olsztyńskiej</i> nr 257 z dn. 20 X 1972)	1	8
Zarzębski T.: Uwagi o naszym Stowarzyszeniu (Refleksje pozjazdowe) (fragmenty artykułu zamieszczonego w <i>Przeglądzie Bibliotecznym</i> R. 41 : 1973 nr 1-2)	1	6

PRZEGLĄD PIŚMIENICTWA. OMÓWIENIA. RECENZJE

Birecka A.: Literatura polska w świecie (L. Ryll, J. Wilgat: <i>Polska literatura w przekładach. Bibliografia 1945-1970</i> . Wwa 1972)	9	281
Birecka A.: Pracownicy książki (<i>Słownik pracowników książki polskiej</i> . Wwa-Łódź 1972)	4	123
Danecka A.: Monografia bibliotekarstwa wiejskiego w Poznańskim (Z. Szkutnik: <i>Gromadzkie biblioteki publiczne w Poznańskim. 1960-1970</i> . Wwa-Poznań 1972)	3	90
Drzewiecki M.: Ciekawa pomoc metodyczna (<i>Portrety wybitnych Czechów, Słowaków, Polaków. Rocznice 1972</i> . Oprac. zespół pod kierunkiem I. Seinera. Karviná 1972)	6	188
Drzewiecki M.: Edukacja permanentna czyli kształcenie przez całe życie (R. Wroczyński: <i>Edukacja permanentna. Problemy — perspektywy</i> . Wwa 1973)	11/12	365
eLBe: Sprawy bibliotek i czytelnictwa w prasie... nr 1 s. 23, nr 2 s. 56, nr 3 s. 87, nr 4 s. 118, nr 5 s. 158, nr 6 s. 186, nr 7-8 s. 244, nr 9 s. 275, nr 10 s. 316, nr 11-12 s. 361		
Gurbuliowa M.: Studium biblioteki publicznej (L. A. Martin: <i>Library Response to Urban Change. A Study of the Chicago Public Library</i> . Chicago 1969)	9	284
Kołodziejska J.: Człowiek i książka (<i>Človek a kniha</i> . Bratislava 1972)	9	277
Kowalczyk L.: Biblioteki dla ludzi. (<i>Libraries for the people. International studies in librarianship. In honour of L.R. Mc Colvin</i> . Ed. by R.F. Vollans. 1968)	2	59
Maj J.: Organizacja Bibliotek (R. Przelaskowski: <i>Zagadnienia teoretyczne organizacji bibliotek. Studia i szkice</i> . Wwa 1972)	4	130
Przygodzka J.: Stanisław Czernik (M. Kuna: <i>Stanisław Czernik. Życie i twórczość. Bibliografia</i> . Ostrzeszów 1972)	3	90
Strauss G.: Czytelnictwo książek wśród robotników (A. Gładysz: <i>Robotnicy a książki</i> . Wrocław-Wwa 1972)	9	278
Wilbikowa W.: Książka przeznaczona dla każdego (K. Świerkowski. <i>Księgoznawstwo dla każdego</i> . Wwa 1971)	1	25
Wilbikowa W.: Seria „Książki o książce” i jej autorzy	11/12	365

NASI CZYTELNICY PISZĄ...

<i>Dybaczewska M.</i> : Centralne opracowanie kart katalogowych dla warszawskiej sieci bibliotek publicznych	10	314
<i>Koto Młodych przy ZO SBP Łódź-miasto</i> : „Jesteście jeszcze młodzi, jeszcze macie czas...”	4	115
<i>Podgóreczny J.</i> : Nasi przyjaciele obradowali w Toruniu	3	95

Z TEKI WSPOMNIENI

<i>Hudymowa M.</i> : Wspomnienie o Janie Frankowskim	11/12	358
<i>Zbralewicz L. I., Bilewicz W. W.</i> : Pamięci Władysława Syrokomli	11/12	357

FELIETON BIBLIOGRAFICZNY (Współautorzy)

Aktywność contra postęp?	7/8	242
Było sobie raz studium bibliotekarskie	11/12	360
Dziś projekt reorganizacji „Domu Książki”	1	21
Egzemplarz obowiązkowy, czyli tajemnice Ministerstwa	2	55
Notatki z sympozjum bibliotekarskiego pierwszego	3	85
O etyce zawodu bibliotekarskiego	9	268

Z ŻAŁOBNEJ KARTY

Alfred DOŁŻYCKI (<i>E. Stańdowa</i>)	11/12	373
Daniela JELENIOWA (<i>Zespół Działu Instrukcyjno-Metodycznego WiMBP w Lublinie</i>)	3	94
Halina KIENIEWICZOWA (<i>Pracownicy Biblioteki Technicznej Instytutu Tele- i Radiotechnicznego</i>)	2	63
Leon PAWLAK (<i>Prezydium ZO SBP Poznań-woj.</i>)	2	288
Kazimiera PIOTROWSKA (<i>I. Nagórska</i>)	11/12	373
Barbara RYCHLIK (<i>Z. Żmigrodzki</i>)	9 III	okł.
Maria WIERZBICKA (<i>J. Podgóreczny</i>)	2	63

KRONIKA

<i>B. C.</i> : Kronika zagraniczna nr 1 s. 29, nr 2 s. 62, nr 5 s. III okł., nr 7-8 s. 250, nr 11/12 s. 371		
<i>L. B.</i> : Kronika krajowa nr 1 s. 27, nr 2 s. 61, nr 3 s. 92, nr 4 s. 125, nr 5 s. 160, nr 6 s. 189, nr 7/8 s. 248, nr 9 s. 287, nr 10 s. 318, nr 11-12 s. 370		
<i>Michalewska A., Wilińska Z.</i> : Wystawa twórczości artystycznej Jana Marcina Szancera w Bibliotece UŁ	3	83

PRZEPISY PRAWNE

<i>TeZar.</i> : nr 1 s. 30, nr 3 s. 94, nr 4 s. 126, nr 6 s. 191, nr 7-8 s. 251, nr 10 s. 320, nr 11/12 s. 374		
--	--	--

KOMUNIKATY

Ankieta w sprawie wydawnictw SBP	9	271
Komunikat IFLA o nagrodzie Sevensma (oprac. <i>Z. Sybilska</i>)	2	54
Komunikat IKiCz nt. informatora statystycznego „Biblioteki publiczne w liczbach 1972”	7/8	256
Komunikat Zarządu Koła Młodych przy ZO SBP Łódź-miasto	2	64
Konkurs na wspomnienia bibliotekarzy	7/8 III	okł.

SPROSTOWANIA

do nr 1 i nr 2/1973	3 III okł.
do nr 11-12/1972	4 III okł.

SPIS ILUSTRACJI

Holandia

Przykład nowoczesnej kasetki na książki lub płyty	3 III okł.
---	------------

Polska

Exlibrisy ..... nr 4 s. 109 oraz IV strony okładki wszystkich numerów

Konferencja naukowa nt. współczesnej roli książki w wojsku

— fragment sali obrad	7/8	193
— prof. dr Jan Szczepański wygłasza referat nt. „Stan i perspektywy oświaty w PRL”	7/8	195
— szef Głównego Zarządu Politycznego Ludowego Wojska Polskiego, gen. dyw. Włodzimierz Sawczuk składa gratulacje odznaczonym medalami za „Zasługi dla obronności kraju”	7/8	194

Modernizacja bibliotek

— karta katalogowa sporządzona na Mini-Graphie	9	264
— matryca Mini-Graphu — wygląd zewnętrzny	9	262
— Mini-Graph model 120	9	264
— podręcznik obsługi Mini-Graphu — karta tytułowa	9	262
— technologia pracy: pisanie matrycy, zakładanie matrycy, odbiór gotowych kopii	9	263

Miejska Biblioteka Publiczna w Bielsku-Białej

— budynek Biblioteki — widok ogólny	4	102
— budynek Biblioteki — widok ściany tylnej; widoczna wiata nad balkonem	4	107
— oświetlenie stołów w czytelni dla dorosłych	4	108
— regały z pojemnikami w czytelni dla dzieci	4	108
— rzuty poziome parteru, piwnic, I i II piętra	nr 4 s.	104-107
— sala katalogów	4	108
— schody prowadzące z poziomu ulicy do wejścia głównego	4	103
— uroczystość otwarcia Biblioteki	4	109

Ogólnopolska narada wojewódzkich instruktorów czytelnictwa dziecięcego

— na sali obrad	7/8	199
— Maria Gutry wygłasza referat nt. „Rozwój bibliotek dla dzieci w Polsce na przestrzeni półwiecza”	7/8	203
— w kularach	7/8	217
— wystawa obrazująca rozwój bibliotek dla dzieci i pracę ich czytelników	7/8	211

Wyposażenie bibliotek — na przykładzie Biblioteki m.st. Warszawy

— bloki kartotekowe do katalogów kartkowych	10	304
— gabloty wystawowe	10	307
— konstrukcja międzywspornikowa — stanowisko pracy bibliotekarza	10	307
— konstrukcja międzywspornikowa — stoły w czytelni czasopism	10	305
— konstrukcja oporników podwieszanych i listwy mocujące do regałów na książki (według wzoru Bomefy)	11/12	340

— konstrukcja wspornika — przekrój	11/12	341
— lada biblioteczna w wypożyczalni	10	306
— lada-informatorium — zespół trójsegmentowy	10	306
— regały na książki — jednostronny i dwustronny	10	302
— stelaż na czasopisma bieżące (tzw. półskrzynkowy)	10	302
— stoły w czytelni ogólnej	10	303
— stół do czytelni pojedynczy, jednostronny	10	304
— wózki do transportu książek i czasopism	11/12	343

Spotkania międzynarodowe

38 Sesja IFLA — O.S. Czubarjan	2	34
39 Sesja IFLA — na sali obrad	11/12	346

V Międzynarodowa Konferencja Komisji Statystyki i Standaryzacji IFLA w Lozannie

— delegacja polska na sali obrad	11/12	350
— dyskusja nad referatem Mirko Velinsky'ego	11/12	351
— prezydium obrad — przewodniczy S. B. Aje	11/12	349
— uczestnicy Konferencji w Bibliotece Kantonalnej i Uniwersyteckiej	11/12	350

VI narada centralnych ośrodków bibliotekoznawczych i naukowo-metodycznych krajów socjalistycznych. — J. Wołosz wygłasza referat o problemach doskonalenia organizacji sieci bibliotek w powiecie	4	101
--	---	-----

Międzynarodowe Sympozjum o europejskich systemach bibliotecznych — fragment sali obrad	5	155
--	---	-----

Spotkanie redaktorów czasopism bibliotekarskich krajów socjalistycznych — grupa uczestników	4	101
---	---	-----

SKCROWIDZ ALFABETYCZNY AUTORÓW

Adamiec Witold (Warszawa) nr 2 s. 37	Czapla Elżbieta (Wrocław) nr 7/8 s. 235
Ankudowicz Janusz (Warszawa) nr 1 s. 15, nr 3 s. 65, nr 7/8 s. 228	Czerni Józef (Kraków) nr 9 s. 261
B. C. (Warszawa) nr 1 s. 29, nr 2 s. 62, nr 5 s. III okł., nr 7/8 s. 250, nr 11/12 s. 371	Danecka Aleksandra (Warszawa) nr 3 s. 90, nr 7-8 s. 221 i 224
Basińska Małgorzata (Łódź) nr 10 s. 310	Daszkowski Julian (Warszawa) nr 3 s. 73
Belniak Adolf (Suchowola, pow. Radzyń Podlaski) nr 5 s. 129	Drzewiecki Marcin (Warszawa) nr 2 s. 44, nr 6 s. 188, nr 9 s. 282, nr 11/12 s. 364
Białkowska Barbara (Warszawa) nr 7/8 s. 213 i 216	Dunin Janusz (Łódź) nr 5 s. 152
Bilewicz Walentyna Wiaczesławowna (Mińsk, ZSRR) nr 11-12 s. 357	Dybaczevska Maria (Warszawa) nr 10 s. 314
Biliński Lucjan (Warszawa) nr 10 s. 298	eLBe (Warszawa) nr 1 s. 23, nr 2 s. 56, nr 3 s. 87, nr 4 s. 118, nr 5 s. 158, nr 6 s. 186, nr 7/8 s. 244, nr 9 s. 275, nr 10 s. 316, nr 11-12 s. 361
Birecka Aniela (Wieliczka) nr 4 s. 123, nr 9 s. 281	
Burakowski Jan (Olsztyn) nr 5 s. 139	
Cejpek Jiří (Praga, Czechosłowacja) nr 11/12 s. 325	Filipkowski Marian (Braniewo) nr 6 s. 176

- Gaca-Dąbrowska Zofia (Wrocław) nr 10 s. 289
- Ganicka Irina (Moskwa) nr 7/8 s. 216
- Gawroński Andrzej (Łódź) nr 5 s. 147, nr 6 s. 173
- Gurbielowa Maria (Łódź) nr 9 s. 284
- Gutry Maria (Warszawa) nr 7/8 s. 200
- Hudymowa Maria (Wrocław) nr 11/12 s. 358
- Kalita Halina (Warszawa) nr 2 s. 40
- Kelles-Krauz Janina (Wrocław) nr 5 s. 143
- Kołodziejska Jadwiga (Warszawa) nr 2 s. 33, nr 3 s. 82, nr 5 s. 155, nr 7/8 s. 193, nr 9 s. 277, nr 11/12 s. 345
- Kowalczyk Ludmiła (Kielce) nr 2 s. 59, nr 6 s. 161
- L. B. (Warszawa) nr 1 s. 27, nr 2 s. 61, nr 3 s. 92, nr 4 s. 125, nr 5 s. 160, nr 6 s. 189, nr 7-8 s. 248, nr 9 s. 287, nr 10 s. 318, nr 11/12 s. 370
- Lindner Stanisław (Warszawa) nr 11/12 s. 321
- Maj Jerzy (Warszawa) nr 4 s. 102 i 130, nr 6 s. 169, nr 10 s. 301, nr 11/12 s. 338 i 349
- Mešša Eugen (Bratysława, Czechosłowacja) nr 7/8 s. 224
- Michalewska Anna (Łódź) nr 3 s. 83, nr 5 s. 131
- Nadolna Zofia (Łódź) nr 7-8 s. 197
- Nagórska Izabela (Łódź) nr 7/8 s. 210, nr 11-12 s. 373
- Pavlova Daniela (Praga, Czechosłowacja) nr 7/8 s. 221
- Pawlikowska Ewa (Warszawa) nr 1 s. 12
- Piotrowska Zofia (Warszawa) nr 5 s. 150
- Piszczyk Zdzisław (Warszawa) nr 9 s. 257
- Podgóreczny Józef (Bydgoszcz) nr 2 s. 63, nr 3 s. 85
- Podhorski Kazimierz (Warszawa) nr 11/12 s. 325
- Przemieniecka Danuta (Koszalin) nr 9 s. 257
- Przygodzka Jadwiga (Łódź) nr 3 s. 89
- Rudomino Margarita I. (Moskwa) nr 3 s. 65
- Sierow W. W. (Moskwa) nr 1 s. 15
- Siniarska-Czaplicka Jadwiga (Łódź) nr 6 s. 179
- Skwarnicka Zofia (Kraków) nr 5 s. 149
- Stańdowa Elżbieta (Wrocław) nr 11/12 s. 373
- Strauss Grażyna (Warszawa) nr 9 s. 278
- Sybińska Zofia (Warszawa) nr 2 s. 54
- Szajko Urszula (Szczecin) nr 2 s. 52
- Szocki Józef (Wrocław) nr 2 s. 48
- Śleziona Danuta (Katowice) nr 3 s. 79
- TeZar (Warszawa) nr 1 s. 30, nr 3 s. 94, nr 4 s. 126, nr 6 s. 191, nr 7/8 s. 251, nr 10 s. 320, nr 11/12 s. 374
- Tomczyk Danuta (Kielce) nr 5 s. 153
- Vargha Balazs (Budapeszt, Węgry) nr 7-8 s. 228
- Wierzbicki Jerzy (Warszawa) nr 11/12 s. 352
- Wierzchucka Jadwiga (Warszawa) nr 11/12 s. 355
- Wilbikowa Waleria (Warszawa) nr 1 s. 25, nr 11-12 s. 365
- Wilińska Anna (Łódź) nr 3 s. 83
- Wojciechowski Jacek (Kraków) nr 6 s. 165
- Wojnar Maria (Wrocław) nr 2 s. 50, nr 10 s. 308
- Wolny Ryszard (Bydgoszcz) nr 1 s. 11
- Wołosz Jan (Warszawa) nr 4 s. 97
- Wróblewski Jan (Olsztyn) nr 1 s. 8, nr 4 s. 110
- Współautorzy (Warszawa) nr 1 s. 21, nr 2 s. 55, nr 3 s. 85, nr 7/8 s. 242, nr 9 s. 268, nr 11/12 s. 360
- Wyłczewa Anelija (Sofia, Bułgaria) nr 2 s. 40
- Zarzębski Tadeusz (Warszawa) nr 1 s. 6
- Zbralewicz Lidia Iwanowna (Mińsk, ZSRR) nr 11-12 s. 357
- Żmigrodzki Zbigniew (Częstochowa) nr 9 s. 266 i III okł.

traci moc obowiązującą zarządzenie Ministra Komunikacji Nr 162 z dnia 26 czerwca 1963 r. w sprawie organizacji i zakresu działania służby informacji technicznej i ekonomicznej w resorcie komunikacji (Dz. Urz. Min. Komunikacji nr 32, poz. 180, z późniejszymi zmianami) — z wyjątkiem: załącznika Nr 1 pt. „Zakres działania i organizacja wewnętrzna Ośrodka Informacji Technicznej i Ekonomicznej Komunikacji”; załącznika Nr 2 (§§ 9-12) dot. komisji krzewienia czytelnictwa literatury fachowej oraz informacji technicznej i ekonomicznej — które to przepisy utrzymuje się nadal w mocy.

MIĘDZYNARODOWY DZIEŃ ALFABETYZACJI

Komunikat w sprawie Międzynarodowego Dnia Alfabetyzacji w roku szkolnym 1973/1974. Dz. Urz. Min. Oświaty i Wychowania z dnia 10 lipca 1973 r. nr 11, poz. 96.

Międzynarodowy Dzień Alfabetyzacji organizowany jest w dniu 8 września we wszystkich państwach będących członkami UNESCO — w celu „intensywniejszej likwidacji resztek analfabetyzmu w kraju oraz poszerzenia i zarazem umocnienia odpowiednich form zapobiegania powrotnemu analfabetyzmowi”. Obchody MDA w naszym kraju „powinny również przyczynić się do upowszechnienia i spopularyzowania zarówno we wszystkich typach szkół i placówek oświatowo-wychowawczych, jak również w zakładach pracy, organizacjach społecznych w mieście i na wsi znacznych osiągnięć Polski Ludowej w działalności związanej z likwidacją analfabetyzmu i rozwojem różnych form szkolnictwa podstawowego dla pracujących, a ponadto do ustalenia w kraju aktualnych potrzeb oświatowych na poziomie nauki elementarnej i szkoły podstawowej”. Przy organizowaniu MDA komunikat zaleca wykorzystanie wskazówek zawartych głównie w okólniku Nr 10 z dnia 28 lipca 1967 r. (Dz. Urz. Min. Ośw. i Szk. Wyższ. nr B-6/67, poz. 73).

UPOSAŻENIA BIBLIOTEKARZY

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 24 sierpnia 1973 r. w sprawie uposażenia pracowników szkół wyższych nie będących nauczycielami akademickimi. Dz. U. nr 36, poz. 213.

Rozporządzenie ustala m. in. nową „Tabelę stanowisk, kwalifikacji i zaszeregowania pracowników służby bibliotecznej i służby informacji naukowej, technicznej i ekonomicznej” w bibliotekach szkół wyższych (Zał. 4) oraz zasady: 1) zaszeregowania do odpowiednich grup uposażenia, 2) przyznawania dodatku specjalnego (przy wyższych stanowiskach — przysługuje, przy pozostałych stanowiskach — może być przyznany), 3) skracanie o 1/3 wymaganego stażu pracy, 4) awansowania (w obrębie danego stanowiska — co dwa lata o jedną grupę uposażenia lub o jedną, w wyjątkowo uzasadnionych przypadkach, o dwie stawki dodatku; okres wyczekiwania na awans może być skrócony do jednego roku), 5) przyznawania dodatku za warunki szkodliwe dla zdrowia lub uciążliwe warunki pracy, 6) tworzenia funduszu nagród i udzielania tych nagród, 7) przyznawania odpraw emerytalnych, 8) zwalniania od wymagań kwalifikacyjnych. Pracownicy objęci przepisami rozporządzenia zachowują prawo do ulg kolejowych. Wynagrodzenia określone w rozporządzeniu są zwolnione od podatku od wynagrodzeń i potrącają na składkę emerytalną. Podwyżki uposażeń realizowane będą w dwóch etapach (1 IX 1973 r. oraz 1 IX 1975 r.). Rozporządzenie wchodzi w życie z mocą od dnia 1 września 1973 r., równocześnie traci moc obowiązującą (w stosunku do pracowników szkół wyższych) m. in. rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 27 sierpnia 1966 r. w sprawie uposażenia pracowników służby bibliotecznej (Dz. U. nr 37, poz. 225).

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 25 maja 1973 r. w sprawie uposażenia pracowników sądów powszechnych, sądów ubezpieczeń społecznych i państwowych biur notarialnych. Dz. U. nr 26, poz. 148.

Uposażenie kierownika biblioteki określone zostało w „Tabeli stanowisk służbowych, wymaganych kwalifikacji i grup uposażenia zasadniczego pracowników administracyjnych, komorników, kuratorów zawodowych i pracowników obsługi zatrudnionych w sądach powszechnych” (zał. nr 3). Rozporządzenie wchodzi w życie z dniem 1 lipca 1973 r.

Komunikat w sprawie uposażenia niektórych pracowników Głównej Biblioteki Lekarskiej. Dz. Urz. Min. Zdrowia i Opieki Społ. z 1973 r. nr 11, poz. 57.

W związku z przepisami zarządzenia Nr 18 Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki z dnia 30 marca 1973 r. w sprawie wykazu jednostek organizacyjnych, w których mogą być zatrudnieni pracownicy naukowo-badawczy (por. Przepisy prawne — „Bibliotekarz” nr 10/1973) — z dniem wejścia w życie tego zarządzenia traci moc obowiązującą zarządzenie Ministra Zdrowia i Opieki Społecznej z dnia 30 października 1962 r. w sprawie uposażenia samodzielnych pracowników nauki w Głównej Bibliotece Lekarskiej (Dz. Urz. Min. Zdrowia i Opieki Społ. nr 23, poz. 140).

P.5

Cena zł 10.--

INDEKS 35451

Adres redakcji i administracji: Warszawa, ul. Konopczyńskiego 5/7
Zakład Graficzny Biblioteki Narodowej. Zam. 270/73. Pap. druk. sat. V kl. 70 g. B-1
Obj. 3,75+0,5 ark. druk., 5,75+1,25 ark. wyd. nakł. 7200. W-99.